

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ (INSTITUT) „ANDREI LUPAN”

ENCICLOPEDIA MOLDOVEI

REGISTRUL TEMATIC ADNOTAT
ARTE FRUMOSE



Chișinău, 2023

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Programului de Stat (2020-2023), nr. 20.80009.1606.04 „Elaborarea științifică a Enciclopediei Moldovei și a Platformei electronice enciclopedice naționale în contextul dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”.

Alcătuitori:

dr. hab. Constantin Manolache, Ion Vârțanu, Dan Adauge, Liviu Mancuș, Mihail Adauge, Silvia Donici, Valeriu Oprea, Lidia Zasavițchi, Janna Nikolaeva, Marina Ticu, Silvia Mîtcu, Natalia Niș, Maria Nichitenciu, Daniela Hadârcă, Aliona Bujor, Tatiana Țoncu, Vladislav Nichitenciu

Editor: dr. hab. Constantin MANOLACHE

Redactor: Ion VÂRȚANU

Corector: Nadejda PASCARI

Copertă: Valeriu OPREA

Machetă: Maria NICHITENCIUC, Valeriu OPREA

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Arte frumoase : Registrul tematic adnotat / Ministerul Educației și Cercetării, Universitatea de Stat din Moldova, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” ; alcătuitori: Constantin Manolache [et al.] ; editor: Constantin Manolache. – Chișinău : [S. n.], 2023 ([Blitz Poligraf]). – 192 p. – (Enciclopedia Moldovei, ISBN 978-9975-62-632-3 ; 15).

[80] ex.

ISBN 978-9975-62-637-8.

81’374.2:7

A 84

ARGUMENT

Registrul de termeni în domeniul matematicii este elaborat de Centrul de Cercetări Enciclopedice al Bibliotecii Științifice (Institut „Andrei Lupan” în perimetrul proiectului nr. 20.80009.1606.04 „Elaborarea științifică a Enciclopediei Moldovei și a Platformei electronice enciclopedice naționale în contextul dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”, încadrat în „Prioritatea Strategică IV Provocări societale” a Programului de Stat (2020-2023) și constituie bilanțul cercetărilor enciclopedice a termenilor din unul dintre cele 18 domenii ale Registrului general de termeni pentru „Enciclopedia Moldovei” și „Platforma electronică enciclopedică națională”.

Aplicând metodele de cercetare științifico-enciclopedică, pe baza surselor lexicografice și enciclopedice elaborate în perioada 1971-2022 în RSS Moldovenească / Republica Moldova, și a publicațiilor de specialitate recente, editate în Marea Britanie, Franța, Lituania, Ucraina, Federația Rusă, Spania, Bulgaria în domeniul arte frumoase, au fost identificați, cercetați, analizați, precizați și adnotați 2 565 termeni, fără personalități. Potrivit Concepției „Enciclopediei Moldovei”, compartimentului arte frumoase îi sunt rezervate până la 8% din numărul total de termeni (cca 40 000 de termeni)¹. Așa că practic s-a respectat distribuția planificată.

Registrul enciclopedic propus include termeni de noțiuni și fenomene cu conținut cognitiv inovativ ce reflectă noile realități din toate ramurile artelor frumoase în condițiile globalizării și informatizării: istoria artelor, critica artelor, arte grafice, pictură, sculptură, arte decorative, artă muzicală, artă dramatică/teatrală, artă coregrafică, arhitectură, artă fotografică, cinematografie etc. La selectarea termenilor enciclopedici s-a ținut cont de integrarea materialului enciclopedic pe verticală și orizontală în cadrul domeniului și în baza principiului interdisciplinarității, cu posibilitatea completării și ajustării ulterioare a acestora la zi.

¹ Constantin Manolache, Didina Țăruș, Ion Xenofontov, *Concepția „Enciclopediei Moldovei”* [în 10 vol.] / Red. șt.: Demir Dragnev, Chișinău, Inst. de Studii Enciclopedice, 2011, p. 31.

Conținutul registrului este unul integrat, toți termenii enciclopedici au fost abordați din perspectiva unui cadru structural unic, în funcție de categoria de materiale enciclopedice, pentru a oferi eventualilor utilizatori ai „Enciclopediei Moldovei” o imagine integrală și profundă asupra dezvoltării lumii în ansamblu, societății și activității umane, culturii, științelor, tehnologiilor.

A

ABACĂ, palcă subțire, amplasată în partea superioară a capitelului unei coloane.

ABAȚIA PANNONHALMA, în Ungaria, monumente istorice, de cult și arhitectonice din sec. IX–XIX, inclusă pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

ABORIGENIA AUSTRALIENI, populația băștinașă de până la colonizare.

ABSIDĂ, element de construcție în arhitectura romană și creștină.

ABSORBȚIE, fenomen fizic în industria fotografică.

ABSTRAȚIE GEOMETRICĂ, direcție și fenomen de creație în arta plastică.

ABSTRAȚIONISM LIRIC, una dintre tendințele artei abstracte, care se caracterizează prin dorința de a transmite expresii directe a stărilor emoționale și mentale ale artistului sau prin improvizația spectacolului în această manieră.

AC USCAT, în arte plastice, tip de gravură pe suprafețe metalice, bazată pe zgârieturi prin lovituri cu un ac dur, un fragment de diamant sau rubin, care nu formează brazde adânci, spre deosebire de gravura executată cu dalta. Vezi **Pointe sèche**.

ACADEMIA CINEMATOGRAFICĂ AMERICANĂ, Academia Americană a Artelor și Științelor Filmului, cunoscută și ca Academia Americană a Filmului, instituție profesională de onoruri și recunoaștere a meritelor, fondată în anul 1927, în localitatea Beverly Hills din statul american California, SUA.

ACADEMIA DE ARTE FRUMOASE DIN RUSIA, cea mai înaltă instituție de stat de cercetare și creație în Rusia, care întrunește cei mai de vază artiști plastici și arhitecți, specialiști teoreticieni în studiul artelor.

ACADEMIA DE ARTE, CHIȘINĂU, vezi **Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice**.

ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE, din Chișinău, instituție de învățământ superior și cercetare în domeniile muzică, teatru și arte plastice.

ACADEMIA DE STAT DE ARTĂ ȘI INDUSTRIE DIN MOSCOVA, denumită după fondatorul S.G. Stroganov, unul dintre cele mai vechi centre de artă din Rusia, oferă educație în domeniul artei industriale, monumentale, decorative și aplicate. Fondată în anul 1825.

ACADEMIA FRANCEZĂ DE ARHITECTURĂ, vezi **Școala Națională Superioară de Arte Frumoase din Paris**.

ACADEMIA DEGLI INCAMMINATI, una dintre primele academii de artă din Italia, fondată în 1582 la Bologna.

ACADEMIA REGALĂ DE MUZICĂ, instituție de învățământ superior din Marea Britanie.

ACADEMIA RUSĂ DE PICTURĂ, SCULPTURĂ ȘI ARHITECTURĂ, instituție de învățământ superior în domeniul artelor, fondată în or. Moscova.

ACADEMIA ȘTIINȚIFICĂ DE ARTE FRUMOASE DIN RUSIA, instituție de cercetare științifică în domeniu, orașul Moscova.

ACADEMII DE ARTĂ, instituții științifice și de creație, precum și instituții superioare de învățământ în domeniul artelor.

ACADEMISM, artă creată după anumite norme.

ACANTĂ, (lat. acantus – spin, mărar), tip de ornament și metodă de lucru.

A CAPPELLA, interpretare vocală a unei lucrări muzical-corale fără acompaniament instrumental.

ACATIST, slujbă bisericească ortodoxă și imn consacrat Fecioarei Maria sau unor sfinți.

ACÂN, cântăreț popular și poet kârgâz sau kazah.

ACCADEMIA NAZIONALE DI SANTA CECILIA, complex de stat de organizații concertistice, muzee, edituri și biblioteci etc.

ACCELERANDO, (< it.), termen de referință în arta muzicală privind modul de executare a unui fragment muzical.

ACCENT COMPOZIȚIONAL, procedeu compozițional și stilistic în arhitectură.

ACCENT, elemente de ritm, armonie și melodie ale unei compoziții muzicale.

ACOLADĂ, semn grafic utilizat în domeniile artelor frumoase.

ACOMPANIAMENT, procedeu de însoțire instrumentală a unei bucăți muzicale vocale.

ACOPERĂMÂNT, pocrov sau pocrovăț, obiect special de pânză, confecționat pentru utilizare în practica creștină.

ACOPEREMÂNTUL MAICII DOMNULUI, mănăstire de femei, lăcaș de cult creștin din sec. XIII–XIV, în or. Suzdaly, reg. Vladimir.

ACORD, metodă și tehnică de creație în domeniu.

ACORDEON, instrument muzical.

ACROMAT, persoană care nu distinge culorile.

ACROPOLĂ, citadela vechilor orașe.

ACROPOLA DIN ATENA, monument de istorie și cultură antică din Grecia.

ACROTĂRĂ, ornament arhitectural în stil clasic.

ACT, parte a unei piese, alcătuită din mai multe tablouri.

ACTION PAINTING, tehnică picturală prin împrôșcarea sau prin picurarea culorii.

ACTIVITATE ARTISTICĂ DE AMATORI DIN MOLDOVA, mișcare culturală de masă în domeniu.

ACUARELĂ, metodă de creație în domeniul artelor plastice.

ACUSTICĂ ARHITECTURALĂ, domeniu interdisciplinar al acusticii care studiază propagarea undelor sonore într-o încăperă.

ACUSTICĂ MUZICALĂ, domeniu științific despre instrumentele care produc un sunet prin mijloace acustice.

ACUSTICĂ, domeniu științific al fizicii despre sunete.

ACVAFORTE, gravură, tehnică de gravare a unei imagini pe o placă de metal.

ACVATINTĂ, procedeu în tehnica de gravură.

ADAGIO, procedeu compozițional-stilistic în coregrafie și muzică.

ADEPTII LUI CARAVAGGIO, direcție în pictura europeană din sec. al XVII-lea.

ADYTON, spațiu secret într-un templu antic grecesc.

AED, cântăreț narator în Grecia antică.

AFIȘ, gen al graficii, utilizat în domeniile artelor.

AFIȘELE „OKNA ROSTA”, (Ferestrele Rosta), agitație politică zilnică, afișe create în 1919-1921 de pictorii și poeții care au lucrat în Agenția de Telegraf din Rusia (ROSTA, acum Itar-Tass).

AFIȘELE „OKNA TASS”, (Ferestrele TASS), afișe politice, editate de Agenția de Telegraf din Uniunea Sovietică (TASS; acum Itar-Tass) în anii celui de al Doilea Război Mondial.

AFONIE, tulburare de vorbire de etiologie diversă.

AGENT DE FIXARE, substanță chimică utilizată în procedeele tehnologice din domeniu.

AGORA, în arhitectură, piață publică a orașelor antice grecești.

AGORACRITUS-DE-PAROS, sculptor celebru în Grecia antică.

AGRAFĂ, dispozitiv de metal cu care se leagă blocurile de piatră; ornament în formă de consolă.

AJUR, (fr. ajour – motiv perforat, filigranare), tip de ornament și metodă de lucru în arta plastică.

ALABASTRU, varietate de ghips, material de construcție.

ALEGORIE, procedeu literar-artistic.

ALLA PRIMA, (it. alla prima – din prima, de la început), metodă și procedeu în tehnica picturii.

ALLEGRO, metodă și procedeu compozițional-stilistic în muzică.

ALLEMANDA, dans renescentist și baroc.

ALTAMIRA, peșteră cu picturi rupestre, în Spania.

ALTAR LATERAL, în bisericile ortodoxe, o mică anexă în partea de nord sau de sud a edificiului principal, în care era amenajat un altar cu pristol.

ALTAR, cea mai importantă parte din biserică, se află în partea de răsărit a edificiului.

ALTIȚĂ, broderie pe umărul iei, procedeu compozițional-stilistic în arta plastică.

ALTO, termen de referință în arta muzicală, voce înaltă.

ALTORELIEF, (it. altorilievo – relief înalt), lucrare de sculptură.

ALUNELUL, muzică și joc popular românesc.

AMATOR, pasiune pentru arta muzicală, teatrală și alte domenii ale artelor plastice.

AMBIGUITATE, (fr. ambigue – cu sens dublu, imprecis, confuz), fenomen artistic în arta plastică, care denotă lipsă de expresivitate într-o operă de artă.

AMERICAN ABSTRACT ARTIST, (AAA), organizație profesională din New-York, SUA, fondată în 1936.

AMFITEATRU, teatru de formă circulară lipsit de acoperiș.

AMFORĂ, (gr. amphoreús – cu două toarte), obiect de artă și vas utilitar de lut.

AMORAȘ, (it. Putto), în arta plastică, zeul amorului.

AMULETĂ, (lat. amuletum), obiect mic de cult, cu putere magică.

AMVON, mic balcon într-o biserică, în fața altarului.

ANACRUZĂ, procedeu de compoziție, notă sau un grup de note care formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale.

ANAFORNIȚĂ, vas pentru păstrarea anafurii.

ANAMORFOZĂ, procedeu compozițional-stilistic în arta plastică, proiecție sau perspectivă distorsionată sau deformată.

ANASTIGMAT, procedeu tehnologic în arta fotografică.

ÂNCIE, mică lamă elastică de trestie așezată la gura unui instrument de suflat pentru producerea sunetului.

ANFILADĂ, procedeu arhitectural, de aranjare a unui șir de edificii în linie dreaptă.

ANGKOR WAT, complex de temple în cinstea zeului Vishnu, construit de regele Suryavarman II în prima jumătate a secolului al XII-lea în regiunea Angkor, din nordul Cambodgiei.

ANGKOR-10, temple antice de arhitectură și artă khmeriană.

ANIMALE AFRONTATE, procedeu tehnologic și metodă de creație în domeniu.

ANIME, stil de creație în cinematografia de animație.

ANLUMINURĂ, (fr. enluminure), termen de referință în arta plastică, procedeu compozițional-stilistic în arta miniaturilor.

ANSAMBLU ARHITECTONIC „KOLOMENSKOE”, complex arhitectural, de istorie și cultură din sec. XVI–XVII în sud-estul Moscovei, Rusia.

ANSAMBLU, complex arhitectural; grup de dansatori; grup de artiști vocaliști sau instrumentiști.

ANSAMBLUL „CODREANCA”, colectiv de dansatori amatori din RM.

ANSAMBLUL „CONTEMPORANUL”, ansamblu vocal-instrumental din Republica Moldova.

ANSAMBLUL „LED ZEPPELIN”, formație rock engleză.

ANSAMBLUL „NOROC”, instituție cultural-artistică muzicală.

ANSAMBLUL „PINK FLOYD”, formație rock britanică.

ANSAMBLUL „QUEEN”, formație rock engleză.

ANSAMBLUL „THE DOORS”, formație rock americană.

ANSAMBLUL „THE ROLLING STONES”, formație rock engleză.

ANSAMBLUL „ZDOB ȘI ZDUP”, colectiv profesionist de muzică.

ANSAMBLUL ABBA, formație suedeză de muzică ușoară.

ANSAMBLUL ARHITECTONIC ȘI URBANISTIC „VOLÂNȘCINA”, monument de istorie și cultură în stil clasic rus din sec. XVIII–XIX, în localitatea Volânșcina-Poluektovo, reg. Moscova, Rusia.

ANSAMBLUL ARHITECTONIC „HAMPTON COURT”, monument de istorie și cultură alcătuit dintr-un palat și un parc în Londra.

ANSAMBLUL ARHITECTONIC „JARDIN DU LUXEMBOURG”, monument de istorie și cultură dintr-un palat și un parc în Paris.

ANSAMBLUL ARHITECTONIC „ZNAMENSKOYE SADKI”, conac urbanistic din sec. XVII–XIX în or. Moscova, monument de istorie și cultură.

ANSAMBLUL ARHITECTONIC ȘI URBANISTIC „VORONOV”, în reg. Moscova, monument de istorie și cultură din sec. XVI–XVIII.

ANSAMBLUL ARHITECTURAL „VINOGRADOVO”, conac, monument de istorie și cultură, în orașul Dolgoprudny, reg. Moscova. A fost menționat pentru prima dată în 1623.

ANSAMBLUL COREGRAFIC DE COPII „STRUGURĂȘ”, colectiv coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL DE CÂNTECE ȘI DANSURI POPULARE „FLUIERAȘ”, instituție cultural-artistică din Republica Moldova.

ANSAMBLUL DE DANS „IZVORAȘ”, colectiv și instituție cultural-artistică.

ANSAMBLUL DE DANS „OPINCUȚA”, instituție cultural-artistică.

ANSAMBLUL DE DANS „PELINIȚA”, colectiv coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL DE DANSURI POPULARE „VESELIA”, colectiv coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL DE DANSURI POPULARE „JOC”, colectiv coregrafic academic de stat.

ANSAMBLUL DE LOCUINȚE DIN GALLARATESE, cartier rezidențial din Milano, Italia.

ANSAMBLUL DE MUZICĂ ȘI DANS „MOLDOVENEASCA”, colectiv de muzică și coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL DE MUZICĂ ȘI DANS „STRĂMOȘEASCA”, colectiv de muzică și coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL DE MUZICĂ ȘI DANS „VATRA”, colectiv de muzică și coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL DE MUZICĂ ȘI DANSURI „IZVORAȘ”, colectiv de muzică și coregrafic de amatori.

ANSAMBLUL ETNOFOLCLORIC „TĂLĂNCUȚA”, colectiv de muzică de amatori.

ANȘENEU, termen de referință în arta cinematografică, procedeu tehnologic în cinematografie.

ANTABLAMENT, procedeu tehnologic și element de arhitectură clasică.

ANTĂ, procedeu tehnologic și element de arhitectură.

ANTEFIX, procedeu tehnologic și element de arhitectură.

ANTERIU, (turc. entari), haină lungă purtată de lăutari și boieri români.

ANTIFON, termen de referință în arta muzicală, imn bisericesc.

ANTIMIS, (gr. antimision, lat. antemensa – în locul mesei), obiect liturgic al ritului bizantin, se află pe masa euharistică, în biserică.

ANTITEATRU, curent, doctrină estetică și metodă de creație în teatrul contemporan.

ANTRACT, pauza între actele unui spectacol.

ANTRESOL, (fr. entresol), procedeu compozițional-stilistic în arhitectură; în construcții, etajul suplimentar dintre parter și primul etaj.

ANTROPOMORFISM, (gr. anthropos – om și morphe – formă), procedeu de creație de personificare.

APADANA, sala tronului în palatele regilor persani.

APARAT DE FILMAT, echipament tehnologic în domeniul cinematografiei.

APARAT DE PROIECȚIE, echipament industrial în domeniul fotografic.

APARAT FOTOGRAFIC „ZENIT”, cameră de luat vederi.

APARAT FOTOGRAFIC, dispozitiv de luat vederi; Aparat foto automat; Aparat fotografic digital.

APAREIAJ, metodă în arhitectură și procedeu de construcție.

APERTURĂ, diafragma unei camere de luat vederi.

APLICĂ, (fr. applique), ornament și corp de iluminat.

APTA FENICIANĂ, arta Feniciei și a coloniilor ei. Fenicia, care avea intense legături cu alte state datorită caracterului său de mijloc comercial, a împrumutat trăsături din artele multor țări.

ARABESC, (fr. arabesque – arab, în stil arab), procedeu tehnologic și formă de ornamentație artistică.

ARANJAMENT, scenografia și amenajarea actorilor în scenă; Mizanscenă.

ARBORELE LUI IESEI, temă de creație în arta creștină.

ARBORELE VIETII, simbol religios universal și creștin, temă de creație în arta plastică.

ARC DE DESCĂRCARE, metodă de arhitectură și procedeu de construcție.

ARC DE TRIUMF, construcție specifică, edificat cu ocazia unui eveniment istoric.

ARCA LUI NOE, termen de referință în arta plastică, corabie biblică.

ARCADĂ, element arhitectural și de construcție din unul sau mai multe arcuri.

ARCANUL, dans popular și melodia după care se execută.

ARCUȘ, baghetă de lemn, accesoriu al unor instrumente, cu ajutorul căruia sunt acționate coardele.

ARENĂ, spațiul din mijlocul unui circ.

ARGILĂ, mineral, materie primă pentru arta plastică.

ARGINTĂRIE, (fr. argenterie), obiecte lucrate în argint.

ARHITECT, specialist în știința și arta de a organiza și construi spații necesare vieții și activității umane.

ARHITECTURA ANTROPOMORFĂ, motive antropomorfe, reflectate în arhitectură.

ARHITECTURA BIZANTINĂ, știința și arta de a proiecta și construi clădiri în epoca bizantină.

ARHITECTURA CIVILĂ-CLASICĂ FRANCEZĂ, activitate practică de a proiecta și construi clădiri în epoca respectivă.

ARHITECTURA CLASICĂ, activitate practică de a proiecta și construi clădiri în epoca antică.

ARHITECTURA COLONIALĂ, activitate practică de a proiecta și construi clădiri în epoca respectivă.

ARHITECTURA CONTEMPORANĂ, activitate practică de a proiecta și construi clădiri în epoca respectivă.

ARHITECTURA CU NERVURĂ, carcasă sub formă de muchii, care formează temelia unei construcții boltite.

ARHITECTURA DE FIER ȘI STICLĂ DIN ANGLIA, stil și metode de activitate practică de a proiecta și construi clădiri în epoca respectivă.

ARHITECTURA ECOLOGICĂ ȘI DURABILĂ, stil și metode de activitate practică de a proiecta și construi clădiri prietenoase mediului.

ARHITECTURA EFEMERĂ, metodă de creație și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA EXPRESIONISTĂ, metodă de creație și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA GERMANĂ, stil și metode de activitate practică de a proiecta și construi clădiri.

ARHITECTURA GREACĂ ANTICĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA INDUSTRIALĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA LAICĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA MANIERISTĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA ORGANICĂ, direcție în dezvoltarea arhitecturii în sec. XX, care a apărut ca o alternativă la stilurile istorice și eclectice.

ARHITECTURA PALADIANĂ, direcție în arhitectura clasică (sec. XVII–XIX), în arhitectura neoclasică (prima jum. a sec. XX), dezvoltată conform principiilor de creație promovate de A. Palladio.

ARHITECTURA PEISAJERĂ, domeniu al arhitecturii, preocupat de crearea spațiilor verzi.

ARHITECTURA RAȚIONALISTĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA RELIGIOASĂ ÎN FRANȚA, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURA RENAȘTERII, mișcare în domeniu în epoca renașcentistă.

ARHITECTURA RURALĂ, domeniu practic specific al arhitecturii.

ARHITECTURA ȘI MUZICA, domeniu de studiu interdisciplinar.

ARHITECTURĂ ÎN LEMN, ramură a arhitecturii, cu specificul său artistic, determinat de materialele și procedeele de prelucrare a lor.

ARHITECTURĂ MILITARĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURĂ NAȚIONALĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu, bazate pe specificul național al unui popor.

ARHITECTURĂ OCAZIONALĂ, denumirea arbitrară a construcțiilor, edificate cu ocazia unor momente speciale: sărbătorile religioase sau civile, ceremonie oficială (încoronări, înmormântări), defilarea triumfală a învingătorului, intrarea în oraș a suveranului etc.

ARHITECTURA ȘI FILOSOFIA, domeniu de studiu interdisciplinar.

ARHITECTURA ȘI SOCIETATEA, domeniu de studiu interdisciplinar.

ARHITECTURA ȘI STATUL ÎN SECOLUL XX, cercetări interdisciplinare în domeniu.

ARHITECTURĂ VIZIONARĂ, doctrină și activitate practică în domeniu.

ARHITECTURĂ, materiale și tehnici de lucru cu cărămidă și piatră.

ARHITECTURĂ, materiale și tehnici de lucru cu fier și fontă.

ARHITECTURĂ, materiale și tehnici de lucru cu pamânt.

ARHITECTURĂ, materiale și tehnici de lucru cu plastic.

ARHITECTURĂ, materiale și tehnici de lucru cu beton.

ARHITECTURĂ, materiale și tehnici de lucru cu lemn.

ARHITECURĂ MONASTICĂ, metodă de creație, principii și activitate practică în domeniu.

ARIE, termen de referință în arta muzicală și teatrală, gen de muzică vocală.

ARLECHIN, personaj comic de teatru și circ.

ARMONICĂ, instrument muzical cu clape.

ARMONIE, termen de referință în arta plastică și muzicală, metode și principii de creație.

ARMONIU, instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga.

ARMORIAL, colecție de steme și alte semne heraldice.

ARPEGIU, intonare succesivă ascendentă sau descendentă a notelor unui acord melodic.

ARS NOVA, curent, doctrină estetică și metodă de creație în muzică din sec. al XIV-lea.

ART DECO, curent, doctrină estetică și metodă de creație în artă.

ART INSTITUTE OF CHICAGO, muzeu, instituție superioară de învățământ și de cercetare în domeniul artelor.

ART NOUVEAU, doctrină și activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA PRECOLUMBIANĂ, activitate autohtonă a amerindienilor în domeniu.

ARTA 1900, doctrină și mișcare artistică.

ARTA ARABĂ, activitate practică în domeniu a popoarelor arabe.

ARTA ARHAICĂ A GRECIEI ANTICE, activitate practică în domeniul a grecilor antici.

ARTA ASAMBLAJULUI, termen de referință în arta plastică, principii și metode în domeniu.

ARTA BABILONEANĂ, activitate practică în domeniul a babilonienilor; Arta aciro-babiloneană.

ARTA BIJUTERIILOR, confecționarea produselor de artă (bijuterii personale, obiecte de uz casnic, de cult, arme etc.) din metale prețioase (aur, argint, platină), deseori în combinație cu pietre scumpe și ornamentale, sticlă, os etc.

ARTA BIZANTINĂ, activitate practică în domeniul în epoca respectivă.

ARTA CAROLINGIANĂ, activitate practică în domeniul în epoca respectivă.

ARTA CĂRȚII, domeniul practic de confecționare a cărților și decorarea lor artistică.

ARTA CILICIEI, activitate practică în domeniul în epoca respectivă.

ARTA CINEMATOGRAFICĂ, gen de artă ale cărei opere sunt create prin filmarea unor fenomene, evenimente, situații.

ARTA CONCRETĂ, (fr. *concré* – concret), doctrină artistică și metodă de creație propusă de Theo van Doesburg în 1924.

ARTA COPIILOR, metodă de creație care satisface necesitățile artistice ale copiilor; Arta infantilă.

ARTA COPTĂ, Arta coptilor, artă bazată pe tradițiile elinice și antice ale Egiptului.

ARTA CRETO-MICENIANĂ, artă creată în epoca bronzului de popoarele din estul Mediteranei, care au locuit pe insulele Mării Egee, insula Creta și în orașele vecine Tiryns și Mykenae.

ARTA DE LA CURTE, tendință conservatoare în arta și cultura Europei și Americii secolului XIX – începutul sec. XX. Denumirea

provine datorită sprijinului juriului Saloanelor din Paris din partea oficialităților.

ARTA DECORATIVĂ, artă menită să împodobească diferite construcții arhitectonice (cu picturi, vitralii, mozaicuri, sculpturi, ornamente), să creeze obiecte decorative cu caracter util, să pavoazeze de sărbători străzile și piețele orașelor.

ARTA DEDALICĂ, doctrină artistică antică și metodă de creație propusă de Dedal.

ARTA EGIPTEANĂ ANTICĂ, arta egipteană în timpul piramidelor.

ARTA ELENISTICĂ, arta antică greacă, care s-a dezvoltat din ultimul pătrar al sec. al IV-lea î.Hr. până în sec. I d.Hr. pe teritoriul Greciei, în insulele Mării Egee, Asia Mică, Siria și Egipt.

ARTA ETRUSCĂ, activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA EVREIASCĂ, activitate practică în domeniu a poporului evreu.

ARTA FIGURILOR, lucrări de pictură, sculptură sau artă grafică, în care, spre deosebire de ornamentația abstractă și arta abstractă, există un principiu pictural (figurat), de asemănare cu obiectele realității.

ARTA FOTOGRAFICĂ, formă de artă vizuală; include lucrări obținute ca rezultat al captării imaginii realității și manipulării ei prin procesul optico-chimic (ulterior – optico-digital) al fotografiei.

ARTA FRANCO-FLAMANDĂ, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA GOTICĂ, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA IEZUITĂ, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA INDIANĂ, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA ITALIANĂ ÎN PERIOADA RENAȘTERII, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA ÎN ȚĂRILE SOCIALISTE, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA JAPONEZĂ, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA MAURĂ, curent, doctrină estetică și metodă de creație în activitatea practică în domeniu în epoca respectivă; Artă islamică.

ARTA MAURITANĂ, termen de referință în arta plastică, denumire convențională a artei musulmane din sec. XI–XV.

ARTA MEDALIERĂ, gen de artă plastică, metodă de creație artistică și tehnică de confecționare a medaliilor.

ARTA METALULUI, termen de referință în arta plastică, crearea obiectelor din metal.

ARTA MOZARABĂ, domeniu de activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA OTTONIANĂ, artă germană preromanică, din timpul domniei dinastiei saxone a ottonienilor (sec. al X-lea).

ARTA PALEOCREȘTINĂ, domeniu de activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA PĂMÂNTULUI, Land art, direcție în arta avangardistă, care a apărut la finele anilor 1960.

ARTA PERSANĂ, activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA PLATERESCĂ, domeniu de activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA POSTBIZANTINĂ, arta religioasă ortodoxă dezvoltată pe teritoriul fostului Imperiu Bizantin, după căderea Constantinopolului în 1453.

ARTA PREISTORICĂ, activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA PRIMITIVĂ, arta societăților aflate în stadiul dezvoltării prestatale; în sens restrâns – arta epocii de piatră sau arta care și în prezent se dezvoltă izolat de centrele civilizațiilor.

ARTA ROMANĂ, domeniu de activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA SACRĂ, domeniu de activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA SIRIANO-HETITĂ, arta Siriei antice, a luat naștere în rezultatul fuziunii culturilor siriene și hetite în sec. XI–X î.Hr.

ARTA SLAVILORI DE SUD, noțiuni generale despre activitate practică a popoarelor slave de sud în domeniu.

ARTA SPAȚIILOR VERZI, arta construcției de livezi și parcuri, domeniu al arhitecturii și urbanismului, preocupat cu crearea livezilor, parcurilor, bulevardelor, aleelor, grădinilor și altor teritorii înverzite.

ARTA SPIEGELMAN, doctrină și activitate practică promovată de A. Spiegelman în anul 1992.

ARTA STICLEI, tehnici, metode și procedee de prelucrare artistică a sticlei și cristalului.

ARTA SUKHOTHAI, domeniu de activitate practică în domeniu în epoca respectivă.

ARTA ȘI ARHITECTURA ISLAMICĂ, domeniu interdisciplinar de cercetare a activității practice în domeniu în epoca respectivă.

ARTA ȘI CULTURA SPANIOLĂ, domeniu interdisciplinar de cercetare a activității practice în domeniu în epoca respectivă.

„**ARTA**”, Asociație artistică din România în anii 1937-1947.

„**ARTA**”, revistă de specialitate.

ARTĂ, (lat. ars, artis și gr. tékhne), curente, doctrine estetice și metode de creație în activitatea umană.

ARTĂ ABSTRACTĂ, doctrină și mișcare artistică.

ARTĂ AFRICANĂ, istorie și tradiții, zone și stiluri.

ARTĂ AMBIENTALĂ, (fr. *environnement* – spațiu înconjurător), doctrină și activitate practică în domeniu.

ARTĂ ANIMALIERĂ, doctrină și activitate practică în domeniu.

ARTĂ APLICATĂ, doctrină și activitate practică în domeniu (fr. *art décoratif*).

ARTĂ APLICATIVĂ-DECORATIVĂ, gen de artă, care la elaborarea operelor îmbină organic funcțiile artistice cu cele utilitare.

ARTĂ BRUTĂ, doctrină și activitate practică în domeniu.

ARTĂ CINETICĂ, doctrină și direcție novatoare în artă în sec. XX.

ARTĂ CONCEPTUALĂ, direcție și activitate practică în arta avangardistă, constituită la finele anilor 1960.

ARTĂ CONCEPTUALĂ, proces de creație, de devenire a unei opere de artă.

ARTA CREȘTINĂ TIMPURIE, arta plastică dezvoltată în primele secole de la fondarea acestei religii.

ARTĂ DE ȘEVALET, gen de arte plastice, inclusiv lucrări de pictură, sculptură și grafică, concepute ca lucrări aparte, nefiind destinate să intre ca parte integrantă în ansambluri artistice.

ARTĂ ENGLEZĂ, doctrină și activitate practică în domeniu de-a lungul secolelor în Marea Britanie.

ARTĂ MINOICĂ, denumire arbitrară a artei dezvoltate pe insula Creta în anii 4000-1200 î. Hr.

ARTĂ MONUMENTALĂ, gen de artă plastică.

ARTĂ NAIVĂ, arta pictorilor neprofesioniști autodidacți.

ARTA NEOROMÂNEASCĂ, orientare în arta plastică.

ARTĂ NON-FIGURATIVĂ, direcție a abstracționismului în arta secolului XX, care a înlocuit imaginea realității vizibile cu un sistem de elemente pur formale – linie, plan, pată de culoare, configurație abstractă.

ARTĂ PLASTICĂ ȘI CULTURĂ, doctrină și activitate practică interdisciplinară în domeniu în SUA.

ARTĂ POPULARĂ, gen de artă sintetică, contrapusă creației artiștilor plastici profesionali.

ARTĂ PRIMITIVĂ, artă din perioada comunei primitive.

ARTĂ TEATRALĂ ȘI DECORATIVĂ, aspect artistic al spectacolului în viziunea regizorului și scenografului, aplicat la montarea decorului, costumelor, iluminării, grimării, butaforiei, recuzitei și tehnicii speciale de scenă.

ARTE PLASTICE, genuri de artă ale căror opere fiind plasate în spațiu, nu se schimbă și nu se dezvoltă cu trecerea timpului.

ARTE POVERA, arta reproducerii brutale a realității, termen creat de criticul de artă Germano Celant în 1967 pentru a defini mișcarea de artă, care a reunit artiștii din Roma, Torino, Milano și Genova în a doua jumătate a anilor 1960-1970. Astfel, noul termen denotă epoca noii arte italiene, iar Arte Povera devine o direcție, care neagă bogăția culturii existente, renunțând la tot ceea ce este frumos, rezonabil și bun.

ARTE VIZUALE, domeniu al artelor plastice în care imaginile artistice sunt prezentate pe plan și în spațiu.

ARTIZANATUL DIN BRONZ, metode și tehnici de confecționare a obiectelor din bronz.

„**ARTISTUL**”, revistă de artă.

ARTIȘTII FARAONILOR, domeniu al artei și culturii egiptene în epoca respectivă.

ARTIZANAT, forma de organizare a muncii, bazată pe creativitatea artistică colectivă și relații comerciale, dezvoltând tradițiile culturale locale.

ARTIZANATUL DIN IURCENI, confecționarea obiectelor din lut ars.

ARTS AND CRAFTS, (Arte și meserii), mișcare în artă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, apărută în Marea Britanie, fiind inspirată din discursurile lui J. Ruskin, W. Morris și alții, împotriva producției de mașini, ceea ce duce la depersonalizarea lucrurilor, și pentru recunoașterea moravurilor și valorile artistice ale muncii manuale.

ASIMETRIE, disimetrie; procedee și metode de creație în domeniu.

ASOCIAȚIA „NEUE KÜNSTLERVEREINIGUNG MÜNCHEN”, (Noua Uniune Artistică), asociație în domeniu înființată la München în 1909.

ASOCIAȚIA „SOIUZ HUDOJNIKOV”, (Uniunea pictorilor), asociație fondată în anul 1932 în Rusia. Vezi **Uniuni de Creație în URSS**.

ASOCIAȚIA „VOPRA”, abreviere la denumirea Asociației Unionale a Arhitecților Proletari, fondată la Moscova în anul 1929.

ASOCIAȚIA „WIENER WERKSTÄTTE”, (Atelierele Vieneze), comunitate de pictori austrieci, a activat în anii 1903-1932.

ASOCIAȚIA A.I. KUINDJI, societate a pictorilor și arhitecților ruși, fondată în anul 1908, la Sankt Petersburg, Rusia.

ASOCIAȚIA ACUARELIȘTILOR RUȘI, societate a pictorilor de profil ruși, fondată în anul 1907, la Sankt Petersburg, Rusia.

ASOCIAȚIA ARHITECȚILOR CONTEMPORANI, grupare a arhitecților avangardiști din URSS, fondată în anul 1925, la Moscova, Rusia.

ASOCIAȚIA ARHITECȚILOR PICTORI, societate a arhitecților ruși, fondată în anul 1903-1932, la Sankt Petersburg, Rusia.

ASOCIAȚIA ARHITECȚILOR URBANIȘTI, grupare a arhitecților de profil ruși, fondată în anul 1928, la Moscova, Rusia.

ASOCIAȚIA DE ARHITECTURĂ DIN MOSCOVA, prima asociație a arhitecților din Rusia, fondată în 1867.

ASOCIAȚIA DE RENAAȘTERE A ARTEI RUSE, societate a arhitecților ruși, fondată în anul 1915, la Sankt Petersburg.

ASOCIAȚIA DE STIMULARE A ARTELOR, societate obștească rusă, fondată în anul 1820, la Sankt Petersburg.

ASOCIAȚIA EXPOZIȚIILOR AMBULANTE DE ARTĂ, societate fondată în 1870-1980 de oamenii de artă din Sankt Petersburg pentru a aduce prin artă poporul în spiritul democratic, moral și estetic.

ASOCIAȚIA NOILOR GENURI DE ARTĂ „Oktyabri”, societate fondată în anul 1928, la Moscova, Rusia.

ASOCIAȚIA NOUĂ A PICTORILOR, asociație a pictorilor moscoviți, fondată în anul 1921.

ASOCIAȚIA PICTORILOR DE ȘEVALET, societate a artiștilor plastici de profil ruși, fondată în anul 1925 la Moscova.

ASOCIAȚIA PICTORILOR MOSCOVIȚI, societate a arhitecților ruși, fondată în anul 1927, la Moscova.

ASOCIAȚIA PICTORILOR TINERI, societate a arhitecților ruși, fondată în anul 1919, la Moscova.

ASOCIAȚIA SCULPTORILOR RUȘI, societate a artiștilor plastici de profil ruși, fondată în anii 1926-1932, la Moscova.

ASOCIAȚIA TEATRALĂ „MOZARTEUM”, cea mai mare organizație muzical-teatrală din lume.

ASOCIAȚIA UNIONALĂ A ARHITECȚILOR PROLETARI, fondată la Moscova în anul 1929.

ASTIGMATISM, defect tehnic al camerei de luat vederi.

AȘUG, poet și cântăreț popular la azeri.

ATELIER, încăpere unde se află locul de lucru al unui pictor, sculptor.

ATELIERUL „HERZOG ȘI DE MEURON”, atelier elvețian de arhitectură, fondat în Basel în 1978 de către arhitecții Jacques Herzog (1950) și Pierre de Meuron (1950).

ATLANT, (fr. atlante), unul dintre titanii din mitologia greacă, motiv și sursă de inspirație pentru oamenii de creație.

ATLETICĂ DE CIRC, gen de gimnastică specială.

ATONALISM, doctrină, metode și procedee de creație muzicală, care nu respectă legile tonale occidentale.

AUBUSSON, oraș în Franța, vestit prin obiecte de tapiserie.

AULOS, vechi instrument muzical.

AURIRE, proces de poleire a suprafeței cu un strat subțire de aur (de la fracții de microni la 20-25 de microni) în scopuri decorative, de protecție sau în alte scopuri, utilizat în arhitectură, articole de bijuterie și ceasornicărie, pentru inscripții și desene pe ceramică și sticlă, în fabricarea dispozitivelor radio și electronice, altor produse.

AUTOPORTRET, reprezentare plastică a propriei persoane.

AUTOR, persoana care creează o operă literară, un proiect sau o operă de artă plastică.

AUTUN, oraș în Franța, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul mediu.

AUZ MUZICAL, capacitate a auzului de a distinge înălțimea precisă a sunetelor.

AVANGARDISM, doctrină și activitate practică în arta plastică.

AVANPREMIERĂ, spectacol dat pentru persoane special invitate, înainte de premiera lucrării.

AVANSCENĂ, partea scenei dintre cortină și rampă.

AVANTGARDA EST-EUROPEANĂ, doctrină și activitate practică în arta plastică răspândită în URSS.

AXĂ OPTICĂ, principiu, metodă și procedeu de creație în domeniu.

AXONOMETRIE, metodă și procedeu de creație de reprezentare a obiectelor spațiale pe un plan.

B

BAALBEK, oraș din nord-estul Libanului, cunoscut ca centrul culturii Baal.

BACCARAT, produse de cristal fabricate în orașul francez Baccarat.

BAGATELĂ, (fr. bagatelle), piesă muzicală instrumentală scurtă, de obicei pentru pian, cu conținut liric.

BAGHETĂ, (fg. baguette), vergea de lemn sau de material plastic, utilizată de dirijori; vergeaua arcușului; bețișor folosit la baterea tobei mici, a timpanelor ș. a.

BAIAN, armonică de mână, instrument muzical pneumatic cu butoane în loc de clape, armonică cromatică.

BALADĂ, compoziție muzicală cu caracter epic.

BALAFON, instrument muzical african de percuție, format din lame de lemn acordate diatonic.

BALALAI CĂ, instrument muzical popular rusesc cu trei coarde și o cutie de rezonanță triunghiulară, cunoscut de la începutul sec. al XVIII-lea.

BALCON, extensie exterioară a clădirii cu balustradă sau în interiorul edificiului.

BALDAHIN, acoperământ elegant peste tron, pat, altarul bisericii; inițial din țesătură, mai târziu, și din piatră, lemn, metal.

BALET, (it. balletto, din ballare – a lansa), gen de artă scenică, cuprinzând creații, al căror conținut este exprimat în imagini coregrafice-muzicale; creație muzical-dramatică concepută pentru a fi interpretată pe scenă cu mijloace coregrafice.

BALUSTRADĂ, îngrăditură de aproximativ jumătate de înălțime umană; formată din figurine (balustre) și o placă lungă întinsă pe ele, care se instalează pe marginea unei terase, scări, unui balcon, acoperiș ș.a.

BAMIYAN, oraș din centrul Afganistanului, în perioada cuprinsă între secolele II și V, aici au fost construite (tăiate în stâncă) statui uriașe ale lui Buddha.

BANDĂ, trupă de muzicanți, fanfară, taraf de lăutari.

BANDIAGARA, platou stâncos în Mali, între orașul Mopti și hotarul cu Burkina Faso. Aici se află necropolele Dogon, sub formă de sanctuare, altare și greniere cu turnuri rotunde și pătrate.

BANDONEON, tip de concertină, popular în Argentina și Uruguay.

BANDURĂ, instrument muzical popular ucrainean cu coarde, asemănător unei chitare cu gâtul scurt.

BANG PA-IN, reședința de vară suburbană din provincia Ayutthaya a regilor Thailandei, fondată în 1630 de conducătorul Prasat Thong.

BANJO, instrument muzical asemănător cu mandolina cu 4-6 coarde.

BANSKA ŠTIAVNICA, oraș din centrul Slovaciei la poalele masivului Štiavnické Vrchy, rezervație arhitectonică.

BANTEAY SREI, complex de temple hinduse dedicate zeului Shiva. Situat în nordul Cambodgiei. Este alcătuit dintr-un sanctuar cu trei turnuri, ridicat din gresie roz deschis, pe o singură platformă și înconjurat de patru garduri concentrice.

BANZ, mănăstire benedictină, fondată în jurul anului 1070, se afla într-o zonă pitorească, pe malurile Mainului, Germania.

BAPTISTERIU, structură arhitecturală în bisericile creștine vechi; vas special portativ pentru botezul pruncilor.

BARCAROLĂ, (it. barcarola – cântecul luntrașului, gondolierului); gen de cântec al barcagiilor venețieni; piesă cu o melodie lirică și o mișcare cadențată în acompaniament, care imită plescăitul valurilor.

BARD, cântăreț popular la vechii celți.

BARI, oraș-port din sudul Italiei, vestit prin Muzeul Arheologic (fondat în 1875) și Muzeul de Artă della provincia di Bari (fondat în 1928).

BARITON, (it. baritono din gr. barytonos – care sună adânc), registru al vocii bărbătești, voce joasă, intermediară între tenor și bas; Bariton liric se apropie de sonoritatea tenorului dramatic; Bariton dramatic, de bas; instrument muzical de suflat, frecvent în fanfare.

BAROC, (fr. baroque), stil artistic specific sec. XVI–XVIII și orientare culturală și stilistică (arte plastice) în arhitectură, sculptură, pictură și arta decorativă-aplicată ale unor țări europene, apărut spre sfârșitul sec. al XVI-lea, dăinuind până în prima jumătate a sec. al XVIII-lea.

BAROCCO NARĂȘKIN, denumire convențională a stilului arhitectonic rus dezvoltat la finele sec. al XVII-lea – începutul sec. al XVIII-lea; Barocco de Moscova.

BAROCCO PETRU I, denumire convențională a fenomenelor artistice în arhitectura rusă din anii 1690-1730.

BAROCCO ELIZAVETAN, stil în arhitectura și arta rusă din sec. XVIII, variantă rusă a stilului baroco.

BAS, (it. basso, literar – jos), cea mai gravă voce bărbătească; cântăreț cu voce de bas; instrument muzical, care are cel mai grav registru într-o familie de instrumente (toba, contrabasul ș. a.); cel mai grav sunet dintr-un acord; cea mai gravă voce într-o lucrare pentru cor mixt.

BAS-CLARINET, instrument muzical de suflat, variantă a clarinetului.

BASILICA DI SAN PAOLO FUORI LE MURA, biserică catolică din Roma, monument istoric și arhitectonic din sec. al IV-lea, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

BASORELIEF, (it. bassorelievo), tip de sculptură de figuri, obiecte, ornamente în relief, în care partea convexă a imaginii iese deasupra planului de fundal.

BASSAE, localitate în Grecia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

BASSE-LISSE, vezi **Tapiserie**.

BASSET HORN, instrument muzical de suflat din lemn, variantă a clarinetului.

BASTIDĂ, termen de referință în arhitectură și construcții, oraș fortificat.

BASTION, construcție unghiulară ieșită în afara zidului unei fortificații.

BATIC, tehnică de pictare manuală a țesuturilor folosind metoda „fierbinte” sau „rece”. Batic se numește și țesătura oținută prin aceste metode de vopsire. Vezi **Imprimeu**.

BAUHAUS, colegiu de artă și asociația de creație germane.

BAVURĂ, termen de referință în arta plastică, porțiune de material în relief la executarea unui profil.

BAWITI, mănăstire creștină de rit coptică din Egipt, fondată de Sfântul Apollonius din Thebaid la prin anii 360 d.Hr.

BAYEUX, oraș din nord-vestul Franței. Atracțiile principale ale orașului sunt catedrala, din secolele XI–XV, Muzeul Covoarelor Bayeux, Muzeul de Istorie și Artă Baron-Gérard și Muzeul Bătăliei din Normandia (1944).

BAYON, complex de temple din centrul Angkor Thom, Cambodgia, construit în secolul al XII-lea în onoarea lui Jayavarman VII.

BAYREUTH, oraș din Germania, situat pe teritoriul Bavariei. Aici se află Palatul Operei Margravian, recunoscut de UNESCO drept Patrimoniu Mondial.

BAYREUTHER FESTSPIELE, unul din cele mai renumite festivaluri de operă, înființat de compozitorul german Richard Wagner.

BAZILICĂ, tip de structură arhitectonică de formă dreptunghiulară, care constă dintr-un număr impar (1, 3 sau 5) de nave de diferite înălțimi.

BĂTEALĂ, fire transversale de țesătură, amplasate perpendicular pe firele longitudinale de urzeală și întreșute cu ele. Vezi **Tapiserie**.

BĂTUTĂ, dans popular moldovenesc și melodia după care se execută.

„**BBC PROMS**”, festival internațional de muzică clasică, cel mai important din Marea Britanie.

BEADWORK, mărgelile colorate sau străvezii din sticlă pentru confecționarea bijuteriilor.

„**BEATLES**” ~ **THE**, formație engleză vocal-instrumentală de muzică rock.

BEAUNE, oraș în Franța, aici se află renumitul spital istoric Hotel Dieu, fostul ospiciu medieval care stochează polipeptidul pictorului olandez Roger van der Weyden, The Last Judgment, precum și o colecție de tapiserii din secolul al XVI-lea.

BEAUVAIS, oraș în Franța, obiecte turistice – Catedrala gotică Sfântul Petru renumită pentru ceasul său astronomic complex (1866), tapiserii din secolele XV–XVII și vitralii din secolele XIII–XVI.

BEAUX-ARTS, sistem de instruire și stil în arhitectură de la sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. XX.

BECAR, (fr. becarre), semn scris în fața unei note sau la începutul portativului și care anulează acțiunea unei alterații, restabilind înălțimea de bază a unei trepte muzicale.

BEDERNITĂ, termen de referință în arta plastică, piesă din veșmintele arhierului, brodată specific.

BYODO-IN, complex arhitectural al mănăstirii budiste.

„**BEE GEES**”, formație pop australiano-britanică, înființată în 1958.

BELAYA KOLPY, (Andreevskoe Kolpy), ansamblu arhitectural din raionul Șahovsky, regiunea Moscova. În anii 1658-1917, a aparținut familiei prinților Șahovsky.

BELCANTO (it. bel canto), stil de interpretare vocală, bazat pe perfecțiunea emisiunii vocale și pe ușurința executării ornamentelor melodice (coloraturi).

BELLINZONA, oraș din Elveția. Aici există trei castele (Castelgranda, Montebello și Sasso Corbaro), incluse în anul 2000 în lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

BELUR, oraș în statul Karnataka, sud-vestul Indiei. Aici s-a păstrat un complex de temple, dintre care cel mai important este Chenna Kesava (cca 1117), dedicat zeului Vishnu.

BELVEDERE, suprastructură peste o clădire sau construcție, de regulă, într-un loc ridicat, de unde pot fi admirate împrejurimile.

BELVEDERE, ansamblu arhitectural (palat și parc) din Viena.

BEMOL, (fr. bemol), semn de alterație, scris în fața unei note sau la începutul portativului, indicând coborârea unei trepte cu un semiton.

BENI HASAN, localitate în Egipt, în apropierea căruia s-au păstrat mormintele din perioada Regatelor Antice și Mijlocii, inclusiv 39 de morminte de stâncă ale conducătorilor locali.

BERGAMO, oraș în nordul Italiei, vestit prin cele două piețe și castelul Museo Civico del Risorgimento e della Resistenza.

BERLINER SEZESSION, (germ. Secesiunea berlineză), doctrină și mișcare artistică apărută în 1897 la Viena.

BERLINISCHE GALERIE, instituție muzeală de artă modernă, fotografie și arhitectură din cadrul Muzeul de Stat din Berlin, fondat în 1975.

BESANÇON, oraș din estul Franței, centru administrativ al departamentului Du, renumit prin Cetatea Bezansonsky, Catedrala Saint-Jean, mai multe muzee, acvarii și o grădină zoologică.

BESTIAR, gen de literatură didactică din Evul Mediu.

BETSAIDA, oraș antic de lângă Lacul Ghenizaret (Israel), menționat în Noul Testament, ca locul de desemnare a apostolilor Filip, Petru și Andrei Cel Întâi Chemat, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate.

BIBELOU, (fr. bibelot), mic obiect de artă, care se pune pe etajere, noptiere ș. a., pentru a împodobi un interior.

BIG BAND, ansamblu mare orchestral de jazz sau de estradă.

BIJUTERIE, piesă de lux, făcută din metale nobile și pietre prețioase sau semiprețioase.

BIJUTERII „KRASNOSELISKIE”, articole de artizanat, produse de giuvaiergii din regiunea Kostroma în sec. al XVI-lea.

BIJUTIER, specialist în domeniu; giuvaiergiu, orfevru.

BIROUL „SNOCHETTA”, birou norvegian de proiectări în domeniile arhitecturii și urbanisticii, fondat în 1987 la Oslo.

BISERICA „SPAS NA ILYINE ULIȚE”, edificiu de cult zidit în cinstea Schimbării la față a Mântuitorului în Novgorod în sec. al XII-lea, monument istoric și arhitectonic, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

BISERICA ACOPEREMÂNTUL MAICII DOMNULUI, în localitatea Fili, regiunea Moscova, unul din principalele monumente de cult, istorice și arhitectonice în stil Barocco Narășkin.

BISERICA ACOPEREMÂNTUL MAICII DOMNULUI, lăcaș de cult creștin din sec. XIII-XIV în localitatea Bogoliubovo, regiunea Vladimir, la confluența râurilor Nerly și Kleazma.

BISERICA BOYAN, monument medieval de arhitectură și pictură bulgară din localitatea Boyana, lângă orașul Sofia.

BISERICA CU HRAMUL BUNEI VESTIRI, monument vechi de arhitectură rusă în Velikii Novgorod.

BISERICA FIODOR STRATILAT DE LA RÂU, monument istoric și arhitectonic rus din Evul Mediu timpuriu în Velikii Novgorod.

BISERICA IOAN OSTAȘUL, pe strada Yakimanka, la Moscova, monument de arhitectură din începutul secolului al XVIII-lea în numele mucenicului Ioan Ostașul, care a trăit în sec. al IV-lea.

BISERICA ST. CHARLES BORROMEI DIN VIENA, Karlskirche, fondată în anii 1716-1739, monument de cult, istoric și arhitectonic.

BISERICA SF. KIRIL, catedrala Sfântul Kiril și Afanasie din Alexandria, în orașul Kiev.

BISERICA SFINTEI CRUCI, Basilica di Santa Croce, biserică catolică franciscană din Florența, Italia, monument istoric și arhitectonic în stil gotic, renașcentist și neogotic din sec. XII–XIV.

BISERICA SFINTEI IRINA, monument istoric de artă bizantină din sec. al VII-lea în Istanbul, Turcia, a fost reședință patriarhală.

BISERICA SFINTEI TREIMI, în Moscova, monument istoric și arhitectonic din Evul Mediu.

BISERICA SFINȚILOR SERGHEI ȘI VAKH, monument istoric de artă bizantină creștină din sec. al V-lea în Istanbul, Turcia.

BISERICĂ, lăcaș de cult creștin.

BISTRE, termen de referință în arta plastică, vopsea maro-cenușie obținută din funingine.

BIT HILANI, tip de structură arhitectonică din sec. IX–VII din Siria.

BLAUE REITER, (Călărețul albastru), artiști expresioniști, de la începutul secolului al XX-lea grupați în München, Germania.

BLAUE VIER, (germ. Cei patru albaștri), asociație artistică formată în 1924, de W. Kandinsky, P. Klee, L. Feininger, A. Jawlensky, ca ecou la „Der Blaue Reiter”.

BLLENHEIM, complex arhitectonic cu parc în orașul Woodstock din Anglia.

BLOCKBUSTER, lucrare de divertisment, folosită pentru a descrie un film lungmetraj de acțiune.

BLOCKFLÖTE, instrument muzical – flaut drept.

BLOIS, oraș în Franța, obiecte turistice Catedrala, Castelul Blois, Palatul episcopal.

BLUES, cântec popular din folclorul negrilor americani, devenit piesă de jazz.

BOCĂNEASCA, dans popular și melodia după care se execută.

BODEGONES, pictură spaniolă de genul naturii statice cu elemente portretistice.

BODY ART, artă corporală, direcție în artă, face parte din arta avangardistă, a apărut în anii 1960.

BOGIE-WOOGIE, gen muzical de blues, dezvoltat în comunitățile afro-americane în anii 1870, și devenit popular la sfârșitul anilor 1920.

BOL, vas de lut ars, adâncit ușor.

BOLERÓ, dans popular spaniol lent în măsura 3/4.

BOLȘIE VEAZMÎ, rezervație-muzeu istorico-literară din sec. XVI–XIX în raionul Odințov, regiunea Moscova, Rusia.

BOLTĂ, structură de susținere spațială în construcții sub forma unei suprafețe curbe convexe; element de construcție cu suprafața interioră (intradusul) concavă, menit pentru preluarea unor încărcări (acoperiș, planșeu, masiv de roci ș.a.) la clădiri, tuneluri, poduri ș.a.

BOMBARDĂ, vechi instrument de muzică populară, strămoș al fagotului.

BONAMPAK, centru religios al poporului maya, monument de istorie și cultură.

BONDIȚĂ, (maghiară bunda – pieptar, cojoc), pieptar sau cojocel scurt, fără mâneci, confecționat din piele de oaie cu blană întoarsă, brodat cu fire de lână colorată sau împodobit cu mărgele și cu aplicații din piele de altă culoare, din fetru ș.a.

BORCAN, (întâlnit și cu denumirea de vas sau oală), recipient cilindric din sticlă, cu gura largă și fără torți.

BOROBUDUR, sanctuar budist pe insula Java din Indonezia, monument arhitectonic-istoric.

BOSSA-NOVA, curent în artă și stil muzical brazilian, popularizat de poetul Vinicius de Moraes, compozitorul Antônio Carlos Jobim și cântărețul João Gilberto.

BOSTON, dans în stilul valsului și melodia după care se execută.

BOURG-EN-BRESSE, oraș în Franța, atracția turistică principală este o mănăstire regală, cu o biserică în stilul goticului flamand.

BOURRÉE, vechi dans popular francez și melodia după care se execută.

BRANDENBURG, oraș în Germania, vestit prin mai multe edificii clădite din cărămidă gotică.

BRANLE, vechi dans popular francez și melodia după care se execută.

BRĂDUȚ, stil și procedeu în arta plastică.

BRĂȚARĂ, (fr. brățealet – de la bras, mână), podoabă în formă de verigă din metal prețios sau din alte materiale, purtată de femei la încheietura mâinii ori pe braț. Pe teritoriul Moldovei, podoabe în formă de brățări sunt cunoscute din perioada neolitică.

BRĂU, cingătoare de diferite dimensiuni (lățimea până la 25 cm, lungimea, până la 3 m), țesută din fire de lână, in, borangic sau aleasă, brodată cu diferite motive; ornament colorat, modelat sau imprimat, care încinge un vas; dungă sau element decorativ.

BRĂUL, joc popular moldovenesc de bărbați. Se execută după o melodie vioaie, sincopată, în măsura 2/4. Dansatorii se grupează în semicerc și, ținându-se cu ambele mâni de brăul vecinilor, execută figuri complexe, însoțind jocul cu strigături.

BRITISH MUSEUM, principalul muzeu istoric și arheologic al Angliei și unul dintre cele mai mari muzee din lume.

BROBOADE PAVLOV, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în localitatea Pavlovskii Posad, regiunea Moscova.

BROCART, stofă fină de mătase cusută cu fir de aur sau argint.

BROCA TEL, țesătură care imitează brocartul.

BRODERIE, gen de artă decorativă, în care pe țesături, piele, pâslă și alte materiale sunt brodate imagini sau modele manuale (cu acul, mai rar cu cârligul) sau printr-o metodă mecanică, cu mașina de brodat.

BRONZURI ANTICE, piese de artă plastică din epoca respectivă.

BROȘĂ, bijuterie; instrument de așchiere.

BRÜHL, oraș în Renania de Nord-Westfalia, obiectiv turistic, Phantasieland – cel mai mare parc de distracții din Germania.

BRUNARE, tratarea termică sau chimică a suprafeței produselor din oțel sau fontă și obținerea unui strat de oxizi de fier sau sulfiți cu grosimea de 1-10 μm de culorile maro închis, albastru închis sau negru, pentru a spori protecția contra coroziunii și metodă de prelucrare artistică a metalelor.

BRUNAREA ARGINTULUI, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în localitatea Veliky Ustyug, a înflorit în sec. XVIII–XIX, reîncepută după anul 1930.

BRUTALISM, neobrutalism, direcție (stil) în arhitectură din perioada anilor 1950-1970, ramură a modernismului arhitectonic post-belic.

BUBNOVYI VALET, (Бубновъый Валѣт), asociație de artă din Rusia.

BUCIUM, instrument muzical.

BUCRANIU, motiv decorativ, imagini cu craniile de taur în relief sau pictate.

BUCURIA, joc popular moldovenesc și melodia după care se execută.

„**BUCURIA**”, orchestră de jazz a Filarmonicii de Stat din RM. Înființată în 1956.

BUFONADĂ, (it. buffonata – caraghioslăc), gen de reprezentație teatrală sau procedeu de joc actoricesc.

BULGĂREASCA, joc popular moldovenesc. Se dansează în cerc. Are măsura de 4/4 și o mișcare rapidă.

BUON FRESCO, vezi **Frescă**.

BURLESC, termen de referință în arta muzicală și literatură, compoziție muzicală.

BURLUI, vas de lut ars, cu gâtul înalt și îngust, corpul bombat, cu o toartă.

BURNUZ, manta lungă de lână, cu glugă, răspândită la popoarele arabe; haină de postav sau satin, lungă până la genunchi și fără guler, purtată de femei în Moldova.

BUST, operă de sculptură, pictură sau grafică, ce reprezintă corpul uman mai sus de brâu.

BUSUIOC, joc popular moldovenesc de nuntă într-o mișcare moderată și melodia după care se execută.

BUTAFORIE, obiecte cu caracter imitativ, folosite la realizarea decorurilor pe scenă sau platourile de filmat.

BUTOI, în arhitectura rusă, denumirea tradițională a unui tip particular de acoperiș al clădirilor laice și de cult.

BUTON, obiect mic decorativ, folosit la încheierea mânecilor.

C

CABALETĂ, încheiere ritmică, plină de dinamism, a unei arii, a unui duet.

CABANIȚĂ, (din srb. kabanica), mantie cu guler de samur și mâneci îmblănite, pe care o primeau domnii Moldovei de la sultan, când erau numiți în scaunul țării.

CABINIER, lucrător la teatru sau operă, care îngrijește de o cabină.

CABOȘON, (fr. cabochon – gămălie de cuie), tehnică decorativă de prelucrare a pietrelor prețioase.

CABOTIN, actor ambulant francez.

CADÂNJA, dans popular găgăuz și melodia după care se execută.

CADENȚĂ, mișcare ritmică și uniformă; pasaj mai mare de virtuo-zitate solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acom-paniament.

CADRIL, dans de origine franceză, cu mișcare lentă și melodia după care se execută.

CAHLĂ, (germ. kachel), termen de referință în arta plastică, arhi-tectură și construcții, placă de teracotă.

CAKEWALK, dans afro-american de salon și melodia după care se execută.

CALCOGRAFIE, (gr. halkos – cupru), metodă de gravură pe placă de cupru.

CALICROMIE, imprimeu. Vezi **Batic**.

CALIGRAFIE, arta scrisului frumos și citeț.

CALITATE, (lat. qualitas – condiție de privilegiu), termen de referință în arta plastică, procedeu de lucru și obiect executat cu deosebită măiestrie.

CALOIAN, figură de lut sau de lemn cu chip de om, reprezentând o zeităte, care ar deține cheile ploilor.

CAMAIEU, pictură executată în tonuri apropiate unei anumite culori, redând cele mai subtile treceri de la lumină spre umbră; gravură care se numește și „gravura în clarobscur în culori”, realizată în câteva tonuri ale aceleiași culori.

CAMDEN TOWN GROUP, grup londonez de artiști post-impresioniști englezi fondat în 1911.

CAMEE, mineral, piatră semiprețioasă.

CAMERĂ, denumirea unor instituții publice de stat sau obștești, cu precizare în funcție de atributele respective specifice domeniului.

CAMERELE LUI POGANKIN, în orașul Pskov, Rusia, monument istoric și arhitectonic din Evul Mediu.

CAMERTON, instrument folosit la acordarea instrumentelor muzicale și la darea tonului.

CAMPANILĂ, în arhitectura italiană din Evul Mediu și epoca Renașterii, clopotnița lăcașului sfânt.

CANCAN, (<fr. cancan), dans de cabaret răspândit în Franța, mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, executat numai de femei.

CANDELABRU, (lat. candelabrum, de la candela – lumânare), suport frumos ornamentat cu unul sau mai multe brațe pentru lumânări sau becuri electrice, suspendat de plafon sau de masă.

CANELURĂ, decorul unui pilon sub formă de șanțuri înguste verticale sau elicoidale.

CANON, (din gr. canon – regulă, model), regulă care predomină în arta unei epoci; regulă, carte religioasă, dogmă, ritual, prescripție, ridicată de biserică la rangul de lege; piesă muzicală polifonică, în care două sau mai multe voci execută succesiv aceeași melodie.

CANON, reguli în arta plastică și arhitectură.

CANTABILE, (it. cantabile, din lat. cantare – a cânta), termen prin care se arată, că o melodie instrumentală, de obicei de un suflu larg, trebuie executată cu o deosebită expresivitate.

CANTATĂ, compoziție muzicală cu caracter solemn sau liric, pentru soliști și orchestră, cu sau fără cor.

CANTILENĂ, (lat. cantilena – cântec profan), în Evul Mediu cântec liric sau epic; melodie gravă, sentimentală, cu caracter cantabil.

CANTO, emiterie cu vocea a unui șir de sunete muzicale, care se rânduiesc într-o melodie, într-un acord etc.

CANTOR, cântăreț în biserică; psalt; dascăl; diac; în Evul Mediu solist și maestru de cor bisericesc.

CANȚONĂ, (it. canzone – cântec), în epoca Renașterii, cântec pe mai multe voci de factura polifonică, asemănător cântecului popular.

CANȚONETĂ, mic cântec liric popular italian.

CANȚONĂ, specie poetico-muzicală cu formă determinată și tematică erotică, vehiculată de trubaduri.

CAPELA CORALĂ „DOINA”, formație corală a Filarmonicii de Stat din Moldova, colectiv emerit din RSSM (1960). Întemeiată în 1930 la Tiraspol din cântăreți amatori.

CAPELĂ, grup de coriști; orchestră de proporții reduse aflată în slujba unei biserici; clădire sau încăpere pentru rugăciuni în arhitectura creștină Occidentală.

CAPELMAISTRU, (germ. kapellmeister, din kapelle, aici – cor, orchestră și meister – maestru, conducător), nume care se dădea în

trecut conducătorului unei fanfare militare, al unei orchestre sau al unui cor.

CAPITEL, unul din cele trei elemente arhitectonice ale unei colane.

CAPITOLIU, edificiul Congresului SUA, monument de arhitectură în stil clasicist tardiv.

CAPODIMONTE, Muzeul Național și Galeriile din Capodimonte, muzeu de artă și galerie de tablouri din Napoli.

CAPODOPERĂ, (it. capo d'opera, capolavoro – operă artistică), lucrare de artă sau literară, de o valoare artistică deosebită.

CAPONIERĂ, element de fortificație arhitectural și de construcție.

CAPPELLA SIXTINĂ, capela Adormirii Maicii Domnului, monument al arhitecturii și artei renascentiste din Vatican, construită în perioada 1473-1481.

CAPRICIU, gen de artă, în care predomină libertatea creației, fan-tezia și noutatea gândirii artistice ale autorului.

CARACTER, stil în domeniu; gamă de litere, cifre și semne din aceeași garnitură.

CARAVAGISM, curent, doctrină estetică și metodă de creație în arta plastică.

CARIATIDĂ, coloană de susținere a acoperișului, frontonului sau plafonului sub formă de statuie a unei femei.

CARICATURĂ, (it. caricatura, de la caricare – a supraîncărca, a exagera), imagine satirică sau umoristică pe teme social-politice și de moravuri, gen de artă în formă de desene, ilustrații cu conținut umoristic sau/și comic.

CARILLON, grup de clopote, plasate în turnul catedralelor și acționate fie cu ajutorul unei claviaturi, fie printr-un mecanism de ceasornic.

CARILON, instrument muzical; orologiu.

CARMANIOLĂ, cântec revoluționar, dans și melodia după care se execută.

CARNAȚIE, (fr. carnation – coloritul pielii), în pictură, gamă de culori, aplicată pentru redarea pielii umane.

CARNAVAL DO BRASIL, festival anual, unul dintre sărbătorile naționale în Brazilia.

CARNAVAL, petrecere populară sub cerul liber, însoțită de reprezentării improvizate, dansuri, focuri de artificii ș.a.

CARNAVALET, Muzeul de Istorie al Parisului, instituție cultural-artistică.

CARNEGIE HALL, sală de concerte din New York, SUA, instituție cultural-artistică.

CAROLĂ, dans popular francez și melodia după care se execută.

CARTIER, casă de orfevrărie și orlogerie/ceasornicărie.

CARTON, în pictură, schița unei lucrări picturale sau de artă decorativă, a unui machet de sculptură, executate în mărime naturală.

CARTUȘ, ornament sculptat, ce reprezintă un simbol sau un semn.

CASA DE CREAȚIE POPULARĂ A RSSM, instituție de cultură și artă din RSSM. Înființată în 1937.

CASA MARE, cea mai mare și mai bine amenajată odaie în casa țărănească din Moldova.

CASA PAȘKOV, monument istoric și arhitectonic din perioada clasicismului în or. Moscova, Rusia.

CASCADĂ, în arhitectura peisagistică, formă artificială de relief sub aspect de trepte, peste care curge apa.

CASSONE, ornamente sculptate din lemn și aplicate pe suprafața cufărului, răsândit în sec. XIV–XVI în Italia.

CASTANIETĂ, instrument muzical de percuție, clasa idiofoanelor.

CASTEL DEL MONTE, monument istoric și arhitectural în Italia.

CASTEL SANT'ANGELO, (Cetatea îngerului sfânt), monument istoric, de cult și arhitectonic din sec. al II-lea în Roma antică, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

CASTEL, construcție din Evul Mediu, prevăzută cu șanțuri, turnuri și alte mijloace de apărare, domiciliul feudalului.

CASTELLO SFORZESCO, monument de arhitectură și muzeu în Milano, Italia.

CASTELOLOGIE, termen de referință în arhitectură, subdomeniu de știință în arhitectură.

CASTELUL WARTBURG, în Germania, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, sec. XI–XVIII, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

CASTELUL KRONBORG, construcție medievală în apropierea localității Helsingør pe insula Zealand, în cel mai îngust punct al strâmtorii Øresund, care separă Danemarca și Suedia.

CASTELUL MIKHAILOVSKY, (Castelul de Inginerie), castel pe apă construit prin ordinul împăratului Pavel I, cel mai mare monument arhitectural, completând istoria arhitecturii din Sankt Petersburg din secolul al XVIII-lea.

CASTELUL ȘI MUZEUL DE SAINT-GERMAIN-EN-LAYE, obiect de interes turistic și cultural din Franța.

CASTELUL VINCENNES, obiect de interes turistic și cultural, Franța.

CASTORIA, oraș în Grecia, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CASTRON, vas mare ornamentat de masă confecționat din porțelan.

CASTRU, complex de clădiri și teren fortificat utilizat ca o poziție militară de apărare.

CATACOMBE, construcții subterane făcute pentru practici religioase.

CATAPETEASMĂ, peretele împodobit cu icoane, care desparte naosul de altar; iconostas.

CATARAMĂ, piesă decorativă din metal și alte materiale, dispozitiv de încheiere a unei cingători.

CATEDRA DE COREOGRAFIE AMTP, subdiviziune didactică și de cercetare de profil în cadrul intuiției.

CATEDRALA „ACOPEREMÂNTUL FECIOAREI MARIA”, Catedrala Sfântul Vasile cel Fericit din Moscova, monument de istorie și cultură, Rusia.

CATEDRALA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI”, în localitatea Volotovo, regiunea Novgorod, monument de cult, istoric și arhitectonic rus din Evul Mediu.

CATEDRALA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI”, în orașul Zvenigorod, regiunea Moscova, unul din cele mai vechi monumente de cult, istorice și arhitectonice ruse din Evul Mediu.

CATEDRALA „DMITRIEV”, monument istoric și arhitectonic a școlii Vladimir-Suzdal în orașul Vladimir.

CATEDRALA „HRAMUL BUNEI VESTIRI”, monument vechi de arhitectură rusă în Kremlin, or. Moscova, Rusia.

CATEDRALA „KAZANI”, monument de arhitectură clasicistă în Sankt Petersburg.

CATEDRALA „SFÂNTUL IOAN DIN LATERAN”, (Basilica di San Giovanni in Laterano), reședință papală, monument de arhitectură barocă și neoclasicism din Roma, fondată în anul 320.

CATEDRALA „SFÂNTUL ISAAC”, monument al arhitecturii de cult din Sankt Petersburg, Rusia.

CATEDRALA „SFÂNTA MARIA”, (La Cattedrale di Santa Maria del Fiore), biserică catolică din Florența, Italia, monument istoric și arhitectonic construit în anii 1296-1436.

CATEDRALA „SFÂNTULUI MARCU”, (Basilica di San Marco), fondată în anul 829, monument de cult catolic, istoric și arhitectonic, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

CATEDRALA „SFÂNTULUI PAVEL”, (St Paul’s Cathedral), catedrală din Londra, construită în anii 1675-1708, monument de

cult al bisericii anglicane, istoric și arhitectonic în stilul barocco englez, reședința episcopului de Londra.

CATEDRALA „SFÂNTULUI PETRU”, (Basilica di San Pietro) catedrală din Vatican, Italia, construită în anii 1506-1626, monument de cult catolic, istoric și arhitectonic în stilul renascentist și barocco.

CATEDRALA „SFÂNTA SOFIA”, (Hagia Sophia), monument arhitectonic și istoric de artă bizantină din sec. al V-lea în Istanbul, Turcia, reședință patriarhală, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

CATEDRALĂ, termen de referință în arhitectură și construcții, edificiu fastuos de cult creștin.

CATEDRĂ, amvon sau tronul arhieresc în altar în unele lăcașe de cult.

CATRINȚĂ, parte componentă a costumului național moldovenesc, țesătură de lână, vărgată sau cu alesături, purtată de femei peste cămașă ca un fel de fustă.

CĂUȘ, instrument muzical cu trei sau patru coarde și cu arcuș, răspândit la găgăuzi. Are corpul în formă de pară, făcut din lemn, și un gât larg.

CAVAL, (tc. kaval – fluiet), instrument muzical popular de suflat, fluiet mare ciobănesc, făcut din lemn de paltin sau de alun.

CAVALER, titlu onorific.

CAVATINĂ, piesă locală cu caracter liric sau narativ, având o structură mai simplă decât aria; piesă instrumentală cu caracter cantabil.

CAZACIOC, dans popular ucrainean și melodia după care se execută.

CĂDELNIȚĂ, obiect decorativ de cult, de obicei din metale nobile.

CĂLĂREȚUL ALBASTRU, vezi **Blaue Reiter** ~ Der.

CĂLUȘARII, (Călușul), dans popular și melodia după care se execută.

CĂRĂMIZILE GOTICE, direcție în arhitectura gotică, legată de utilizarea cărămizilor arse în calitate de material de zidărie de bază.

CĂRBUNE, material obținut prin arderea ramurilor subțiri sau a bastonașelor cioplite din diferite specii de arbori, folosit pentru prima dată în arta primitivă.

CĂRȚILE BRODATE ȘI LEGATE DIN FRANȚA DIN EVUL MEDIU PÂNĂ AZI, domeniu interdisciplinar al poligrafiei și artelor plastice.

CĂȚUIE, vas decorativ de cult în care este arsă tămâia, mirodeniile.

CÂNTARE AMBROZIANĂ, cântare religioasă milaneză de masă.

CÂNTEC FĂRĂ CUVINTE, mică piesă lirică instrumentală cu o melodie cantabilă.

CÂNTEC, compoziție literară în versuri, care se execută pe o anumită melodie, cea mai simplă și mai răspândită formă a muzicii vocale.

CÂNTECE ISTORICE, specie a folclorului poetic-melodic.

CÂNTECUL POPULAR, specie a folclorului, exprimă năzuințele maselor populare; Cântecul de masă.

CÂRCEL, termen de referință în arta plastică, element decorativ.

CEAȘCĂ, vas ornamentat de băut.

CEFALÛ, oraș în Sicilia, atracțiile turistice sunt cetatea palatului Osterio Magno din secolul al XII-lea, catedrala și sanctuarul Maicii Domnului din Gibilmanna.

CELESTĂ, (it. celesta – cerească), instrument muzical de percuție cu claviatură.

CENOTAF, monument funerar simbolic.

CENTRUL NAȚIONAL DE ARTĂ ȘI CULTURĂ, fondat în memoria lui Georges Pompidou, instituție muzeală interdisciplinară, de cercetări științifice și creație cu sală de expoziții, fondat în 1977, Franța.

CENTRUL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ DIN CHIȘINĂU, (KSA:K), instituție cultural-artistică din RM.

CENTRUL ȘTIINȚIFIC ȘI DE RESTAURARE A ARTEI, a fost creat la Moscova, în anul 1918, în memoria academicianului I. E. Grabar, ca organizație care se ocupă de restaurarea operelor de artă.

CENTURĂ, cingătoare, poate fi ornamentată decorativ.

CERAMICA BALKHAR, una dintre cele mai vechi ceramice din Caucazul de nord. Centrul se află în Daghestan.

CERAMICĂ CHINEZĂ CIZHOU, metodă de artă și obiecte.

CERAMICĂ SKOPIN, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în localitatea Skopin, regiunea Reazan, constituită în sec. XVII–XVIII.

CERAMICĂ, (gr. keramos – argilă), arta obiectelor din argilă arsă, produse și materiale obținute de obicei prin argile de sinterizare și amestecurile lor cu aditivi, oxizi și alte substanțe anorganice; Ceramică cu figuri negre, ceramică cu figuri roșii, ceramică cu împunșături succesive, ceramică decorată cu pieptenele, ceramică monumentală, ceramică neagră, ceramică din rapiță.

CERCEL, termen de referință în arta plastică, bijuterie.

CERCLE ET CARRÉ, (fr. Cercul și pătratul), termen de referință în arta plastică, motive în artă.

CERDAC, anexă la o clădire, uneori cu geamuri, pridvor.

CEREMONIA CEAIULUI, tradiție, procedee și metode de servire a ceaiului.

CERTOSA, în Italia, denumirea mănăstirilor întemeiate de călugării din Ordinul Cartuzian.

CETATE, construcție militară de apărare înconjurată de ziduri.

CETATEA ALBĂ, (Akkerman), obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA CHILIA, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA HOTIN, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA NEAMȚ, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA NOUĂ A ROMANULUI, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA ORHEI, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA SOROCA, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA SUCEAVA, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA TATARBUNAR, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA TIGHINA, (Bender), obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CETATEA ȚEȚINA, obiect de interes istoric și cultural, edificat în Moldova medievală.

CEZAREA RIVERANĂ, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CHA-CHA-CHA, dans și muzică latino-americană, originare din Cuba.

CHACONNE, melodie populară spaniolă în stil baroc.

CHAMBORD, castel regal Franța, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

CHAMPLEVÉ, tehnică în arta emailării.

CHANSON, (fr. chanson – cântec), compoziție vocală polifonică, cu text francez.

CHANTILLY, ansamblu arhitectonic de palate și parcuri în orașul Chantilly din Franța, monumente din antichitate și din Evul Mediu.

CHARLESTON, dans american de salon și melodia după care se execută.

CHÂTEAUX DE LA LOIRE, ghirlanda de castele Loire, monumente istorice și arhitectonice în valea râului Loire, Franța, construite sau renovate în sec. V–XVIII, 40 din aceste fortificații sunt incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

CHEIE DE BOLTĂ, element de construcție, care încheie arcul unei construcții.

CHEIE, semn convențional pus la începutul portativului, pentru a indica poziția unei note de o anumită înălțime, și, prin aceasta, a tuturor celorlalte note.

CHEIRONOMIE, gen de dirijat coral prin mișcările mâinilor și degetelor, în muzica bisericească.

CHENAR, ancadrament decorativ al golurilor de uși și ferestre.

CHESON, în arhitectură, adâncituri pătrate sau poligonale.

CHEVERNY, castel lângă orașul Blois, Franța, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și Evul Mediu.

CHILIM, (tc. kilim), covor cu două fețe, cu ornamente geometrice sau înflorate; broderie făcută cu fire de lână sau mătase pe o etamină. Vezi **Tapiserie**.

CHIMVAL, vechi instrument muzical compus din două talere de aramă care erau lovite unul de altul.

CHIOSC, termen de referință în arhitectură și construcții, construcție ușoară.

CHITARĂ ELECTRICĂ, chitară fără cutie de rezonanță, prevăzută cu un transductor care transformă vibrațiile coardelor în tensiuni alternative de audiofrecvență amplificate prin mijloace electronice.

CHITARĂ, instrument muzical din familia lăutei, cunoscut din sec. XIV–XV.

CHIUP, vas de lut cu două torți, uneor ornamentat.

CHIVOT, (gr. kibotos – dulap), vas pentru sfintele daruri în religia creștină; acoperiș pe stâlpi deasupra mormintelor în arhitectura creștină.

COR, galerie la etajul întâi în lăcașele de cult sau în sălile de gală pentru coriștii.

CHRISTIANSBORG, ansamblu arhitectonic în centrul istoric pe insula Slotsholmen din Copenhaga.

CHÙA BÚT THÁP, templu budist din Vietnam, nu departe de Hanoi, monument de istorie și cultură.

CIMPOI, (din lat. centipellium, literal – stomacul unui animal rumegător, burduf), instrument muzical popular de suflat, cunoscut în Moldova din vechime.

CINEMATOGRAFIE, (din gr. kinēma, la genitiv kinēmatos – mișcare și ... grafie), tehnica înregistrării unor imagini pe pelicule speciale și proiectării lor pe ecran; ramură a culturii, care se ocupă cu producția de filme și proiectarea lor pe ecran în fața spectatorilor.

CIOBĂNEASCA, melodie populară moldovenească instrumentală, executată de obicei la fluier; joc popular moldovenesc de tipul horei cu măsura muzicală de 2/4, executat de bărbați.

CIOCĂNIRE, tehnică de decorare a obiectelor metalice.

CIOCÂRLAN, element decorativ arhitectural la coama acoperișului; dans popular și melodia după care se execută.

CIOCÂRLIA, dans popular și melodia după care se execută.

CIRC, (lat. circus, literal – cerc), clădire cu arenă circulară, având de obicei un diametru de 13 m și locuri pentru spectatori; spectacol care cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, dresură de animale, momente comice, bufă etc.; ansamblu artistic care organizează astfel de spectacole; Circul antic, circ amator, circ ambulant.

CIRCE, (Κίρκη), în mitologia greacă, o vrăjitoare, fiica lui Helios și oceanidei Perseis, sora regelui Colchidei Eetes și soția lui Minos Pasiphae, mătușa Medeei.

CIRCUL DE STAT DIN CHIȘINĂU, instituție de cultură.

CIRCUL DIN MOSCOVA DE PE BULEVARDUL VERNADSKI, unul din cele mai mari circuri din lume.

CIRE PERDUE, (din fr. ceară pierdută), metodă de topire cu precizie a bronzului.

CISTRĂ, instrument muzical cu grif lung, fund plat și coarde, la care se cânta prin ciupire din sec. XVII–XIX.

CITADELĂ, zonă fortificată de apărare.

CITHARA, instrument muzical cu coarde în Grecia antică, asemănător cu lira.

CIUBUC, termen de referință în arhitectură, element decorativ.

CIULEANDRA, dans popular și melodia după care se execută.

CIVILIZAȚIA ROMANĂ, doctrină estetică și metode de creație în civilizația umană antică.

CIZELARE, metodă de lucru și procedeu tehnologic în orfevrărie.

CÂNTECUL „LA MARSEILLAISE”, melodie și text revoluționar francez.

CLAPĂ, disc sau placă, care se poate roti în jurul unui ax, servind pentru închiderea unui orificiu sau varierea secțiunii de trecere a unei conducte; element mobil al claviaturii unui instrument muzical.

CLARINET, instrument muzical de suflat, în forma unui tub, făcut din lemn sau ebonită.

CLAROBSCUR, (it. chiaroscuro), în arta plastică, gradarea luminii și întunericului, distribuție de culori diferite sau nuanțe de aceeași culoare, pentru a percepe volumetric obiectul ilustrat, înconjurat de un mediu luminos-aer.

CLASIC, (din lat. Classicus – de prim rang, demn de dat ca exemplu), reprezentant eminent al culturii (scriitor, pictor, compozitor ș.a.); ceea ce aparține clasicismului; în sens îngust, scriitorii greci și latini din antichitate, ale căror opere au intrat în tezaurul culturii mondiale.

CLASICISM, doctrină estetică și metode de creație în arta plastică, arhitectură și literatură.

CLASICISMUL GRECIEI ANTICE, doctrină artistică și metodă de creație în perioada de dezvoltare a arhitecturii și artei în Grecia Antică.

CLASIFICAREA ARTELOR, morfologia artelor conform unor criterii.

CLAVECIN, vechi instrument muzical, asemănător cu pianul, cu una sau mai multe claviaturi și cu coarde, cunoscut din sec. al XVI-lea în unele țări europene.

CLAVIATURĂ, totalitatea clapelor pianului, orgii, sintetizatorului, acordeonului, baianelui, armonicii etc.

CLAVICORD, (din lat. Clavis – cheie și gr. Chorde – coardă), vechi instrument muzical cu coarde și claviatură, ale cărui sunete sunt produse prin lovirea coardelor cu ajutorul unor știfturi de metal. A fost răspândit în sec. XV–XVIII.

CLAVIR, denumirea instrumentelor muzicale cu coarde și claviatură (clavicord, clavecin, pian ș. a.).

CLĂDIREA SECESIUNII, (Wiener Secessionsgebäude), sală de expoziție din Viena, Austria, construită în anul 1897-1898.

CLIP, succesiune de secvențe video, realizată pentru a promova un cântec, un politician, un produs etc.

CLIȘEU, imagine tehnologică pe metal a unei fotografii, diagrame.

CLOISONNÉ, tehnica și obiect în arta emailului.

CLOPOT, termen de referință în arta muzicală, instrument muzical.

CLOPOTNIȚA LUI IVAN CEL MARE, complex arhitectonic pe piața catedralei în Kremlinul din Moscova.

CLOPOTNIȚĂ, construcție cu un etaj cu una sau mai multe deschizături pentru agățarea clopotelor, în arhitectura rusă, realizată sub forma unei suprastructuri pe peretele templului sau ca structură separată.

CLOPOȚEL, termen de referință în arta muzicală, instrument muzical.

CLOVN, personaj comic în teatrul popular englez (sec. XIV–XVI); actor de circ care însoțește programul prin scene comice, parodii ș.a.

CLOAZONISM, sistem pictural, fondat în 1887 de E. Bernard și L. Anquetin, care stă la baza simbolismului sintetic în artele vizuale.

CLUNY, muzeu în Paris, monument de istorie și cultură.

CNEMIDĂ, tip de jambiere metalice.

COASA, joc popular moldovenesc, mișcările dansatorilor în perechi într-un ritm rapid, imită procesul de muncă al cosașilor.

COBZAR, cântăreț popular ucrainean (uneori orb), care interpreta dume eroice și cântece istorice, acompaniindu-le la cobză.

COBZĂ, vechi instrument muzical popular cu 8-10 coarde, asemănător lăutei, răspândit în Moldova, Ucraina, România și Ungaria.

CODA, (it. coda, literal – coadă), secțiune suplimentară, care încheie o piesă muzicală sau o parte a unei compoziții muzicale ciclice. Dimensiunile codei depind de proporțiile și de structura formei din care face parte.

COIF, dispozitiv de apărare, uneori ornamentat artistic.

COJOC (sl. veche – cojuh), îmbrăcăminte țărănească de iarnă, confecționată din blană de oaie cu mițele înăuntru.

COLAJ, metodă de creare a tablourilor, imaginilor prin lipirea unor elemente eterogene.

COLECȚIE DE ARTĂ, obiecte de artă adunate special, cu valoare științifică, istorică și artistică deosebită.

COLECȚIE, obiecte de un anumit tip, adunate special, cu valoare științifică, istorică și artistică deosebită.

COLEGIUL DE ARTE DIN SOROCA, instituție de învățământ de profil artistic.

COLEGIUL DE MUZICĂ „ȘTEFAN NEAGA” DIN CHIȘINĂU, instituție de învățământ de profil.

COLEGIUL DE MUZICĂ ȘI PEDAGOGIE DIN BĂLȚI, instituție de învățământ de profil.

COLEGIUL NAȚIONAL DE COREOGRAFIE, instituție de învățământ de profil.

COLEGIUL REPUBLICAN DE ARTE PLASTICE „AL. PLĂ-MĂDEALĂ”, instituție de învățământ de profil.

COLIER, (lat. Collum – gât), podoabă, obiect de artă.

COLINDĂ, (din lat. kalendae, la romani – prima zi a lunii), specie folclorică tradițională; cântec de urare, interpretat, mai ales, de copii și tineret cu prilejul sărbătorilor de iarnă (de Crăciun și, pe alocuri, de Anul Nou).

COLLECTION WALLACE, colecție de tablouri, instituție muzeală de artă plastică din Londra, Anglia, fondată în anul 1760-1880, instituție cultural-artistică.

COLOANĂ, șir de coloane sub un acoperiș comun; colonadă.

COLOMBINA, personaj din Commedia dell'arte; slujnică ageră, vioaie și veselă, care participă activ la desfășurarea intrigii spectacolului.

COLÓN, TEATRO ~, teatru de operă în Buenos Aires, Argentina, cel mai mare din America Latină, monument de istorie și cultură.

COLONIA MARCIANA TRAIANA THAMUGADI, oraș antic în Algeria, nu departe de orașul Batna, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

COLORATURĂ, înfrumusețare a unei melodii cu pasaje grele din punct de vedere tehnic (cadențe, rulate, triluri etc.).

COLORIT, sistem de îmbinare și interacțiune a culorilor într-o operă de artă, care formează un ansamblu unitar realizat estetic.

COLOSSEUM, amfiteatrul dinastiei Flaviane, monument de istorie și arhitectură din Roma antică.

COLOSUL DIN RODOS, una din cele șapte minuni ale lumii antice, statuia divină a lui Helios.

COLUMNA LUI TRAIAN, monument istoric și arhitectonic din antichitate în Roma, construită în anul 113 e.n. de vestitul arhitect Apollodor din Damasc, este inclusă pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

COLUMNĂ, termen de referință în arhitectură, monument arhitectural.

COMAYAGUA, oraș în Honduras, edificii civile și de cult, monumente istorice.

COMMEDIA DELL'ARTE, comedie de măști, specie a teatrului popular italian.

COMEDIE (din gr. komodia, de la komos – procesiune veselă și ode, cântece), specie a genului dramatic, în care se ridiculizează moravurile și viciile sociale și umane.

„**COMÉDIE-FRANÇAISE**”, (Théâtre-Français), cel mai vechi teatru dramatic din Franța, înființat la Paris (1680) sub Ludovic al XIV-lea.

COMIC, (din gr. komikos – hazliu), categorie estetică, care servește pentru desemnarea și aprecierea fenomenelor sociale (acțiuni, situații, moravuri, obiceiuri, reacții umane ș.a.).

COMICS, narațiune sub formă de desene speciale, care formează un tot întreg.

COMPANIA „ALPA”, companie internațională în domeniu.

COMPANIA „CANON”, companie internațională în domeniu.

COMPANIA „RICOH LTD”, companie internațională în domeniu.

COMPANIA „RITZ CAMERA CENTER”, companie internațională în domeniu.

COMPANIA „WIRGIN”, companie internațională în domeniu.

COMPANIA SAMSUNG ELECTRONICS, companie internațională în domeniu.

COMPLEXUL ARHITECTONIC „KUSKOVO”, ansamblu de monumente de istorie și cultură dintr-un palat și un parc din Moscova, Rusia.

COMPLEXUL ARHITECTONIC „KUZMINKI”, ansamblu de monumente istorice și arhitectonice din orașul Moscova, Rusia.

COMPLEXUL MONASTIC RILA, complex arhitectural de cult din Bulgaria, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

COMPLEXUL TEATRAL „JOHN F. KENNEDY CENTER FOR THE PERFORMING ARTS”, unul din cele mai mari complexe teatrale și săli pentru concerte din SUA.

COMPOZIȚIE, (din lat. Composite – alcătuire, compunere), procedeu de construire (structură) a unei opere de artă, de încheiere a părților ei într-un tot întreg.

COMPOZIȚII SCULPTURALE, obiect de artă de proporții mari.

CONAC, proprietate funciară cu un ansamblu de edificiu de locuit și clădiri auxiliare, precum și spațiile verzi amenajate în jurul clădirilor.

CONĂCAR, fiecare dintre cei doi flăcăi care îl însoțesc pe mire, când acesta pleacă după mireasă; în Moldova medievală, persoană care îngrijea de popasul domnului sau al boierilor.

CONĂCĂRIE, orație rostită de conăcari la nunțile moldovenești în cinstea mirilor și oaspeților.

CONCĂ, termen de referință în arhitectură și construcții, acoperiș în forma unei jumătăți de cupolă.

CONCEPT ARTISTIC, termen de referință în arta muzicală, eveniment muzical.

CONCERT, piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră.

CONCERTINĂ, instrument muzical asemănător cu acordeonul.

CONCERTINO, compoziție muzicală mai redusă decât concertul; numele grupului de instrumente solistice în concerto grosso.

CONCERTO GROSSO, compoziție muzicală veche, de virtuozitate, care stă la baza concertului.

CONCURSUL MUZICAL „EUROVISION”, concurs internațional televizat de cântec la nivelul continentului european.

CONDUCTUS, piesă vocală din Evul Mediu, având la bază un text latin, cu versuri rituale.

CONDUR, în Moldova, pantof cu toc înalt, uneori împodobit cu broderii de fir sau de mătase.

CONNOISSEURSHIP, semnificație, direcție și metodă în istoria artei, s-a răspândit pe scară largă în secolele XVII–XVIII, odată cu dezvoltarea colecțiilor private de artă și a pieței obiectelor de artă, iar ca direcție științifică, s-a dezvoltat în a doua jumătate a secolului XIX – începutul secolului XX, în timpul formării muzeelor naționale.

CONSERVARE, termen de referință în arta plastică și arhitectură, lucrări de construcție în vederea păstrării unui obiect de patrimoniu cultural.

CONSERVATOIRE NATIONAL SUPÉRIEUR DE MUSIQUE ET DE DANSE DE PARIS, instituție muzical-coregrafică de învățământ superior, cea mai veche din Franța.

CONSERVATOR, (it. conservatories sensul inițial – orfelinat, din lat. conservare – a ocroti), instituție de învățământ superior, unde se studiază muzica și unde se formează compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi.

CONSERVATORUL DIN SANKT PETERSBURG, primul conservator din Rusia, monument de istorie și cultură.

CONSERVATORUL MUNICIPAL, instituție de învățământ din Chișinău, RM.

CONSERVATORUL NAȚIONAL, instituție de învățământ din Chișinău, RM.

CONSERVATORUL UNIREA, instituție de învățământ din Chișinău, RM.

CONSOLĂ, termen de referință în domeniu, element arhitectural.

CONSONANȚĂ, combinare armonioasă a unor sunete de înălțimi diferite.

CONSTRUCTIVISM, curent, doctrină estetică și metodă de creație în avangardismul rusesc în anii 1910-1930.

CONSTRUCȚIE, domeniu de activitate economică.

CONSTRUCȚII CIVILE, edificii de menire social-culturală.

CONSTRUCȚII MEMORIALE, lucrări de arhitectură și artă plastică executate în memoria unor evenimente de anvergură sau unor oameni iluștri.

CONSTRUCȚII METALICE, edificii construite din elemente prefabricate de metal.

CONSTRUCȚII MILITARE, edificii cu destinație militară.

CONTRAARCATURĂ, termen de referință în domeniu, metodă în arhitectură și element în construcții.

CONTRABAS, instrument muzical, de obicei cu patru, uneori cu cinci coarde și cu arcuș; denumire dată unor specii de instrumente muzicale cu registru grav.

CONTRADANS, vechi dans cu ritm binar și mișcare vioaie, asemănător cu cadrilul.

CONTRAFAGOT, instrument muzical de suflat, mai mare decât fagotul.

CONTRAFORT, metodă în arhitectură și element în construcții.

CONTRALTO, voce feminină cu registru cel mai grav.

CONTRAPOST, procedeu în pictură de amplasare a figurilor umane cu încălcarea anumitor părți ale simetriei.

CONTRAPUNCT, prezență simultană a unor melodii cu caracter independent; melodie care se cântă concomitent cu tema într-o lucrare muzicală; tehnică de a compune muzică pe mai multe voci; arta de a compune melodii; parte a muzicii care studiază contrapunctul.

CONTRAST, termen de referință în domeniu, metodă în arhitectură și arta plastică.

CONTRATENOR, cea mai înaltă voce masculină.

CONTUR, termen de referință în domeniu, linie, care mărginește forma obiectelor sau a detaliilor lor.

CONȚINUT ȘI FORMĂ, termen de referință în domeniu.

COPERTINĂ, element de construcție.

COPIE, în pictură, operă artistică care în mod deliberat imită altă lucrare.

CORAL, formație corală amplă; cântec religios (liturgic) pe mai multe voci; compoziție pentru orgă pe tema unui asemenea cântec.

COREGRAFIE, domeniu de artă.

CORIFEU, (din gr. koryphaios – conducător, căpetenie), conducătorul corului în tragedia greacă antică; învechit, artistul principal din corpul de balet; la figurat, persoană care joacă un rol de frunte într-un domeniu de știință, artă.

CORN, instrument muzical de suflat, format dintr-un tub conic de alamă sau din alt metal.

CORNET, instrument acustic în formă de pâlnie, care intensifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab; instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu trompele.

CORNIȘĂ, element arhitectural de construcție aplicat la finisarea internă sau externă a pereților unei clădiri, încăperilor sau mobilii; traversă de metal, lemn, masă plastică deasupra ușii sau ferestrei pentru agățarea draperiilor.

COROANĂ, (lat. corona, literal – cunună), podoabă în formă de cerc metalic; termen juridic, având sens de putere a suveranului;

cerc împletit din flori ori din frunze, naturale sau artificiale; culme sau coamă a acoperișului unei case țărănești.

COROPLASTICĂ, termen de referință în arta plastică, metodă de artă și obiecte.

CORP DE BALET, (fr. corps de ballet), colectiv de dansatori, ansamblu de balerini care nu dețin roluri solistice, care execută dansuri de trupe în spectacole de operă, operetă și balet.

CORP GOL, nud, una din principalele teme în arta plastică, gen de artă consacrat reprezentării corpului uman gol și interpretării artistice a lui.

CORTINĂ, parte integrantă a artei teatrale și decorative, unul din elementele de design al sălii de spectacole, închizând scena de public, perdeaua din față (principală) este suspendată sub formă de draperie din interiorul arcului portalului.

COSTUM NAȚIONAL, îmbrăcăminte specială proprie unei națiuni, uneori confecționată conform scenografiei unui spectacol sau film.

COSTUM, ansamblu de îmbrăcat, costum bărbătesc (sacou, pantaloni), costum de dame (jachetă și fustă); haine.

COSTUMBRISM, direcție conceptuală în literatură și artele vizuale, populară în Spania și America Latină în sec. XIX–XX.

COTURN, încălțăminte cu talpă groasă de lemn, purtată de actorii tragici în teatrul antic grecesc și roman, pentru a părea mai înalți.

COUNTRY MUSIC, gen de muzică populară în SUA.

COUR D'HONNEUR, intrarea de bază, frumos amenajată într-un edificiu (palat, primărie) public sau privat.

COURTAULD INSTITUTE OF ART, centru de instruire și cercetare a istoriei artelor din Londra, dispune și de o colecție.

COVENT GARDEN, teatru de operă și balet din Londra, inaugurat la 7 decembrie 1732, cel mai mare teatru de operă din Marea Britanie.

COVOR, țesătură groasă de lână (uneori combinată cu bumbac, cânepă, mătase) cu desene multicolore, țesătură monocromă sau multicolor, confecționată manual sau la războaie de țesut, destinată împodobirii și încălzirii încăperilor, așternerii pe podele, la izolarea sunețelor. Este destinat pentru împodobirea și termoizolarea încăperilor.

CRAC-DES-CHEVALIERS, cetatea cruciaților în Siria, nu departe de orașul Homs, monument de istorie și cultură.

CRACHELIUR, crăpătură în stratul de vopsele sau lac, în operele de arte vizuale, precum și în articolele de ceramică sau cele emailate.

CRACOVIA, dans popular polonez și melodia după care se execută.

CRATER, vas antic de masă, uneori ornamentat, cu două mânere.

CREASTĂ, în arhitectura rusă veche, sculptură în formă de cal sau pasăre, ce ornamenta vârful acoperișului; Creasta casei.

CREAȚIA COPIILOR, antrenarea activă a copiilor în diferite domenii ale artei.

CREAȚIE ARTISTICĂ, domeniu de activitate umană.

CREION, instrument de mână pentru desenat, desen liniar și scris.

CREP, țesătură din fire de mătase, lână, bumbac sau fibre sintetice, răsucite la dreapta și la stânga, și țesute într-o anumită alternanță.

CRESCENDO, creștere progresivă a intensității sunetelor produse de voce sau de instrumente muzicale.

CRESTARE, tehnică de lucru în lemn.

CRETĂ LITOGRAFICĂ, mineral, material de lucru.

CRIPȚĂ, construcție subterană într-un lăcaș sfânt.

CRIPTOPORTICUS, trecere, pasaj sau coridor acoperit.

CRISELEFANTINĂ, procedeu de confecționare din aur și fildeș.

CRISTAL DE BOEMIA, produs de artizanat după tradiții vechi în Republica Cehă.

CRITICĂ DE ARTĂ, știință care se ocupă cu analiza, evaluarea și interpretarea stilului lucrărilor de artă în contextul culturii moderne privind studierea artelor. Vezi **Studiul artelor**.

CROCHIU, (fr. croquis de la croquer – a schița), desen, pictură sau sculptură de dimensiuni restrânse, care fixează sumar și rapid trăsăturile esențiale ale unei figuri, ale unui peisaj, obiect.

CROMATICĂ, gamă formată dintr-o serie succesivă de semitonuri.

CROMATISM, succesiune de mai multe sunete aflate la distanță de un semiton; structură melodică în care predomină intervale de semiton.

CROMLEH, monument megalitic din epoca bronzului.

CROMOLITOGRAFIE, litografie color, care folosește câte o formă separată pentru imprimarea fiecărei culori (până la 20 sau mai mult).

CROȘETĂ, echipament de construcție.

CRUCE, (fr. croix – cruce), detaliu decorativ, cu care finalizează în arhitectura gotică turnurile, fleșele.

CRUCEA ȘI CUPOLA, sistem constructiv în arhitectura sacrală din creștinismul oriental.

CRUCIFIX, metodă istorică de pedeapsă capitală prin pironirea sau legarea pe cruce a corpului celui osândit la moarte.

CRYSTAL PALACE, palatul de cristal din Londra, a fost construit sub conducerea lui Joseph Paxton în Hyde Park în anii 1850-1851 pentru Expoziția Mondială din 1851, cu un spațiu expozițional cu o suprafață totală de peste 90 de mii m², o lungime de 564 m, o lățime de 124 m și o înălțime de până la 33 m.

CSÁRDÁS, dans popular maghiar și melodia după care se execută.

CUATROCENTO, epoca renașterii în Italia.

CUBISM, curent, doctrină estetică și metodă de creație avangardis-tă în artă, apărut în sec. XX.

CUBOFUTURISM, curent, doctrină estetică și metodă de creație avangardistă în arta plastică rusă, apărut la începutul sec. XX, constituit în baza conceptelor cubismului analitic francez, dinamismului timp-spațiu al futurismului italian și metodelor de creație neoprimitive.

CUCĂ, căciulă de formă piramidală, împodobită cu pene de struț, pe care, împreună cu cabanița, sultanul o dădea în dar domnului numit în scaunul Moldovei.

CULĂ, construcție semifortificată, specifică secolelor XVIII și XIX în spațiul balcanic.

CULOARE, (lat. color – culoare), spectrul luminii.

CULORI TERMO-DINAMICE, culori calde și reci.

CULTURA AURIGNACIANĂ, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA CUCUTENI, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA DIN IFE, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA DIN SAN AGUSTIN, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA KOLÂVANI, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA MAYA, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA TAIRONA, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CULTURA TIERRADENTRO, edificii civile și de cult, monumente istorice.

CUNUNĂ, (din lat. – corona), coroană din flori, spice ori frunze; lanț de munți așezați în formă de cerc.

CUPĂ CONICĂ, obiect de artă plastică.

CUPĂ, trofeu simbolic de la competiții.

CUPLET, scurtă piesă muzicală vocală, cu conținut vesel sau satiric, inspirat din actualitățile zilei, în care toate strofele textului se cântă cu același refren; cântec intercalat între scenele unui vodevil.

CUPOLĂ, (arc, din latină cupula, diminutiv de la cupa – butoi), structură de susținere spațială a părții superioare a unei clădiri sau structuri, asemănătoare cu o emisferă sau o altă suprafață de revoluție curbă convexă din exterior în jurul axei verticale.

CUPTOR, echipament industrial în domeniu.

CURANTĂ, dans popular francez și melodia după care se execută.

CURRENT ARTISTIC, direcție artistică, în literatură și artă, noțiune pentru a nominaliza comunitatea oamenilor de artă, care împărtășesc principii comune de fond, estetice și spirituale, ce îi unesc.

KURESSAARE, oraș în Estonia, edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice.

CURTE, teritoriu adiacent clădirilor de locuit.

CURTEA DE ARGES, oraș în România, edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice.

CURTENI, anturajul suveranului.

CURTINĂ, zid care unește două bastioane; element al unui blazon regal.

CUSUT ARTISTIC, cusătură. Vezi **Broderie**.

CUȘMĂ, căciulă, acoperemânt pentru cap; face parte din portul moldovenesc.

CVADRIGA, car antic cu două roți, de luptă sau pentru curse, tras de patru cai înhămați în front.

CVARTĂ, interval de patru trepte într-o gamă diatonică.

CVARTET, (it. quartetto, din lat. quatuor – patru), formație muzicală alcătuită din patru voci sau din patru instrumentiști; compoziție scrisă pentru o asemenea formație; formație fundamentală a muzicii de cameră; fragment dintr-o operă, cantată sau oratoriu.

CVARTETUL AMADEUS, formație celebră fondată în 1947.

CVINTĂ, (it. quinta – a cincea), interval care cuprinde cinci trepte.

CVINTET, (it. quintetto, din lat. quinque – cinci), formație alcătuită din cinci cântăreți sau instrumentiști; compoziție muzicală creată pentru o astfel de formație; ansamblu scris pentru cinci cântăreți cu acompaniament de orchestră.

CYÁTOS, (gr. kyathos – pahar), vas grecesc pentru vin.

D

DA CAPO, termen muzical care semnifică „de la început”.

DADAISM, (fr. dadaisme, din dada – căluț în limbajul copiilor; sensul figurat, bâiguială copilărească), curent, doctrină estetică și metodă de creație literar-artistică în Europa Occidentală și SUA apărută în anii 1910-1920.

DAINA, denumirea tradițională a cântecului popular liric lituanian.

DOIRA, (Daira, Def), instrument muzical popular de percuție de tipul tamburinei, răspândit în Georgia și Turkmenistan.

DALĂ, element decorativ de construcție; Dală de racordare, dală flotantă.

DAMASCHINAJ, procedeu de încrustare a unor fire de aur într-un obiect de metal.

DANAIDE, (gr. Danaides), în mitologia greacă, cele 50 fiice ale lui Danaus, regele Argosului.

DANS CLASIC, ansamblu de mișcări artistice convenționale care constituie baza tehnică a coregrafiei.

DANS CONTEMPORAN, direcție și stil în coregrafie.

DANS DE SALON, direcție și stil în coregrafie.

DANS MODERN, direcție și stil în coregrafie.

DANS POSTMODERN, direcție și stil în coregrafie.

DANS SIMFONIC, direcție și stil în coregrafie.

DANS, succesiune de mișcări plastice, de gesturi și de pași, care se execută în ritmul unei muzici și care exteriorizează conținutul ei emoțional; temă alegorică, ce se întâlnește în artele plastice din sec. XIV-XV (mai ales în Franța și Germania), reprezentând scene de dans și având ca personaj central un schelet (simbolul Morții).

DANSUL MIRESEI, joc popular românesc la nuntă și melodia după care se execută.

DANSURI POPULARE MOLDOVENEȘTI, una dintre cele mai vechi și mai răspândite forme ale artei populare moldovenești, care exprimă trăsăturile specifice ale caracterului național moldovenesc în imagini coregrafice.

DANSURI POPULARE, direcție și stil în coregrafie.

DANTELĂ DE ELET, obiecte de artizanat tradiționale ruse confecționate de meșteșugari în orașul Eleț, Rusia.

DANTELĂ DE VOLOGDA, tip de dantelă rusească, împletită cu iglița, metodă de artă populară rusă tradițională din sec. XVI–XVII, specifică în localitățile regiunii Vologda.

DANTELĂ, Horboțică, produs textil care se formează după un model openwork (ornament și imagini) ca urmare a împletirii firelor (mătase, bumbac, lână, metal etc.) prin diferite moduri – țesut, cusut, brodat, tricotat etc.; tip de artă decorativă folosit pentru decorarea hainelor; piatră sau lemn perforat, folosite în arhitectura populară românească la ornarea stâlpilor, porților, streșinilor.

DAPHNI, mănăstire în Atena, monument istoric și arhitectonic, inclusă în lista Patrimoniului Mondial UNESCO în 1990.

DAVID GAREJA, vechi complex monastic rupestru în Georgia, monument de istorie și cultură.

DYMKOVO IGRUSHKA, obiecte de artizanat tradiționale ruse confecționate de meșteșugari.

DEAMBULATORIU, galerie ocolitoare în catedralele romane și gotice.

DEBUT, prima apariție a unui artist pe scenă.

DEČANI, mănăstire în Serbia. În anul 2004, UNESCO a încadrat mănăstirea în Patrimoniul Cultural Mondial.

DECEPTIE, reproducerea iluzorie a obiectelor reale, a figurilor sau a spațialității prin mijloace pitorești, grafice sau sculpturale, determinând efectul prezenței naturii autentice, nu a imaginii.

DECIMĂ, interval care cuprinde zece trepte, format dintr-o octavă și o terță.

DECIMOLET, figură ritmică alcătuită din zece note de durată egală cu aceea a opt note obișnuite.

DECLAMAȚIE, (lat. declamatio – exercițiu retoric), rostire cu voce tare a unui text în proză sau în versuri.

DECONSTRUCTIVISM, în arhitectură, tendință de dezvoltare înființată la începutul anilor 1980.

DECOR, (din lat. decoro, are – a împodobi), totalitatea obiectelor (panouri, culise pictate, tablouri mobile, paravane ș.a.), care servesc pentru a reda atmosfera, epoca și mediul social, în cadrul cărora se desfășoară un spectacol de teatru sau un film.

DECRESCENDO, (it. decrescendo), termen care indică scăderea treptată a intensității sunetului în procesul interpretării unei lucrări muzicale.

DECROȘARE, termen de referință în arta plastică, cioplire artistică.

„**DEEP PURPLE**”, formație rock britanică.

DEGRADARE, (fr. dégradé – stricat, viciat), termen de referință în arta plastică și arhitectură privind modificarea luminozității.

DEIR EL-BAHRI, vale istorică în Egipt, în regiunea Theban, aici se află monumente istorice și arhitectonice. În anul 1979, UNESCO a încadrat locul în Patrimoniul Mondial.

DEIISUS, o icoană sau un grup de icoane, unde Cel Atotputernic este așezat în centru, iar în dreapta și în stânga lui sunt Născătoarea de Dumnezeu și Ioan Botezătorul, arhanghelii și sfinții într-o poză de rugăciune comună.

DELFT, oraș în Olanda, vestit prin lăcașe vechi de cult, monumente istorice și arhitectonice.

DELFTS BLAUW, porțelan de Delft, în culori albastru și alb, produs în orașul Delft (Olanda), este unul dintre simbolurile orașului, precum și un suvenir popular.

DESEN, reprezentare artistică a obiectelor cu ajutorul mijloacelor grafice pe o suprafață plană (creion, peniță, cărbune, cretă, laviu de tuș); reprezentare grafică la o anumită scară a unui obiect sau a unei lucrări tehnice de proiectoare; Desen decorativ, desen imprimat, desen pictural, desen sculptural.

DESIGN, (engl. desigh, din lat. designo, -are – a desena), domeniu al creației artistice, ce se referă la proiectarea și executarea unor obiecte, edificii sau teritorii; Design industrial, direcție de dezvoltare a artelor plastice, constituită în Rusia sovietică în anii 1920, menită să îmbine arta plastică cu meșteșugăritul, cu producerea bunurilor materiale pe picior industrial modern.

DESSUS-DE-PORTE, compoziție decorativă instalată deasupra ușilor, ca parte componentă a intrării.

DEZURBANIZARE, tendință în urbanistică în sec. XX–XXI.

DEȘERTĂCIUNEA DEȘERTĂCIUNILOR, pictură din secolul al XVII-lea în stilul natura statică, înfățișă obiecte înzestrate cu sensuri alegorice: un craniu, simbol al inevitabilității morții; un ceas, o lumânare arzătoare, niște bule de săpun și flori – simboluri ale scurgerii timpului; vas inversat, simbol al nulității vieții trăite fără rost; bani, sceptru, armură și arme – simbolul bogăției și puterii pământești, care nu poate fi protejată de moarte.

DETONARE, în interpretarea muzicală, îndepărtare de la intonația corectă.

DEUTSCHER WERKBUND, asociație a arhitecților, designerilor și industriașilor germani, fondată în 1907.

DIADEMĂ, (gr. diadema, din diadein – a lega), obiect de podoabă în formă de cunună, confecționată din metal prețios și pietre scumpe.

DIAMANT, mineral dur, piatră prețioasă.

DIAPAZON, (din gr. dia pason (chordon) – peste toate (coardele)), totalitatea sunetelor, de la cel mai grav la cel mai acut; mic instrument acustic.

DIATKOVSKII HRUSTALINÎI ZAVOD, vestită întreprindere rusă pentru producerea veselei de sticlă și a obiectelor de cristal.

DIAVOL, belzebut, drac, demon, satană, aghiută, necurat, ucigă-toaca, în iudaism și religia creștină, ființă malefică, principalul antagonist al lui Dumnezeu.

DIE BRÜCKE, (Podul), asociație de artiști, mișcare expresionistă germană.

DIES IRAE, începutul unei secvențe care apare în muzica catolică medievală.

DIEZ, semn care, așezat înaintea unei note sau la începutul portativului, care arată că nota respectivă trebuie executată cu un semiton mai sus.

DINAMICĂ DIMINUENDO, totalitatea fenomenelor legate de forța sonorității muzicale.

DINAMISM, (fr. dynamisme – vitalitate acțională), termen de referință în arta plastică, interpretare vioaie.

DINANDERIE, metodă de lucru cu arama în arta plastică; Dinandier.

DIORAMĂ, gen de artă spațială, în care tot ansamblul este iluminat din două părți opuse; tablou-panglică vertical cu planul sub formă de arc, având pe planul orizontal din față obiecte decorative.

DIPTER, edificiu de cult antic în formă dreptunghiulară, înconjurat cu două rânduri de coloane.

DIPTIC, (din gr. diptychos – dublu, pliat în două), două panouri pliante sau fixate în plan; două opere de artă plastică, unite prin conținut și completându-se reciproc.

DIRIJARE, coordonare muzicală a unui grup instrumental sau coral în calitate de dirijor; coordonarea interpretării unei piese muzicale prin reglarea mișcării, a ritmului și a tonalității.

DISCANT, vocea cea mai înaltă a unei texturi muzicale; registru înalt al orgii sau armoniului; regiunea superioară a ambitusului unui instrument muzical; formă și procedeu aparținând începuturilor polifoniei Evului Mediu, linia melodică nou creată fiind situată deasupra liniei melodice date.

DISONANȚĂ, lipsă de consonanță; împerechere de sunete care nu face parte din aceeași armonie și, în consecință, tulbură armonia și sună neplăcut.

DITIRAMB, (gr. dithyrambos), în Grecia antică, cântec coral în cinstea lui Dionysos, zeul vinului. În sens figurat, laudă exagerată, elogiu în termeni retoric.

DIUZ AVA, (în l. găgăuză, dans moderat), unul dintre cele mai răspândite jocuri populare la găgăuzi.

DIVERTISMENT, compoziție muzicală instrumentală cu caracter distractiv, alcătuit din dansuri și arii, care se execută în antractele unui spectacol; suită pentru un instrument sau pentru orchestră, alcătuită dintr-o serie de piese cu caracter diferit; petrecere ușoară, agreabilă și de scurtă durată; distracție, amuzament.

DIVIZIONISM, curent, doctrină estetică și metodă de creație în pictură la sfârșitul sec. al XIX-lea, începutul sec. XX, fondată de Georges-Pierre Seurat.

DIVRIGHI, oraș în partea centrală a Turciei, edificii civile și de cult, monumente istorice, incluse pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

DIXIELAND, stil ritmat, bazat pe alămuri, în jazz.

DJÉMILA, localitate istorică în Algeria, monumente istorice și arhitectonice, incluse pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO în 1982.

JVARI, mănăstire ortodoxă în localitatea Mtskheta, Georgia, inclusă pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

DOCUMENTAR, film sau operă bazată pe documente, care prezintă fapte reale, din viață.

DODECAFONIE, tehnică modernă de compoziție muzicală, bazată pe egalitatea celor douăsprezece sunete ale scării cromatice regrupate în serii.

DOINĂ, cântec (text poetic și melodie) popular lirică, una dintre speciile cele mai vechi și mai caracteristice ale folclorului românesc.

DOLMABAŢE, reședința sultanilor Imperiului Otoman pe malul Bosforului, în Istanbul, monument istoric și arhitectonic.

DOMINANTĂ, a cincea treaptă a modurilor major și minor (una dintre treptele principale), situată la un interval de cvintă perfectă, mai sus decât tonica; acordul construit pe această treaptă.

DOMRĂ, instrument popular rusesc cu coarde.

DONATOR, comanditarul operelor de artă sau arhitecturale.

DONJON, turnul principal al unui castel medieval, amplasat singular.

DOR, (din lat. doleo, -ere – a dura, a suferi), cuvânt ce exprimă trăiri complexe, în care se întretes diferite nuanțe și tonalități sufletești.

DOUGGA, oraș antic în nordul Tunisului, monumente istorice și arhitectonice. UNESCO a calificat Dougga drept Patrimoniu Mondial în 1997, considerând că reprezintă „cel mai bine conservat oraș roman din Africa de Nord”.

DRAMĂ, gen de artă.

DRĂGAICĂ, vechi obicei popular românesc; Sânziene.

DRĂGAICE, potrivit unei superstiții, zâne rele, ființe fantastice; Iele, vântoaice.

DRÂMBĂ, (ucr. дримба), instrument muzical popular în formă de potcoavă, compus dintr-un arc de fier, la mijlocul căruia este prinsă o lamă elastică de oțel.

DRESDEN ~ STAATSOPER, teatru de operă și balet din Dresden, Germania, monument de istorie și cultură.

DRIPPING, (în engl. – stropire, picurare), procedeu tehnologic în arta plastică.

DROMOS, culuar către camerele de înmormântare; intrare într-un cavou săpat în stâncă.

DROTTNINGHOLM, ansamblu arhitectonic dintr-un palat în Suedia, pe insula Lovön.

„**DRURY LANE**”, cel mai vechi teatru din Londra.

DRUȘCĂ, (rus дружка – vornicel, din vechea slavonă другъ – prieten), fată din rândurile prietenelor sau rudelor apropiate, care însoțește mireasa sau mirele la nuntă, având anumite atribuții.

DUCENTO, perioadă în istoria culturii și artei, a inițiat protorenășterea.

DUDUC, tip de muzică răspândit mai ales la popoarele balcanice.

DUET, (it. duetto, din lat. duo – doi), în muzică și balet, ansamblu de doi interpreți; compoziție muzicală pentru un astfel de ansamblu; fragment dintr-o operă, operetă, cantată ș. a. pentru doi cântăreți.

DULWICH PICTURE GALLERY, muzeul de pictură din Londra, fondat în anul 1817, colecția conține lucrări de pictură europene din sec. XVII–XVIII.

DURATĂ, timpul cât ține intonarea sau executarea unei note muzicale.

E

EBOȘĂ, (fr. ebauche – schiță), etapă de pregătire de lucru asupra unui tablou, realizat prin tehnică picturii multicolor, de regulă, în vopsele de ulei.

ECORȘEU, (<fr. écorché), reprezentare a corpului omenesc.

ECOSEZĂ, vechi dans popular scoțian cu mișcare vie.

ECUSON, (<fr. écusson), ornament sculptat, pictat, stemă, blazon, placă specială.

EDINBURGH INTERNATIONAL FESTIVAL, festival internațional de muzică și teatru din Scoția, unul din cele mai vestite în lume.

ELEMENTE DE LIMBAJ, mijloace de expresie vizuală.

EMAIL DE LIMOGES, articole de artă cu utilizarea smalțului, fabricate în atelierele din Limoges, Franța.

EMAIL DE USOLYE, metodă de artă populară rusă tradițională din sec. al XVII-lea, specifică în localitatea Usoly, azi Solvyche-godsk, regiunea Arhanghelsk.

EMBLEMATIC, (lat. emblema – însemn), despre fenomene și lucruri, care au caracter semnificativ.

EMBLEMĂ, simbol care întruchipează o idee, o noțiune, o personalitate, gen de artă simbolică vizual-verbală, însoțit de comentarii orale.

EMPIRE STATE BUILDING, este un zgârie-nori cu 103 etaje, situat în New York City, pe insula Manhattan.

EN CREUX, vezi **Imprimare**.

ENARMONIE, egalitate a înălțimilor unor sunete muzicale care poartă denumiri, notații diferite.

ENCAUSTICĂ, termen de referință în arta plastică, metodă de pictură în ceară.

ENGOBĂ, (fr. engobe – înveliș), procedeu tehnologic și metodă de creație în domeniu.

„**ENTARTETE KUNST**”, arta degenerată, termen prin care era menționată arta ce nu corespundea propagandei oficiale fasciste; genericul expoziției de artă, organizată în 1937 în Germania, pentru a defăima arta contemporană.

ENTASIS, îngroșarea unei coloane în partea de mijloc, pentru a adumbri iluzia optică a unor neajunsuri.

ENVIRONMENT, în arta vizuală, compoziție artistică spațială, care înconjoară spectatorul.

EPITRAHIL, Patrafir, obiect artistic de broderie liturgică, reprezentând o fâșie îngustă de stofă brodată.

EPOCA DE AUR A ROMANTISMULUI GERMAN, perioadă în evoluția artei germane.

ERNST VON SIEMENS MUSIKSPREIS, una dintre cele mai prestigioase premii muzicale.

ESTAMPARE, vezi **Imprimare**.

ESTETISM, curent ideologic în cultura engleză, manifestat în literatură, artă și designul interior în anii 1860-1900.

ESTRADĂ, platformă pe care se desfășoară reprezentații artistice.

ETNOMUZICOLOGIE, ramură a muzicologiei care cercetează culturile muzicale ale popoarelor sau culturile muzicale de tip arhaic.

EVOLUȚIA ORAȘULUI ISLAMIC, doctrină estetică, stil și metodă de creație în arhitectură.

EXLIBRIS, termen de referință în arta plastică, semn stilizat de carte, care arată proprietarul cărții.

EXPOZIȚIA CENTENARULUI RODIN, eveniment cultural de rezonanță internațională.

EXPOZIȚIE, prima secțiune a unei fugi sau a unei compoziții în formă de sonată, în care este prezentat materialul tematic principal.

EXPRESIONISM, curent artistic Der Blaue Reiter, (Călărețul albastru), mișcare expresionistă müncheneză.

EXPRESIVITATE, termen de referință în arta plastică.

EXPUNERE, termen de referință în arta plastică.

EX-VOTO, vezi **Pictură naivă**.

F

FABRICA DE PORȚELAN DULIOVO, întreprindere de referință în industria ceramicii în orașul Likino-Duliovo, regiunea Moscova.

FABRICA DE PORȚELAN IMPERIALĂ, prima și cea mai mare întreprindere de acest profil în Rusia, monument istoric și arhitectonic fondat în 1747.

FACHIR, artist iluzionist în domeniu.

FACTURĂ, termen de referință în arta plastică.

FAGOT, (it. fagotto), instrument muzical de suflat format dintr-un tub de lemn curbat.

FAIANȚA/CERAMICA DIN ROUEN, produs artistic tradițional în domeniu.

FAIANȚĂ, (fr. faience, de la denumirea orașului Faenza din Italia, centru de producere a ceramicii), ceramică cu pori mici și obiecte confecționate din acest material.

FALSET, (it. falsetto, de la false – fals), registrul cel mai înalt al vocii masculine.

FANDANGO, dans popular spaniol și melodia după care se execută.

FANFARĂ, ansamblu muzical format numai din instrumente de suflat din alamă și de percuție.

FANTEZIE, termen folosit uneori pentru a desemna noțiunea de imaginație creatoare; piesă instrumentală sau orchestrală de formă liberă, având un caracter de improvizație și de virtuozitate.

FARANDOLĂ, numele unui vechi dans popular provensal și melodia după care se execută.

FARSA ATELANĂ, (din lat. fabula atellana), piesă satirică de teatru jucată de actori tineri.

FARSĂ, (fr. farce), gen al teatrului popular cu pronunțate trăsături satirice, răspândit în sec. XIV-XVI în Europa Occidentală; comedie ușoară, în care comicul reiese mai ales din situații hazlii, bufonerie.

FASCIMIL, (din lat. facere – a face și similis – asemănător), reproducere exactă.

FAȚA ALTARULUI, vezi **Iconostas**.

FAȚADĂ, (fr. façade), una din părțile exterioare ale unei clădiri.

FAUVISM, direcție și curent artistic în pictura franceză, prima mișcare artistică avangardistă, a existat din anul 1898 până în anul 1908.

FECIOREASCA, dans popular și melodia după care se execută.

FEERIE, (fr. feerie, de la fee – zână), privesc și splendidă, fascinantă, miraculoasă, ca în povești; gen de reprezentație teatrală sau de circ, realizată cu ajutorul unor efecte scenice sclipitoare.

FERMATĂ, semn care se pune deasupra sau dedesubtul unei note sau al unei pauze pentru a-i prelungi durata.

FESTIVALUL „MAGGIO MUSICALE FIORENTINO”, eveniment internațional de muzică clasică.

FESTIVALUL „MONTREUX JAZZ FESTIVAL”, eveniment internațional de jazz, care se desfășoară anual din 1967 în Montreux, Elveția.

FESTIVALUL „WIENER FESTWOCHE”, eveniment teatral-muzical internațional anual în Viena, fondat în 1951.

FESTIVALUL „WOODSTOCK MUSIC AND ARTS FAIR”, cel mai mare eveniment internațional de muzică rock din istorie. (SUA, 1969).

FESTIVALUL INTERNATIONAL D'ART LYRIQUE D'AIX-EN-PROVENCE, festival internațional de muzică simfonică, unul din cele mai vestite în lume, Franța.

FESTIVALUL „INVITĂ MARIA BIEȘU”, eveniment muzical internațional în Republica Moldova.

FESTIVALUL MUZICAL „MĂRȚIȘOR”, eveniment muzical în Republica Moldova.

FESTON, tip de broderie și element decorativ arhitectural.

FIBULĂ, agrafă ornamentată.

FIGURATIVĂ, viziune imaginativă, termen de referință în arta plastică.

FIGURAȚIE NARATIVĂ, termen de referință în arta plastică.

FILARMONICA NAȚIONALĂ „SERGHEI LUNCHEVICI”, instituție de concert întemeiată în 1940 la Chișinău, RM, cu scopul propagării creației muzicale și a măiestriei interpretative.

FILARMONICĂ, instituție de stat pentru organizarea de concerte.

FILDEȘ, materie primă pentru arta plastică.

FILIGRAN, tip de tehnică de lucru în arta bijuteriei, operele de artă sunt realizate din fir subțire de aur, argint sau cupru lipite, în formă de dantelă metalică.

FINAL, (it. finale, din lat. finis – sfârșit), ultima parte a unei compoziții muzicale multipartite (simfonie, sonată, concert ș.a.).

FINIFT, denumirea veche rusă a emailului.

FIORITURĂ, ornament muzical constând dintr-o notă sau dintr-un grup de note care se adaugă la fraza muzicală principală pentru a o înfrumuseța.

FLAMENCO, dans popular andaluz și melodia după care se execută.

FLAȘNETĂ, mică orgă mecanică portativă.

FLAUT, (it. flauto), instrument muzical de suflat.

FLUIER, instrument muzical popular românesc de suflat, o specie de flaut primitiv.

FLUXUS, mișcare avangardistă în artă și literatură în anii 1950-1960.

FOIȘOR, construcție ușoară acoperită, dar deschisă spre exterior, amplasată în spații deschise (parc, scuar, curte).

FOIȚE DE AUR, termen de referință în arta plastică, aur în foi.

FOLCLOR COREGRAFIC, specie de folclor în domeniu.

FOLCLOR VOCAL, specie de folclor în domeniu.

FOLCLOR, creație populară orală în domeniul artelor și literaturii.

FOLIA, vechi dans de origine portugheză și melodia după care se execută.

FOND, termen de referință în arta plastică.

FONTAINEBLEAU, oraș în Franța, edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice.

FONTĂ DE KASLI, articole artistice turnate din fontă la uzinele metalurgice din orașul Kasli, Rusia.

FORJARE ARTISTICĂ, gen al artei decorativ-aplicative, prin care obiectele de artă sunt create prin metoda forjării manuale.

FORLANA, vechi dans popular italian și melodia după care se execută.

FORMĂ (lat. forma – înveliș), imagine elaborată și concretizată pictural sau arhitectural.

FORMĂ MUZICALĂ, în estetica muzicală, totalitatea mijloacelor de expresie prin care este redat conținutul de idei al unei lucrări muzicale.

FORMULĂ MELODICĂ, termen de referință în artă.

FORTĂREȚA PETROPAVLOVSK, fortificație, cel mai vechi monument de istorie și arhitectură din Sankt Petersburg, fondat în anul 1703.

FORTĂREȚĂ, construcție defensivă cu destinație militară.

FORTE, termen de nuanță folosit în muzică, care indică o sonoritate puternică.

FORTIFICAȚII, construcție defensivă cu destinație militară.

FORTUNA, în mitologia antică romană, zeița fericirii și norocului.

FORUM ROMANUM, Forul roman, monument istoric și arhitectonic în Roma, datează din sec. al VII-lea î. Hr., inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

FOTĂ, parte componentă a costumului național moldovenesc pentru femei.

FOTOGRAFIE, domeniu interdisciplinar de artă.

FOXTROT, (engl. foxtrot, din fox – vulpe și trot – trap, mers grăbit), dans modern de salon de origine americană.

FRESCĂ, (it. fresco literal – proaspăt), pictură monumentală, ornamentală sau cu subiect, care înfrumusețează diferite segmente ale construcției arhitecturale, tehnică specială de a picta pe ziduri.

FRICK COLLECTION, colecție particulară de artă vest-europeană în New York, monument de istorie și cultură.

FRIZĂ, în ordinele arhitecturale, partea de mijloc a antablamnetului, între arhitravă și cornișă; bandă orizontală decorativă cu ornamente sau imagini sculpturale sau picturale. Friză poate fi numită orice compoziție figurativă, alungită pe orizontală.

FRONTISPICIU, partea superioară a unui edificiu.

FRONTON CU FRIZĂ, detaliu arhitectural decorativ sub forma unei mici cornișe situate deasupra ferestrei sau a deschiderii ușii de pe fațadele clădirilor (mai rar în interior), uneori se sprijină pe consolă și se termină cu un fronton.

FRONTON, completare (de regulă triunghiulară) a unei fațade sau portic, limitată de 2 pante de acoperiș pe laturi și o cornișă la bază.

FROTAJ, (fr. frottage – frecătură), termen de referință în arta plastică privind acțiunea de a transpune, de a face vizibil.

FUGĂ, formă muzicală polifonică.

FUNCTIONALISM ÎN ARHITECTURĂ, direcție din prima jumătate a sec. XX, care afirmă o relație directă între forma și caracteristicile estetice ale unei construcții, una dintre tendințele modernismului în domeniu.

FUNȚIONALISM, curent în arhitectură, sec. XX.

FUNDAL, termen de referință în arta plastică și arhitectură.

FUNDAMENT, (<lat. fundamentum), fundație, bază a unei construcții.

FURLANĂ, vechi dans popular friulan și melodia după care se execută.

FUTURISM, curent de avangardă în arta plastică.

G

GAGLIARDĂ, vechi dans italian și francez, care se dansează prin salturi; melodia acestui dans.

GAIDĂ, dans popular acompaniat de cimpoi și melodia după care se execută.

GALERIA DE ARTĂ DIN PERM, instituție muzeală de stat de profil, fondată în 1922, monument de istorie și cultură, Federația Rusă.

GALERIA DE ARTĂ PLASTICĂ „NATIONAL GALLERY”, instituție muzeală națională de pictură din Londra, care include cele mai prețioase opere de artă vizuală din Europa Occidentală din sec. XIII–XX.

GALERIA DE ARTĂ PLASTICĂ „NEUE NATIONALGALERIE”, Galeria Națională Nouă, instituție muzeală de pictură din Berlin, fondată în anul 1968.

GALERIA DE ARTĂ PLASTICĂ „NEUE PINAKOTHEK”, „Nouă Pinacotecă”, instituție muzeală de pictură din München, fondată în anul 1853.

GALERIA DE TABLOURI DIN DRESDEN, colecție de arte vizuale a pictorilor europeni din sec. XV–XVIII.

GALERIA DE TABLOURI DIN LYVOV, muzeu de artă de stat din Ucraina.

GALERIA DE TABLOURI DIN PENZA, instituție muzeală de stat de profil „K.A. Savițkii”, fondată în 1892.

GALERIA NAȚIONALĂ A IRLANDEI, instituție muzeală de pictură din Dublin, cel mai mare muzeu de artă națională și europeană din Irlanda, fondată în 1854.

GALERIA NAȚIONALĂ DE ARTĂ, instituție muzeală de artă din Washington, unul din cele mai mari muzee de artă din SUA, fondată în 1937.

GALERIA NAȚIONALĂ DE TABLOURI DIN ARMENIA, instituție muzeală de pictură din Erevan, unul din cele mai mari muzee de artă din Transcaucazia, fondată în 1921.

GALERIA NAȚIONALĂ, Národní Galerie Praha, instituție muzeală de pictură din Praga, cel mai mare muzeu de artă din Cehia, fondată în 1786.

GALERIA PICTORILOR VECHI, muzeu în Dresden, monument de istorie și cultură.

GALERIA REGIONALĂ DE TABLOURI „A.A. DEYNEKA”, muzeu de arte vizuale din orașul Kursk, Federația Rusă.

GALERIA DE STAT TRETIAKOV, muzeu de stat în orașul Moscova, colecție de artă rusă, fondată în anul 1856 de mecenatul P.M. Tretiakov, unul dintre cele mai mari muzee din țară.

GALERII SUBTERANE, loc subteran de înhumare în Italia, Africa de nord, Orientul Mijlociu, în Malta, munții Balcani.

GALLERIA DEGLI UFFIZI, galerie de tablouri, muzeu în Florența, fondat în anul 1769, monument de istorie și cultură și instituție cultural-artistică.

GALOP, dans foarte rapid, cu ritmul în doi timpi și melodia după care se execută.

GAMA ANHEMITONICĂ, termen de referință în arta muzicală, scară muzicală.

GAMĂ COLORISTICĂ, (fr. gamme – succesiune de tonuri în jurul unei dominante), în artele plastice și decorative, serie de culori dispuse într-o gradație armonioasă.

GAMĂ PENTATONICĂ, gamă alcătuită din cinci trepte.

GAMĂ, (de la denumirea literei grecești „gama”, care în Evul Mediu indica sunetul cel mai grav al scării muzicale, iar mai târziu, întreaga scară muzicală), succesiunea tuturor sunetelor unei scări muzicale în ordine ascendentă sau descendentă și în limitele uneia sau mai multor octave.

GARNITURĂ DE LITERE, forma grafică a semnelor într-un sistem de scriere, într-o anumită ordine stilistică și compozițională.

GARNITURĂ OCLAD, aplicație decorativă din metal sau piele aplicată pe suprafața icoanelor, coperta cărților sau obiectele din piele.

GAUDEAMUS, vechi cântec studențesc (sec. al XIII-lea).

GAVOTĂ, vechi dans francez și melodia lui.

GÂRLICI, termen de referință în arhitectură și construcții, intrare în beci.

GEAMPARALE, joc popular românesc și melodia după care se execută.

GEN ISTORIC, arte vizuale consacrate evenimentelor istorice și oamenilor iluștri.

GENUL BATALIST, gen de pictură, care zugrăvește scene de luptă militară pe uscat, pe mare sau în aer.

GHIRLANDĂ, coroană decorativă și element arhitectural.

GIGĂ, dans vechi, vioi și vesel, de origine engleză și melodia după care se execută.

GIUVAIERGERIE, meșteșug artistic de a lucra obiecte de uz casnic, de cult ș.a. sau podoabe din metale prețioase (aur, argint, pla-

tină) și pietre scumpe, perle, sticlă, chihlimbar ș.a.; atelierul sau prăvălia giuvaiergiului.

GLAS, fiecare dintre cele opt moduri ale muzicii bisericești ortodoxe.

GLASIU, (fr. glacier – a îngheța), în pictură, aplicarea straturilor de vopsele sau lacuri transparente sau semitransparente.

GLAZURĂ, (germ. glasur – lustru), strat transparent de acoperire.

GLIPTICĂ, (din gr. glyptikos – referitor la gravură), arta de a grava pietre prețioase sau semiprețioase. Este o preocupare artistică străveche: în Orientul Apropiat, pietrele gravate (geme) și cele cu imaginea săpată în adâncime (intalii) datează încă din mil. al IV-lea î.e.n.

GOARNĂ, instrument muzical de suflat, făcut din alamă; trompetă, trâmbiță.

GOFRAJ, termen de referință în arta plastică și industria textilă.

GOL PLIN, mijloc de expresie în artă.

GOPAC, dans popular ucrainean și melodia după care se execută.

GOTICĂ INTERNAȚIONALĂ, stil arhitectural european din anii 1380-1440 reprezentând o etapă nouă în dezvoltarea arhitecturii gotice, coexistând alături de arhitectura gotică în flăcări. Termenul a fost introdus în anii 1890 de istoricul al artei, francezul L. Courajo.

GOTICĂ ÎNFLĂCĂRATĂ, Gothique flamboyant, ultima treaptă de dezvoltare a stilului gotic în Franța, Olanda și alte țări din Europa, (anii 1350-1550); gotică în flăcări.

GRAFFITO, (it. graffito, din gr. graphein – a scrie, a desena), gen de pictură monumentală și decorativă, inscripție sau desen cu conținut istoric, magic ș.a.m.d., zgârâiate pe pereți, obiecte de metal, vase de lut ș.a.

GRAFICĂ ASISTATĂ LA CALCULATOR, sistem de metode, algoritmi, programe și echipamente utilizate pentru introducerea, prelucrarea și vizualizarea grafică a informației sau transformarea informației în formă grafică.

GRAFICĂ, (din gr. graphikos – desenat, reprezentat), domeniu al artei plastice. Spre deosebire de pictură, grafica are la bază desenul de sinestătător, rolul culorii fiind extrem de limitat.

GRAFIE, (fr. graphie, din gr. graphein – a scie, a desena), modalitatea reproducerii în scris (inclusiv cu ajutorul tiparului) a vorbirii omenești; totalitatea elementelor utilizate în acest scop într-o limbă sau într-un grup de limbi (pictograme, ideograme, litere, semne diacritice, semne de punctuație, simboluri ș.a.); corelația dintre sistemul fonologic al unei limbi și alfabetul prin care este reprodus acesta.

GRAFISM, termen de referință în arta plastică.

GRAMOFON, aparat pentru reproducerea sunetului imprimat.

GRAVURĂ ARTISTICĂ, unul din procedeele antice de prelucrare artistică a lemnului, pietrei, oaselor, teracotei și altor materiale, care se pretează la dăltuirea unor imagini artistice.

GRAVURĂ FĂRĂ CORODARE, procedeu vechi de executare a gravurilor în metal.

GRAVURĂ REPRODUSĂ, piesă imitată în domeniu.

GRAVURĂ ZLATOUST ÎN OȚEL, metodă de artă populară rusă tradițională din sec. al XIX-lea, specifică în localitatea Zaltoust, regiunea Celeabinsk, produsele din oțel (tacâmuri, caschete, sfeșnice etc.) sunt decorate cu compoziții realizate prin gravură.

GRAVURĂ, termen de referință în domeniu, specie a artei grafice.

GRĂDINA PUBLICĂ „LETNII SAD”, parc de vară, unul din cele mai vechi ansambluri arhitectonice din Rusia, fondat în 1704, alcătuit dintr-un palat și un parc în orașul Sankt Petersburg.

GRĂDINĂ, spațiu cultivat cu plante horticulte; Grădina botanică, grădina dendrologică, grădina zoologică, grădină istorică, grădină publică.

GRĂDINILE SUSPENDATE ALE SEMIRAMIDEI, una dintre cele șapte minuni ale lumii. Grădinile făceau parte din complexul de palate al lui Nabucodonosor al II-lea (prima jumătate a secolului al VI-lea î.Hr.) din Babilon, situat lângă poarta zeiței Iștar.

GROTESC, procedeu artistic de oglindire a realității, care constă în îngroșarea, accentuarea sau sublinierea prin exagerare intenționată.

GRUNDUIRE, procedeu tehnic în arta plastică.

GRUP DE INSTRUMENTE MUZICALE, instrumente identice după construcție, caracterul sunetelor etc., dar care se diferențiază după dimensiune și, respectiv, înălțimea sunetului emis.

GRUPARE ARTISTICĂ „ZORVED”, colectiv de supraveghere amplă, asociație a pictorilor avangardiști ruși, fondată la Sankt Petersburg, a activat în anii 1919-1932.

GRUPET, termen de referință în arta muzicală, lucrare muzicală.

GRUPUL CELOR ȘASE, instituție cultural-artistică.

GRUPUL „D”, grupare artistică înființată de pictorul turc N. Berk, (1906-1982).

GRUPUL „NABIS”, „Profeții”, grup de studenți-pictori, constituit la Paris, în anii 1888-1905, care fiind nemulțumiți de rutina academică de predare, au propus o doctrină estetică picturală nouă – peisajul mic, pictat de mână.

GRUPUL „OKTYABRY”, Grupul „Octombrie”, asociație artistică a pictorilor ruși, fondată în anul 1928, la Moscova.

GRUPUL CELOR 8 EXCENTRICI YANGZHOU, instituție cultural-artistică.

GRUPUL CELOR CINCI, instituție cultural-artistică.

GRUPUL CELOR XX, grupare artistică.

GUOHUA, pictură chineză națională, cu vopsele pe bază de apă minerală și vegetală și cerneală pe suluri de mătase și hârtie, ecrane, foi de album.

GYŐR, în districtul Győr-Moson-Sopron, Ungaria, edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice.

HABANERĂ, dans popular de origine cubaneză și melodia corespunzătoare.

H

HABITAT, mod de trai, habitatul contemporan.

HACIKAR, monument religios armean de forma unei stele drept-unghiulare din piatră, cu cruce orientată spre vest și așezat pe un pedestal.

HAIUCEASCA, dans popular moldovenesc de tipul bătutei și melodia după care se execută.

HANG, (din maghiară hang – sunet, ton), fiecare din cele două tuburi ale cimpoiului (Hang mare și hang mic), care produc numai câte un singur sunet continuu.

HANGUL, dans popular moldovenesc de tipul horei sau bătutei și melodia după care se execută.

HANUL „KRUTIŢKI”, Krutițkoe Podvorie, edificii civile, monumente istorice și arhitectonice.

HAPPENING, curent, doctrină estetică și metodă de creație în arta contemporană.

HARD ROCK, stil în muzica ușoară.

HARPA EOLIANĂ, harpă construită astfel încât, fiind suspendată în aer, să scoată sunete armonioase, când e atinsă de vânt.

HARPĂ, vechi instrument muzical cu coarde ciupite.

HAȘURĂ, termen de referință în arta plastică.

HAUTE-LISSE, vezi **Tapiserie**.

HERRESCO, stil în arhitectura Spaniei, constituit în secolele XVI–XVII, fondator arhitectul Herresco de Herrera.

HEXASTIL, edificiu sau monument cu 6 coloane la fațadă.

HIERAPOLIS, vechi oraș grecesc situat în Frigia clasică din sud-vestul Anatoliei. Ruinele sale sunt învecinate cu Pamukkale moderne din Turcia și cuprind în prezent un muzeu arheologic desemnat drept Patrimoniul Mondial UNESCO.

HIGH-TECH, curent, doctrină estetică și metodă de creație în arhitectura anilor 1970-1980.

HIPERREALISM, doctrină estetică și curent artistic inaugurat în anii 1960 ai sec. XX.

HISTRION, în Roma antică, actor de comedie; în Europa Occidentală de la începutul Evului Mediu, actor ambulant.

HORĂ, (bulg. horo, din gr. choros – dans în grup), dans popular românesc cu ritm domol, una dintre cele mai răspândite specii ale folclorului muzical-coregrafic.

HORNPIPE, instrument muzical arhaic, cu ancie dublă, făcut din corn de animale.

HRAMUL „ÎNVIEREA DOMNULUI”, în Betleem, catedrală în memoria nașterii lui Iisus Hristos, una din cele mai importante lăcașe de cult creștine.

HRAMUL „VASILII BLAJENĂI”, Catedrală Sfântul Vasile cel milostiv, monument de arhitectură și de cult creștin ortodox în orașul Moscova, construit în anii 1555-1561.

HUMORESCĂ, mică compoziție instrumentală cu caracter sprinten și glumeț.

HUȚULCA, dans popular și melodia după care se execută.

I

ICIAN-KALA, în orașul Hiva, primul monument din Asia mijlocie, inclus în Patrimoniul Mondial UNESCO.

ICOANE DUPĂ ALTAR, tip de icoane specifice, pictate în stil de altar, și amplasate în spațiul dintre pristol și peretele de răsărit al încăperii.

ICONOGRAFIE, în artele vizuale, sistem stabil de imagini, personaje, obiecte, sunete etc.; direcție în istoria artei și una dintre metodele de analiză semantică a operelor artistice.

ICONOLOGIE, direcție în istoria artei și una dintre metodele semantice de analiză a lucrărilor de artă și arhitectură. Iconologia este o continuare a iconografiei, dar în contrast cu aceasta, implică o metodă de expansiune și interpretări, relevând în spatele sensului direct (obiectiv) al imaginii, și anumite sensuri (simbolism religios, alegorie grafică, semnificații culturale, istorice și psihologice).

ICONOSTAS, într-o biserică ortodoxă, barieră tradițională ce separă altarul de partea de mijloc a bisericii, formată din icoane așezate canonic pe ea; simbolizează biserica cerească, condusă de întemeietorul ei Iisus Hristos.

IE, cămașă scurtă, împodobită cu cusături de mătase, purtată de femei.

IKEBANA, (în jap., arta aranjării florilor), specie a artei decorative japoneze, reprezentând compoziții florale și vegetale.

ILIC, pieptar din postav, împodobit cu găitane. Face parte din costumul național și se poartă în timpul verii.

ILUSTRĂȚIE, (lat. illustratio – reprezentare), imagine vizuală care însoțește, completează și explică clar un text literar sau științific, un material publicistic; gen de arte vizuale.

ILUZIE, percepție denaturată sau falsă a lucrurilor din realitate.

ILUZIONISM, (< fr.illusionisme), ansamblu de procedee tehnice în artele plastice și gen de artă.

ILUZIONIST, (fr. illusioniste), scamator.

IMINEI, (tc. yemeni), în Moldova medievală, denumirea pantofilor. Imineii din piele groasă erau purtați de țărani.

IMITAȚIE, reluare, repetare a unei teme sau a unui motiv muzical pe diferite trepte de înălțime.

IMN, (gr. hymnos), poezie, melodie și cântec solemn.

IMPERIUL ROMAN, stilul în arta romană, artizanatul în timpul imperiului.

IMPRESIONISM, doctrină estetică și direcție în artă (în principal în pictură) din a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Apariția termenului este asociată cu prima expoziție a oamenilor de artă francezi, inaugurată sub denumirea „Societatea anonimă de cooperare a artiștilor ...”, care a avut loc în atelierul de la Paris al lui G. Nadar, în 1874.

IMPRIMARE ÎN RELIEF, procedeu tehnic de prelucrare a pielei, plăcilor de metal, catifea, carton și alte materiale, pentru a imprima pe suprafața lor imagini în relief.

IMPRIMARE, (fr. imprimer – a tipări), tehnica de decorare a unui material textil.

IMPRIMEU, țesătură pe care s-a desenat.

IMPROVIZAȚIE, executare a unei compoziții muzicale, pe care interpretul o creează pe măsură ce o cântă.

IN NOMINE, gen de muzică instrumentală din sec. XVI–XVII în Marea Britanie.

INCIZIE, termen de referință în arta plastică, ornament executat prin incizie.

INCRUSTARE, gen de artă decorativă a edificiilor, pieselor de artă și articolelor de artizanat; Incrustație.

INDIGENISM, Indianism, tendință în literatură și artă din America Latină, manifestată prin interes deosebit pentru viața și istoria indienilor, dorința de a recrea particularitățile culturii lor, în unele cazuri – instalarea reabilitării sociale și culturale a populației autohtone în contextul politicilor discriminatorii față de ea.

INGENUĂ, rol sau personaj care prezintă o tânără față naivă, inocentă.

INIȚIAL, literă inițială (în tradiția rusă, scrisă de mână), majusculă mărită, care evidențiază începutul unei secțiuni de text dintr-o carte.

INNSBRUCKER FESTWOCHEEN DER ALTEN MUSIK, festival internațional de muzică din Innsbruck, Austria.

INSTALARE, compoziție artistică spațială, creată din diferite elemente, articole de uz casnic, produse industriale și materiale, obiecte naturale, texte etc.

INSTITUTUL ACADEMIC DE ARTĂ DE STAT DIN MOSCOVA, instituție de învățământ superior în domeniul artelor „V.I. Surikov”, fondată în 1948.

INSTITUTUL DE ARTE „GAVRIIL MUZICESCU” DIN CHIȘINĂU, instituție de învățământ superior, care pregătește muzicieni, actori, lucrători pentru instituțiile de cultură.

INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ DIN MOSCOVA, instituție de învățământ superior, de proiectare și centru de cercetări științifice în domeniu, fondat în 1930.

INSTITUTUL DE CULTURĂ ARTISTICĂ, organizație de stat de cercetare și asociație de creație din Leningrad.

INSTITUTUL DE PICTURĂ, SCULPTURĂ ȘI ARHITECTURĂ, instituție academică de stat, în numele lui I.E. Repin din Sankt Petersburg, una din cele mai vechi instituții de învățământ în domeniul artelor frumoase din Rusia, fondată în 1757.

INSTITUTUL DE STAT DE ARTĂ, a fost creat în 1944 la Moscova, ca instituție de cercetare științifică a Academiei de Științe a URSS.

INSTITUTUL DE TEORIE ȘI ISTORIE A ARTELOR FRUMOASE, instituție de cercetări științifice în domeniu, fondată în anul 1947 în orașul Moscova.

INSTITUTUL RUS DE ARTĂ TEATRALĂ, (GITIS), instituție de învățământ superior, una dintre cele mai mari din Rusia.

INSTRUMENTE AEROFONE, vezi **Instrumente muzicale de suflat**.

INSTRUMENTE CORDOFONE, instrumente muzicale cu coarde.

INSTRUMENTE DE PERCUȚIE, grup de instrumente ale orchestrei simfonice.

INSTRUMENTE DE SEMNALIZARE, instrumente muzicale, care îndeplinesc funcții de semnalizare.

INSTRUMENTE DE SUFLAT DIN LEMN, grup de instrumente ale orchestrei simfonice.

INSTRUMENTE MUZICALE DE SUFLAT, instrumente aerofone.

INSTRUMENTE MUZICALE ELECTRONICE, tip de instrumente muzicale.

INSTRUMENTE MUZICALE IDIOFONE, instrumente de profil care produc sunete prin punerea în vibrație a propriului corp, fără intervenția unei părți auxiliare.

INSTRUMENTE MUZICALE, aparate construite special pentru a produce sunete muzicale.

INSULA, în Roma antică, tip de clădire rezidențială cu mai multe etaje, cu spații destinate închirierii.

INTALIA, tip de bijuterie cu o piatră semiprețioasă cu o imagine sculptată (spre deosebire de camee) pe ea.

INTARSIO, tip de incrustație pe obiecte din lemn.

INTENSITATE, (fr. intensité – tărie), termen de referință în arta plastică.

INTERIOR, design arhitectural și artistic al spațiului interior al unei clădirii, oferind cât mai plenar unei persoane percepția estetică a acestuia.

INTERKOLUMNY, în ordinele arhitecturale fundamentele, intervalul dintre bazele coloanelor care stau la rând, afectând percepția proporțiilor clădirii.

INTERLUDIU, episod muzical care face legătura între două momente mai importante ale unei opere muzicale.

INTERMEDIU, (din inter... și lat. medius – mijloc), mică lucrare dramatică, de obicei comică, muzicală ori coregrafică, executată ca divertisment în antracte.

INTERMEZZO, (it. intermezzo, literal – pauză), divertisment muzical care se intercalează într-o reprezentație teatrală; episod orchestral independent într-o operă; mică piesă instrumentală de formă liberă.

INTERNATIONAL MUSIC COUNCIL, (IMC), organizație a reprezentanților artei muzicale pe lângă UNESCO.

INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL SOCIETY, (IMS), organizația internațională a muzicologilor.

INTERNATIONAL SOCIETY FOR CONTEMPORARY MUSIC, (ISCM), una dintre cele mai mari organizații de concerte.

INTERNAȚIONALĂ SITUATIONISTĂ, direcție avangardistă în artă.

INTERPRETARE, redare prin mijloace adecvate a unui conținut muzical.

INTERVAL, raportul de înălțime între două sunete muzicale.

INTONAȚIE, (lat. intonare – a răsună), începere a unei bucăți muzicale; mod de urcare și coborâre a tonului (de modulație a vorbirii) în timpul rostirii unui cuvânt sau a unei propoziții; întruchiparea unei imagini artistice cu ajutorul sunetelor muzicale.

INTRODUCERE, frază muzicală mai scurtă sau mai lungă care precedă o piesă.

INVENȚIA PORTELANULUI, scurt istoric în domeniu.

INVENȚIE, mică piesă muzicală, specifică barocului; fantezie, improvizație cu caracter polifonic.

ISIDOR DIN MILET, Isidore cel Bătrân (? – până la 558), arhitect și om de știință bizantin. Împreună cu Anthimius din Thrall, a luat parte la proiectarea și construcția Bisericii Hagia Sophia din Constantinopol, pe care a condus-o și a finalizat-o după moartea lui Anthimius.

ISON, sunet prelungit care acompaniază o melodie vocală sau instrumentală.

ISTORIA SINAGOGILOR, domeniu de cercetare în arhitectură și cultul mozaic.

ISTORISM, direcție în arhitectură și arta decorativă în sec. al XIX-lea.

IȘLIC, (din tc. baslyk), căciulă de blană (sobol ș.a.) sau îmblănită, purtată de domnul Moldovei și de soția sa, de boieri.

IȚARI, pantaloni țărănești, foarte lungi, strâmți și încrețiți de la genunchi în jos.

IȚELE, dans popular moldovenesc, care reflectă procesul de muncă la țesutul covoarelor și melodia după care se execută.

ITSUKUSHIMA, sanctuar șintoist în Japonia, monument istoric și arhitectonic. Sit al Patrimoniului Mondial UNESCO.

IZOGRAF, termen utilizat în texte balcanice din secolul al XVII-lea pentru a numi pictorii de icoane și pictorii slavi de fresce, care au activat în antichitate și Evul Mediu.

ISOKEFALIA, în reliefuri și picturi, aranjarea capetelor într-un grup de figuri (uneori diferite ca mărime și poziție) la același nivel.

IZVOD MOLDOVENESC, scris moldovenesc, totalitatea trăsăturilor specifice de ordin gramatical, stilistic și grafic, proprii manuscriselor moldo-slave din sec. XV-XVII.

IZVOD, pictură pe sticlă.

Î

ÎNĂLȚIMEA SUNETULUI, calitatea unei voci, a unui instrument etc. de a se ridica până la notele cele mai înalte.

ÎNMORMÂNTARE, ritual uman.

ÎNVĂȚĂMÂNT MUZICAL, sistem de pregătire profesionistă a cadrelor de muzicieni (compozitori, muzicologi, interpreți, pedagogi de muzică).

ÎNVĂȚĂMÂNT TEATRAL, sistem de pregătire profesionistă a cadrelor de actori în domeniu.

J

JALEO, dans popular spaniol și melodia după care se execută.

JAPONISM, doctrină estetică și curent artistic, direcție în artă în vestul Europei și America la sfârșitul sec. al XIX-lea, începutul secolului XX. S-a manifestat atât prin împrumutul direct al motivelor, cât și prin interpretarea compozițională și coloristică în pictură, tehnologii, arte și meserii.

JAZZ, (engl. jazz, din dialectul creol jass), gen de muzică ușoară, mai ales de dans, provenit din folclorul muzical al negrilor americani; formație muzicală, care execută muzică de jazz.

JAZZBAND, orchestră care execută muzică de jazz.

JELGAVA, oraș în Lituania, edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice.

JOANTĂ, element în arhitectură și construcție.

JOC, vezi **Dans**.

JOCUL MARE, dans popular de nuntă, închinat nunilor.

JONCTIUNE, procedeu tehnologic în arhitectură și construcții.

JONGLARE, aruncare în aer și prindere cu abilitate a diverselor obiecte.

JONGLER, (fr. jongleur), actor, muzicant, poet ambulant în epoca medievală în Franța; artist de circ, care aruncă și prinde cu multă îndemânare unul sau mai multe obiecte.

JOTĂ, dans popular spaniol în perechi și melodia după care se execută.

JUCĂRIE, articole folosite de adulți în jocurile pentru copii, fiind concepute pentru distracție, învățare, educație estetică și dezvoltarea copiilor.

JUCĂRII DE KARGOPOL, întreprindere de meșteșugărit tradițional rusesc din orașul Kargopol.

JUCĂRII FILIMONOVO, obiecte de artizanat tradiționale ruse confecționate de meșteșugari în localitatea Filimonovo, regiunea Tula.

JUGENDSTIL, stilul celor tineri, denumirea stilului modern în artă în Germania.

JUILLIARD SCHOOL, instituție de învățământ superior muzical-teatrală din SUA.

K

KABUKI, gen de teatru tradițional japonez.

KALAI-MUG, ruinele cetății din muntele Mug, Tadjikistan, monument de istorie și cultură.

KALENICI, mănăstire în Serbia, monument de istorie și cultură.

KALOS KAGHATOS, (gr. kalos – frumos, kai – și, agathos – bun), model de artă plastică și procedeu de descriere literar-artistică.

KAMINALJUYU, oraș antic al civilizației maya în Guatemala, monument de istorie și cultură.

KARAMANI, tehnică de țesut la război. Vezi **Tapiserie**.

KARIYE CAMII, monument de arhitectură bizantină în Istambul.

KAZIMIERZ DOLNY, oraș în Polonia, edificii civile și de cult, monumente istorice.

KECIARIS, complex monastic din Evul Mediu în Armenia.

KELEXANA, localitate în Azerbaidjan, în care se află un complex memorial din sec. al XVII-lea.

KENWOOD HOUSE, monument de arhitectură și muzeu în Londra.

KERKOUANE, oraș punic antic în Tunisia, pe litoralul Mării Mediterane.

KHAJURAHU, complex de edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice în India.

KHAMI, ruinele unui oraș antic din Zimbabwe, monument de istorie și cultură.

KIJI, insulă în Carelia, edificii civile și de cult, monumente istorice. Inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

KITSCH, producție artistică destinată culturii de masă.

KOTO, instrument nipon cu coarde ciupite, asemănător cu harpa.

KRAKOWIAK, dans de salon și melodie.

KREMLIN, centrul întărit al orașelor antice ruse.

KREMLINUL DIN MOSCOVA, reședința președintelui Federației Ruse, partea cea mai veche a orașului din Evul Mediu.

KREMLINUL DIN SMOLENSK, una dintre cele mai mari cetăți din Rusia Evului Mediu, ansamblu de monumente istorice și arhitectonice.

KROMĚŘÍŽ, oraș în Cehia, Castelul medieval și parcul din preajmă au fost înscrise în anul 1998 pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

KURESSAARE, oraș în Estonia, edificii civile și de cult-monumente istorice.

KUROS, (greacă κοῦρος – tinerețe), tip de statuie din marmură a tinerilor în mărime naturală sau mai mare, în perioada arhaică în Grecia antică.

L

LA ROCHELLE, oraș în Franța, edificii civile și de cult, monumente istorice și arhitectonice.

LABIRINT, construcție închisă, cu un plan complex și întortocheat.

LACĂT DE PIATRĂ, piatră sub forma unui bloc în formă de pană, care este pusă în zid să închidă arcul unei bolți.

LACURI PENTRU PICTURĂ, produs pentru lăcuit articolele din carton sau metal, utilizat adesea și pentru decorarea tablourilor, sculpturilor în relief, incrustărilor, gravurilor.

LADĂ DE ZESTRE, cutie mare de lemn cu capac, împodobită cu incrustații sau tablouri, în care țărani din Moldova păstrau zestrea fetelor.

LAITMOTIV, (germ. leitmotiv, literal – motiv conducător), motiv melodic sau armonic într-o compoziție muzicală de proporții mari; la figurat, idee călăuzitoare, care străbate o lucrare științifică, literară ș. a., subliniată și repetată pe parcursul ei de mai multe ori.

LALIBELA, oraș în Etiopia. Aici se află ansamblul religios ortodox consacrat unuia dintre cei mai venerați sfinți ai bisericii etiopiene Gebra Maskal Lalibela (1172-1212). Bisericile Rock-hewn au fost declarate Patrimoniu Mondial UNESCO în 1978.

LAMBADA, dans popular latino-american și melodia după care se execută.

LAMENTAȚIE, improvizație, de obicei versificată, cântată pe o anumită melodie, care însoțește manifestările folclorice funerare.

LAMENTO, piesă muzicală populară sau cultă, preponderent vocală, cu caracter de tânguire.

LAMU, oraș în Kenya, monumente istorice și arhitectonice. Orașul vechi Lamu a fost desemnat ca sit al Patrimoniului Mondial UNESCO în 2001.

LANDLER, Ländler, dans național german și austriac.

LARGHETTO, (it. larghetto, diminutiv de la largo – larg), termen în muzică care indică o mișcare intermediară între largo și andante.

LARGO, (it. largo – larg, prelung), termen care indică cea mai lentă mișcare în muzică; piesă muzicală sau parte a unei compoziții mai mari, scrisă în această mișcare și care nu are un titlu special.

LAVRA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI”, Lavra Pecerska, mănăstire de bărbați în regiunea Pskov, fondată în anul 1473, monumente de cult, istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

LAVRA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI”, mănăstirea Sveatogorsk, complex monastic în localitatea Pușkinskie Gorî din regiunea Donețk, fondată în 1526, monument de cult ortodox, istoric și arhitectonic.

LAVRA „ÎNĂLȚĂRII DOMNULUI”, mănăstire de bărbați din Nijniy Novgorod, unul din cele mai importante ansambluri arhitectonice din secolul al XVII-lea în regiunea Volgăi.

LAVRA „MARTIREI CREȘTINE ECATERINA”, complex monastic în peninsula Sinai, în Egipt, construit în sec. al VI-lea, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

LAVRA „SCHIMBAREA LA FAȚĂ”, mănăstire din Bulagria, cu hramul Schimbarea la față a Domnului Iisus Hristos.

LAZIENKI, ansamblu arhitectonic dintr-un palat și un parc din secolele XVII–XVIII la Varșovia, monument al clasicismului polonez.

LĂCAȘ SFÂNT, templu religios, clădire, încăpere sau spațiu, destinat punerii în aplicare a ritualurilor religioase.

LĂICER, țesătură decorativă lungă și îngustă, lucrată din lână; lăvicer.

LĂUTAR, muzicant popular profesionist din Moldova, care cântă la lăută sau la alte instrumente muzicale populare.

LĂUTĂ, (it. liuto, din l. arabă al’ud, literal – lemn), instrument muzical cu coarde, format dintr-o cutie de rezonanță de formă ovală foarte boltită, cu gât încovoiat.

LEGĂTORIE, local de producție și profesie în arta poligrafică.

LEPTIS MAGNA, oraș antic în Libia, ansamblu arhitectonic din sec. I î.Hr., monumente istorice și arhitectonice. Inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

LEZGHINCA, dans popular și melodia după care se execută.

LIBRET, (it. libretto, literal – cărțuție), textul unei opere, operete (mai rar, oratoriu), scris, de obicei, în versuri, uneori în proza; scenariu literar al unui balet sau al unei pantomime; expunerea succintă a unei lucrări muzical-dramatice.

LIED, (germ. lied – cântec, romanță), scurtă piesă vocală cu caracter liric pentru o singură voce cu acompaniament instrumental.

LIMBAJUL ARTEI, termen de referință în arta plastică.

LINIARITATE, liniarism, scriitură orizontală, preponderent polifonică, controlată numai aproximativ de relații vertical-armonice.

LINIE, (lat. linea – orientare, direcție), termen de referință în arta plastică, mijloc de expresie.

LINOGRAVURĂ, imagine tipărită de pe linogravură; metodă de gravare manuală a desenelor în plăci de linoleum.

LIRĂ, (gr. lyra), instrument muzical cunoscut din antichitate în Grecia; instrument popular ucrainean, belarus și rus.

LITERĂ MAJUSCULĂ, litera de la începutul enunțului.

LITOGRAFIE, metodă de tipărire prin care se obțin imprimeuri prin transferul de cerneală sub presiune dintr-o formă de imprimare plană direct pe hârtie.

LITOMĚŘICE, oraș în Cehia, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

LITOMYŠL, oraș în Cehia, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

LITURGHIE, slujbă de cult creștin.

LOCUINȚE COLECTIVE, spațiu de habitat.

LONJERON, element structural longitudinal în formă de grinzi.

LOPBURI, oraș în Thailanda, monumente istorice și arhitectonice din sec. XVI–XVII.

LORSCH, abație benedictină din or. Lorsch, Germania, monument istoric și arhitectonic, aflat sub ocrotirea UNESCO din 1991.

LOURE, cimpoi în Franța; vechi dans popular francez și melodia după care se execută.

LUCARNĂ, fereastră din dormitor, deschisă spre o pantă a acoperișului sau o cupolă a unei clădiri.

LUCERNE FESTIVAL, festival internațional de muzică clasică în Lucerna, Elveția.

LUCISM, doctrină estetică și direcție în arta avangardistă rusă la începutul secolului XX.

LUGANO, localitate în Elveția, monumente istorice și arhitectonice din epoca Renașterii, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

LUH, oraș în regiunea Ivanovo, monumente istorice și arhitectonice din sec. al XIV-lea.

LUMBINI, templu budist, monument istoric și arhitectonic din Nepal, ansamblul este inclus în lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

LUMINĂ, termen de referință în arta plastică.

LUNETĂ, fragment arhitectonic în zid, de forma unui arc sau bolte semicilindrice.

LUSTRUIRE, vezi **Sculptură**.

M

MACCHIAIOLI, grup de pictori italieni din Florența, constituit în 1860, care pormova o manieră liberă în pictură.

MACEDONIA ANTICĂ, regiune istorică în Balcani, cu monumente istorice și arheologice.

MADRIGAL, (din lat. matricale – cântec în limba maternă), cântec pe o singură voce, de obicei cu caracter liric, interpretat în limba italiană (spre deosebire de cântecele cu text latin); poezie lirică scurtă cu caracter glumeț; cântec religios.

MAHABALIPURAM, ansamblu arhitectonic, monument istoric și arhitectonic din antichitate și Evul Mediu, din India, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MAJOLICĂ, (it. maiolica), produse din lut ars colorat cu pori mari (bază ceramică), acoperit cu glazură; se caracterizează prin forme masive, strălucire, lucitoare în combinații cu diferite culori contrastante.

MAJOR, (lat. major – mai mare), mod având semitonurile situate între treptele III-IV și VII-VIII; acord de trei sunete, format dintr-o terță mare inferioară și o terță mică superioară, sunetele extreme constituind un interval de cvintă perfectă; gamă a modului major.

MALAGUEÑA, dans popular spaniol și melodia după care se execută.

MAMBO, dans de origine cubaneză și melodia după care se execută.

MĂNĂSTIREA „NAȘTEREA DOMNULUI”, complex monastic în orașul Reazan, a fost fondată în 1390, monumente de cult, istorice și arhitectonice în stil rusesc.

MĂNĂSTIREA „SOPÓCANI”, lângă orașul Novi Pazar, Serbia, complex monastic ortodox, cu hramul Sfintei Treimi, monumente istorice și arhitectonice din sec. al XIII-lea, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MANDOLINĂ, (it. mandolino), instrument muzical cu coarde de metal din familia lăutei, având o cutie de rezonanță boltită sub formă de pară.

MANEJ, loc special amenajat unde se dresează sau se antrenează caii, unde se învață călăria etc.; arenă de circ pe care evoluează animalele dresate. Vezi **Arenă**.

MANIERISM, totalitatea caracteristicilor definitorii ale stilului unui artist; stil și direcție în artă, arhitectură și literatura europeană originar din Italia, din anii 1520, în timpul tranziției de la Renaștere la Epoca modernă.

MANUAL, ansamblu al claviaturilor la instrumentele muzicale cu taste (orgă, clavecin); claviatură.

MANUELINO, stil în arhitectura în Portugalia din secolele XV–XVI, ce combină caracteristicile de design ale goticului târziu cu decorul renescentist italian, simbolurile heraldice și elemente ale limbajului artei maure.

MANUFACTURA NAȚIONALĂ DE LA SAVONNERIE, monument de istorie și cultură, Franța.

MANUSCRISELE ȘCOLII DE LA BAGDAD, monumente istorice.

MARACAS, instrument muzical de percuție sud-american.

MARAMĂ, (tc. mahrama), broboadă, obiect al portului național feminin în Moldova.

MARCA ICOANEI, mici compoziții finite pe marginile icoanelor, formând cicluri tematice în context cu imaginea icoanei.

MARCHETĂRIE, artă decorativă, obiect.

MAREA MOSCHEE A Umayyadă, Marea Moschee din Damasc, una dintre primele în arhitectura islamică și cea mai venerată clădire de rugăciune ale musulmanilor; monument de arhitectură din anii 706-715 e.n., inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MAREA MOSCHEE DIN CORDOBA, Spania, monument istoric și arhitectural.

MAREA PIRAMIDĂ DIN GIZA, Piramida lui Keops (Khufu), în orașul Giseh, Egipt, cu 146,6 m înălțime, una dintre cele „șapte minuni” ale lumii antice, care s-a păstrat până în zilele noastre.

MARIMBA, instrument muzical asemănător xilofonului.

MARINĂ, operă de artă din domeniul peisajului, care înfățișează o priveliște a mării. Marina adesea intră în alte genuri ca fundal.

MARIONETĂ, (fr. marionette), păpușă de teatru, mânăuită cu ajutorul unui complex de sfori sau al unei bare de metal de către un artist păpușar; la figurat, persoană lipsită de individualitate.

MARȘ, piesă muzicală puternic ritmată cu o mișcare energică, al cărei ritm corespunde cadenței pasului unui grup în mers.

MARTIRIUM, biserică creștină, ridicată pe locul martiriului unui sfânt, pe mormântul său, pe locul unui eveniment descris în Evanghelie; sanctuar.

MASCARON, relief decorativ sub forma unei măști, care prezintă (adesea cu elemente grotești) o față umană, o față de animal sau o ființă fantastică.

MASCĂ, copie exactă a originalului sculptural, realizată din stofă, mătasă, papier mâché în mod mecanic: de pe original se scoate copia tare (ghips) sau moale (ceară, plastilină), în ea se toarnă ipsos, substanțe sintetice, mase plastice ș.a.; Mujaj.

MATERA, oraș în sudul Italiei, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu. Vestigiile culturale din zona peșterilor numită „Sassi di Matera” din Matera au fost înscrise în anul 1993 pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

MATRIȚĂ, (germ. Matrizen – formă de turnat), tipar de turnat obiecte de artă.

MAUSOLEU, tip de construcție comemorativă, edificiu funerar ridicat în memoria unor mari personalități.

MAUSOLEUL LUI MANAS, monument istoric și arhitectonic din Evul Mediu în Kârgâzstan.

MAUSOLEUL QIN SHIHUANGDIS, complex chinezesc cu structuri funerare.

MAZURCĂ, dans național polonez și melodia după care se execută.

MĂNĂSTIREA „DANIIL ȘI SFÎNTA TREIME”, lăcaș sfânt în Pereslavl-Zaleski, monument istoric și arhitectonic.

MĂNĂSTIREA „MAULBRONN”, ansamblu arhitectonic monastic, monument istoric și arhitectonic în Germania, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MĂNĂSTIRE, ansamblu de cult, de multe ori și monument de istorie și cultură.

MĂNĂSTIREA „BACHKOVO”, este a doua, cea mai mare mănăstire a bisericii ortodoxe bulgare, după cea din Rila.

MĂNĂSTIREA „DONSKOY”, unul din cele mai importante istoric și spiritual instituții monahale ortodoxe din Moscova, monument istoric și arhitectonic.

MĂNĂSTIREA „FONDUKISTAN”, monument de istorie și cultură.

MĂNĂSTIREA „IVANOVSKY”, ansamblu arhitectonic monastic din Pskov, monument istoric și arhitectonic în numele Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, una dintre cele mai vechi mănăstiri din țară.

MĂNĂSTIREA „KORENNAYA PUSTÂNI”, complex monahal pentru bărbați cu hramul Maicii Domnului în orașul Kursk, Rusia.

MĂNĂSTIREA „LA CHAISE-DIEU”, ansamblu arhitectonic monastic benedictin fondat în anul 1043, monument istoric și arhitectonic din orașul cu același nume din Franța.

MĂNĂSTIREA „MAR-SABA”, lavra Sfântului Sava din Palestina, ansamblu arhitectonic monastic creștin ortodox, monument istoric și arhitectonic.

MĂNĂSTIREA „MUROM”, ansamblu arhitectonic monastic de bărbați „Schimbarea la față a Domnului” din orașul Murom, Rusia, monument istoric și arhitectonic din Evul Mediu.

MĂNĂSTIREA „NIKITA”, ansamblu arhitectonic monastic, monument arhitectonic din Rusia Evului Mediu, consacrat marelui mucenic Nikita și preasfințitului Nikita Stâlpnicul.

MĂNĂSTIREA „POBLET”, (Reial Monestir de Santa Maria de Poblet), ansamblu arhitectonic monastic din Spania, fondat în anul 1151, monument istoric și arhitectonic, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MĂNĂSTIREA „SFÂNTUL NICOLAI FĂCĂTORUL DE MINUNI”, ansamblu monastic de bărbați din orașul Moscova din Evul Mediu. Din 1995 are statutul de campus patriarhal.

MĂNĂSTIREA „SMOLNY”, complex monastic din Sankt Petersburg, construit în anii 1748-1769, monument de istorie și cultură.

MĂNĂSTIREA „ZAIKONOSPASSKY”, lavră a Bisericii Ortodoxe Ruse, conform tradiției, mântuită grație icoanelor, în orașul Moscova, ansamblu monastic din sec. al XVI-lea, monument de istorie și cultură.

MĂNĂSTIREA CU HRAMUL BUNEI VESTIRI, mănăstirea patriarhală de bărbați din Nijnii Novgorod, Rusia.

MĂSURĂ, unitate ritmică divizată în timpi egali ca durată, plasată între două bare și notată cu o fracție la începutul lucrării sau fragmentului vizat.

MÂCHICOULIS, (fr.), galerie suspendată pe console în afara zidului sau turnului unei fortărețe, în partea lui superioară; gură de aruncare, mașiculi.

MĂNĂSTIREA „BORIS ȘI GLEB”, instituție monahală pentru bărbați, edificii de cult, monumente istorice din Rostov, Rusia.

MEANDRU, în arhitectură și arte vizuale, ornament geometric (sculptat, pictat, brodat), format din linii frânte sau curbe, asemănătoare cu traseul sinuos al râului Menderes (azi Büyük Menderes din Turcia).

MECCA, Mekka, oraș în Arabia Saudită, cetatea sfântă a musulmanilor, patria profetului Muhammad.

MEDALIE, distincție onorifică și obiect de artă giuvaiericală.

MEDALION, element decorativ, cu forma rotundă sau ovală, înconjurat cu o margine; bijuterie.

MEDIANTĂ, sunetul al treilea din orice gamă majoră sau minoră.

MEDRESE, instituție de învățământ religios și cultural musulmană, care instruește și educă elita spirituală musulmană.

MEGALIȚI, monumente arheologice funerare.

MEKNÈS, oraș în Maroc, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MELISMĂ, ornament muzical rezultat din repartiția unei durate lungi într-un grup de note de valoare scurtă.

MELK, oraș în Austria, monumente istorice și arhitectonice din sec. IX–XIX.

MELODIA VORBIRII, termen de referință în domeniu privitor la intonație.

MELODIE, (gr. melodia – cântare), succesiune de sunete de înălțimi diferite; în armonie, denumire convențională a vocii superioare; piesă vocală sau instrumentală cu caracter cantabil (cântec, romanță).

MELODRAMĂ, (din gr. mélos – cântec și dramă), lucrare muzical-dramatică în care monologurile și dialogurile personajelor sunt însoțite de muzică; piesă de teatru pe teme morale cu personaje schematice.

MELOMAN, amator pasionat de muzică.

MELOPEE, arta de a compune muzică pentru versuri; totalitate a regulilor compoziției muzicale; melodie lentă, ritmică, monotună.

MELOS, (gr. mélos), elementul cantabil, melodic al muzicii.

MELPOMENE, în mitologia greacă, muza tragediei.

MEMBRANĂ, corp subțire flexibil, detaliu, la unele instrumente muzicale sau de percuție.

MEMBRANOFON, instrument muzical în care se produc sunetele prin punerea în vibrație a unei membrane.

MENESTREL, (fr. ménestrel, din lat. ministerialis – slujitor), în Franța și Anglia, cântăreț, muzician, recitator și poet, care în Evul Mediu se afla în slujba unui senior feudal.

MENHIR, monument megalitic.

MENSURĂ, dimensiunile unui instrument muzical, raportul dintre diferitele lui părți componente; determinare a valorilor în musica mensurata.

MENUET, (fr. menuet, de la menu – mic, mărunț), dans francez de origine populară; piesă muzicală după care se execută acest dans.

MEPLAT, plan intermediar care asigură, în sculptură, tranziția între două suprafețe plate; basorelief foarte puțin evidențiat.

MÉRIDA, oraș la Spania, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

METABOLĂ, în muzica elenă, modificare a modului sau a genului; procedeu retoric prin care se repetă un enunț.

METALOFON, instrument de percuție, construit din corpuri sonore metalice.

METAMORFOZĂ, (gr. meta – după, morphe – formă), termen de referință în arta plastică.

METEORA, ansamblu arhitectonic monastic din sec. al XIII-lea, monument istoric și arhitectonic din Grecia, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

METEREZ, element de arhitectură și construcție.

METODA KUBACHI, procedeu tradițional de prelucrare artistică a metalelor în or. Kubachi, Daghestan.

METODA FORMALĂ ȘI DE STIL, direcție în istoria artei, care a combinat mai multe opțiuni metodologice, axate pe descrierea și analiza formelor artistice și dezvoltarea conceptelor categoriale noi de stil.

METODĂ ARTISTICĂ, doctrină și procedee de lucru în artă.

METOPĂ, element decorativ în ordinul doric, placă dreptunghiulară sau pătrată, ornată cu basoreliefuri.

METROPOLĂ, formațiune urbană sau statală.

METRU, ordinea succesiunii unităților de timp, determinată de accente tari sau slabe; sistemul de organizare a ritmului; ritm, cadență.

MEZANIN, (din it. mezzanino), nivel între parter și primul etaj.

MEZZA VOCE, (cu jumătate de voce), manieră de interpretare vocală.

MEZZOSOPRANĂ, (it. mezzosoprano), timbru din grupul vocilor feminine, având un ambitus intermediar între cel de soprano și cel de contralto.

MEZZO-TINTO, gravare în metal. Vezi **Gravură**.

MICENE, oraș antic în Grecia, monumente istorice și arhitectonice antice, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MICII OLANDEZI, pictori din secolul al XVII-lea, care au creat tablouri de format mic, concepute pentru interiorul casei burgherilor protestanți.

MICROINTERVAL, interval mai mic decât un semiton.

MIHRAB, în arhitectura islamică, firdă sfântă plată sau boltită.

MILLENIUM, ansamblu, gen pop-rock.

MILONGA, dans popular argentinian, melodie.

MIM, (lat. mimus, din gr. mimeomai – a imita), un anumit tip de comedie în teatrul antic; actor care joacă în pantonimă.

MIMICĂ, mișcări expresive ale feței, care însoțesc diferite procese psihice.

MINARET, în arhitectura islamică, turn din care muezinul cheamă credincioșii la sfânta rugăciune.

MINARETUL JAM, monument de arhitectură din Afganistan, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MINBAR, în arhitectura islamică, catedră staționară sau portabilă de la care este citit Coranul și predicile.

MINIATURA FEDOSKIN, artă decorativă aplicativă tradițională rusă pe baza lacurilor, aplicată pe obiecte de papier mâché.

MINIATURA MONGOLIANĂ, una din principalele școli indiene de miniatură în carte, apărut în sec. al XVI-lea.

MINIATURA PALEH, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în orașul Paleh, regiunea Vladimir, pictură cu vopsele tempera pe o suprafață neagră lăcuită a obiectelor confecționate prin metoda papier mâché.

MINIATURA RADJPUTRA, una din școlile principale indiene de miniatură, s-a constituit în sec. XVI-XIX.

MINIATURĂ DE HOLUI, obiecte și metodă de artă populară rusă tradițională, pictată în lac pe obiecte papier mâché, apărută în 1932 în localitatea Holui, regiunea Ivanovo.

MINIATURĂ DE MSTYOR, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în localitatea Mstiora, regiunea Vladimir, pictură executată tempera cu vopsele peste articolele lăcuite.

MINIATURĂ ÎN CARTE, gen de artă picturală, ilustrație în manuscrise, element artistic decorativ de prezentare grafică a cărții.

MINIATURĂ, (din lat. minium, miniu – roșu de plumb; vopsea cu care se pictau manuscrisele vechi), operă de artă de dimensiuni mici, care se distinge printr-o manieră picturală rafinată; mică operă artistică în proză sau în versuri; în dramaturgie, scenete (de obicei, într-un singur act), reprezentate în teatrele de miniatură.

MINIMALISM, în muzică, metodă tehnică de compoziție bazată pe sunete simple înalte și celule paterne ritmice.

MINOR, (lat. minor – mai mic), mod minor, mod având semitonurile dispuse între treptele II-III și V-VI, ale cărui trepte stabile (I, III, V) formează un acord minor; acord din trei sunete; gamă a modului minor.

MINOTAUR, în mitologia antică greacă, monstru imaginar cu cap de om și trup de taur.

MIR ISCUSTVA, „Lumea artei”, asociație a pictorilor ruși, cofondatori A. Benois, S. Diaghilev, a activat în anii 1890-1927.

MIR ISCUSTVA, „Lumea artei”, revistă literar-artistică periodică ilustrată rusă, a apărut în anii 1898-1904.

MIRLITON, denumire generică a unor instrumente, folosite ca membrane.

MISERERE, melodie religioasă în baza psalmului 50 al Bibliei.

MISTERE, scrieri dramatice medievale în versuri, reprezentate cu prilejul unor sărbători religioase.

MIȘCARE ÎN MUZICĂ, iuțeala cu care se succed unitățile de metru în timpul executării unei lucrări muzicale; fiecare din părțile unei lucrări muzicale de proporții mari; felul în care sunt conduse, în care „merg” două voci, având în vedere sensul mișcării lor.

MIȘCAREA ACVAFORTISTĂ, procedeu compozițional-stilistic în artă.

MIȘCAREA MODERNĂ, denumirea tendințelor modernismului în arhitectură în prima jumătate a secolului XX.

MIȘON, ansamblu arhitectonic în Vietnam, monument istoric și arhitectonic, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MITOLOGISM, în artele vizuale, gen de pictură în baza subiectelor inspirate din mitologia universală.

MIXT, formație vocală care include atât voci feminine cât și voci masculine; timbru complex, rezultând prin contopirea a două sau mai multe timbruri simple.

MIZANSCENĂ, organizare a unei reprezentații artistice care constă în găsirea locului, decorurilor, mișcărilor, jocului actorilor etc.

MOBILĂ, set de articole utilizate pentru amenajarea încăperilor interioare, cu funcții utile specifice; Mobilier.

MODALITATE, caracterul unei compoziții, modul (major sau minor) în care e scrisă o bucată.

MODĂ, (lat. modus – măsură, mod, fel, chip), predominanță temporară a unor anumite gusturi într-o epocă sau într-un mediu social, privind, în deosebi, felul de a se îmbrăca, maniera de a se comporta ș.a.

MODEL, în arte plastice, obiectul reprezentat din „natură”, portretizat; în sculptură (model italian), un prototip tridimensional la scară completă a unei lucrări viitoare (spre deosebire de bozzetto italian), schița sculpturală inițială de dimensiuni reduse, realiza-

tă de obicei dintr-un material ieftin și de scurtă durată (lut, ceară, ghips); machetă, imagine volumetric-spațială la scară redusă a unei clădiri proiectate sau deja construite, ansamblu arhitectural, obiect al arhitecturii peisajului (parțial sau complet).

MODELARE, în sens restrâns al cuvântului, cioplirea unei lucrări sculpturale din piatră (marmură, granit etc.), procesul de creare a unei sculpturi din materiale moi (lut, ceară, plastilină) prin construirea sau îndepărtarea masei plastice; Modelaj.

MODELEU, termen de referință în arta plastică, procedeu de lucru în pictură și sculptură.

MODERATO, (it. moderato – potrivit), termen folosit pentru a indica o mișcare potrivită mai repede decât andantino, dar mai încetă decât allegretto; piesă instrumentală scrisă într-o asemenea mișcare.

MODERNISM, în arhitectură, artă și literatură, multitudine de fenomene de creație, apărute sub influența ideilor modernismului artistic din anii 1900-1920.

MODILION, ornament-suport.

MODUL, termen de referință la măsurarea proporțiilor elementelor de arhitectură.

MODULARE, (fr. moduler – a modifica ritmul, frecvența, tonalitate), tehnică de lucru în domeniu.

MODULAȚIE, trecere de la o tonalitate la alta după regulile armoniei; variație a înălțimii și intensității în emiterea unui sunet sau a unui complex de sunete; serie de sunete care își schimbă tonalitatea.

MOLDOVA-FILM, studioul cinematografic de filme artistice și documentare din RM. Fondat în 1957 prin reorganizarea studioului de filme documentare înființat în 1952.

MOLDOVENEASCA, în Republica Moldova, dans popular de tipul horei și melodia după care se execută. Are o mișcare rapidă, caracter voios, avântat, măsura muzicală 2/4 sau 4/4. Moldoveneasca a devenit un simbol muzical-coreografic al RM.

MONOCORD, instrument muzical care vibrează într-un singur ton.

MONOCROMIE, în pictură, procedeu de desfășurare într-o compoziție, opere artistice executate cu aplicarea mai multor nuanțe ale unei singure culori.

MONODIE, melodie executată de o singură voce sau de un ansamblu la unison sau la octavă.

MONOTIP, procedeu de imprimare.

MONOTIPIE, procedeu de turnare a literelor sau de tipărire a producției poligrafice.

MONTAJ FOTOGRAFIC, colaj fotografic, metodă de creare a unei imagini din mai multe fotografii și fragmente ale acestora, uneori cu includerea unor elemente desenate, inscripții, etc.; imaginea obținută prin această metodă.

MONTAJ, (fr. montage – asamblare), procedeu în artă, în filme, selectarea scenelor, stabilirea ordinii și lungimii definitive a secvențelor etc.

MONUMENT FUNERAR, gen al artei memorialistice, însemn terestru al unei înhumări umane.

MONUMENT, obiect de artă și arhitectonic, parte componentă a moștenirii culturale a unei țări, a unui popor, a umanității; sculptură de proporții mari, operă de artă monumentală, executată și înălțată în memoria unui eveniment deosebit, unei personalități istorice marcante.

MONUMENTUL „LIBERTY ENLIGHTENING THE WORLD”, statuia libertății pe insula Libertății din New-York, instalată în anul 1924. Inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

MORESCĂ, dans, compoziție muzicală în ritm vioi în două părți.

MORMINTELE DIN ALTAI, monument de istorie și arheologie.

MOZAICĂ COSMATI, denumire convențională a tehnicii de incrustare decorativă în marmură multicoloră, smalt, aur și alte materiale, promovată la Roma în perioada 1264-1343 de mozaicarii Cosma di Iacopo și fiii săi Deodato, Jacopo.

MOSCHEE, în religia mahomedană, principalul edificiu de cult, loc pentru rugăciune și adunarea credincioșilor, centru religios, politic și social islamic, geamie.

MOSTEIRO DOS JERÓNIMOS, mănăstire în suburbia Belen a orașului Lisabona, monument istoric și arhitectonic.

MOTET, gen de muzică vocală religioasă polifonică; scurtă poezie.

MOTIV, (fr. motif, din lat. movere – a mișca), cel mai mic element cu sens expresiv într-o temă muzicală; în sens larg, melodie.

MOZAICĂ, (lat. mosaica, din gr. mousa – muză), gen de artă monumentală; compoziție de artă și ornamentală în mozaic, în care se folosesc ca material artistic bucățele de piatră, sticlă sau smaltz de diferite culori, plăci de ceramică, lemn ș.a.

MUDEJAR, stil în arhitectura spaniolă din sec. XI–XVI.

MUGUREL, ansamblu de muzică populară al Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”, RM. Înființat în 1961.

MULURĂ, detaliu arhitectonic sub formă de fâșii ornamentale simple sau ornamentate, deosebite în secțiune transversală, în arhitectură, ieșitură profilată, tencuită sau centură de piatră, care împarte perețele în două nivele sau cornișa în jurul unui panou sau al tavanului.

MURALISM, direcție în pictura monumentală din America de Nord și America de Sud, dezvoltată în sec. XX.

MUSEO ARCHEOLOGICO NAZIONALE DI NAPOLI, muzeu arheologic național, una din cele mai importante din lume colecții de artă din antichitate, fondată în 1816, Italia.

MUSEO POLDI PEZZOLI, instituție muzeală de artă plastică din orașul Milano, fondată în anul 1881.

MUSEO THYSSEN-BORNEMISZA, instituție muzeală de artă din Madrid, Spania, fondat în 1992.

MUSETTE, vechi instrument popular, asemănător cu cimpoiul; dans vechi francez; melodie.

MUSEUM „BOIJMANS VAN BEUNINGEN”, muzeu de artă din Rotterdam, Olanda.

SOLOMON R. GUGGENHEIM, MUSEUM ~, muzeu în orașul New-York, fondat în 1937 de mecenatul și colecționarul Solomon Guggenheim.

MUSEUMSINSEL, Insula muzeelor, instituție muzeală din cadrul Muzeului de Stat din Berlin, Germania. Fondată în 1830.

MUSICAL BOW, instrument muzical arhaic.

MUSICAL, denumirea genului muzical-teatral.

MUSIC-HALL, spectacol alcătuit din numere variate de muzică ușoară, dans.

MUȘTIUC, piesă detașabilă la instrumentele muzicale de suflat.

MUZE, (gr. mousai), în mitologia greacă, zeițe, ocrotitoare ale artelor, meșteșugurilor și științelor, fiicele lui Zeus și ale Mnemosyne.

MUZELE DE STAT DIN BERLIN, grup de șaptesprezece muzee, câteva institute de cercetare, biblioteci și facilități de sprijin.

MUZELE KREMLINULUI, asociație muzeală din orașul Moscova, include 7 instituții cultural-artistice autonome.

MUZELE VATICANULUI, Musei Vaticani, complex de muzee pe teritoriul Vaticanului, fondat de papa Clement al XIV-lea în anii 1770, posedă una din cele mai prețioase colecții de opere de artă din antichitate și creștine din lume.

MUZELOGIE, ramură a științei care se ocupă de problemele organizării și activității muzeelor.

MUZE'ON YISRAEL, Muzeul Israelului, complex muzeal situat pe o colină din cartierul Ierusalim din Givat Ram, lângă Muzeul Țărilor Biblice, Knesset, Curtea Supremă Israeliană și Universitatea Ebraică din Ierusalim, fondat în 1965 ca muzeu național al Israelului.

MUZEU, (gr. mouseion – templul muzelor), instituție științifică și cultural-instructivă, care se ocupă cu colecționarea, studierea, păs-

trarea și expunerea de monumente ale culturii materiale și spirituale, colecții de obiecte, opere de artă, documente ș.a.

MUZEUL „ALTE PINAKOTHEK”, pinacoteca veche, muzeu de artă din München, fondat în anul 1826.

MUZEUL „ALTES MUSEUM”, muzeul vechi de antichități din Berlin, fondat în anul 1830. Vezi **Muzeele de Stat din Berlin**.

MUZEUL „ERMITAJ”, Ermitajul de stat, instituție de artă, cultură și istorie din Sankt Petersburg, unul din marile muzee ale lumii; instituție cultural-artistică.

MUZEUL „J. PAUL GETTY MUSEUM”, unul din cele mai mari muzee de pe litoralul Oceanului Pacific al SUA, a fost fondat în Los Angeles, în 1954.

MUZEUL „LOUVRE”, Musée du Louvre, instituție cultural-artistică, ansamblu arhitectonic din anul 1792, în Paris, Franța.

MUZEUL „MAURITSHUIS”, instituție cultural-artistică muzeală regală din Haga, Olanda, monument istoric și arhitectonic din sec. al XIX-lea, fondat în anul 1875.

MUSÉE CARNAVALET, instituție cultural-artistică de istorie a Parisului, fondat în 1880.

MUSÉE MARMOTTAN MONET, instituție cultural-artistică în orașul Paris, fondată în 1934.

MUZEUL „ORANGERIE”, Le Musée de l’Orangerie, instituție de profil în orașul Paris, fondat în 1852.

MUZEUL „ORSAY”, Musée d’Orsay, muzeu în orașul Paris, fondat în 1986.

MUZEUL „RIJKSMUSEUM KRÖLLER-MÜLLER”, muzeu de stat, care posedă una din cele mai mari colecții muzeistice din Olanda.

GALERIA UFFIZI, galerie de artă din Florența, Italia.

VICTORIA AND ALBERT, MUSEUM~, instituție muzeală din Londra, cel mai mare muzeu de arte și meserii, a fost fondată la inițiativa prințului Albert în 1852.

MUZEUL „WHITNEY MUSEUM OF AMERICAN ART”, muzeul de artă plastică americană, în orașul New-York, instituție muzeală fondată în anul 1930, una din cele mai mari colecții de artă din domeniu din sec. XX–XXI.

MUZEUL ARHEOLOGIC NAȚIONAL, instituție muzeală din Atena, una din cele mai mari din lume colecții de artă din Grecia antică, fondată în 1893.

MUZEUL ARTEI OCCIDENTALE NOI, muzeu de stat din orașul Moscova, fondat în anul 1923, deține o colecție impunătoare de opere de artă modernă.

MUZEUL ARTELOR APLICATE „KUNSTGEWERBEMUSEUM”, instituție muzeală din cadrul Muzeul de Stat din Berlin, fondat în 1868.

MUZEUL ARTELOR FINE, în orașul Boston, unul din cele mai mari muzee din SUA, fondat în 1870.

MUZEUL ARTELOR FINE, în orașul Philadelphia, unul din cele mai mari muzee din SUA, fondat în 1876.

MUZEUL BIZANTIN, instituție muzeală în Atena, Grecia, colecția include artă creștină ortodoxă, a fost fondat în anul 1914.

MUZEUL BODE, instituție muzeală din cadrul Muzeul de Stat din Berlin, fondat în 1904.

MUZEUL COPT, în Cairo, una din cele mai mari colecții muzeale din Egipt.

MUZEUL DE ARHITECTURĂ A.V. ȘCIUSEV, instituție muzeală de profil din orașul Moscova, Rusia, fondat în 1934.

MUZEUL DE ARTĂ „METROPOLITEN”, The Metropolitan Museum of Art, New-York, SUA, unul dintre cele mai mari și al patrulea cel mai vizitat din lume, fondat în 1870.

MUZEUL DE ARTĂ A POPOARELOR ORIENTALE, muzeu de stat din orașul Moscova, fondat în 1918 cu denumirea „Ars Asiatica”, instituție cultural-artistică.

MUZEUL DE ARTĂ A. KAKTAEV, muzeu republican de stat din orașul Alma-Ata, cel mai mare muzeu din țară, a fost fondat în 1976.

MUZEUL DE ARTĂ A.S. PUȘKIN, muzeu de stat din orașul Moscova, Rusia, fondat în 1912, instituție cultural-artistică.

MUZEUL DE ARTĂ APLICATIVĂ-DECORATIVĂ ȘI PO-LULARĂ, instituție de cultură din Moscova, Rusia.

MUZEUL DE ARTĂ DIN BUDAPESTA, unul din cele mai mari muzee din Europa centrală, a fost fondat în 1802.

MUZEUL DE ARTĂ DIN ODESA, colecție muzeală de proporții cu opere de artă plastică rusă și ucraineană, fondat în 1898-1899.

MUZEUL DE ARTĂ DIN SARATOV, mare instituție muzeală de stat, ce poartă numele lui A. N. Radișev, fondat în anul 1885.

MUZEUL DE ARTĂ DIN UZBEKISTAN, muzeu republican de stat din orașul Tașkent, cel mai mare muzeu din țară, a fost fondat în 1918.

MUZEUL DE ARTĂ ISLAMICĂ, în orașul Cairo, Egipt, unul din cele mai mari muzee de artă în domeniu din lume, fondat în 1881.

MUZEUL DE ARTĂ MODERNĂ, instituție muzeală în orașul New-York, primul din lume și unul din cele mai mari muzee de artă contemporană, fondat în 1929.

MUZEUL DE ARTĂ OCCIDENTALĂ NOUĂ, muzeu în orașul Moscova, fondat în 1918.

MUZEUL DE ARTĂ OCCIDENTALĂ ȘI ORIENTALĂ DIN ODESA, fondat în anul 1924, este unul dintre cele mai mari muzee de artă din Ucraina, cu lucrări de artă vest-europeană din secolele XV–XX, precum și din antichitate.

MUZEUL DE ARTĂ OCCIDENTALĂ ȘI ORIENTALĂ, vezi **Muzeul de Artă Varvara și Bogdan Hanenko din Kiev**.

MUZEUL DE ARTĂ RUSĂ din Kiev, colecție de pictură rusă.

MUZEUL DE ARTĂ ȘI ISTORIE, în or. Geneva, unul din cele mai mari muzee din Elveția, fondat în 1910.

MUZEUL DE ARTĂ VARVARA ȘI BOGDAN HANENKO, muzeu de stat din orașul Kiev, fondat în 1888.

MUZEUL DE STAT DIN BERLIN, una din cele mai mari asociații muzeistice din lume, a fost fondat în a. 1918 și include 17 muzee.

MUZEUL EGIPTEAN, în Cairo, colecție de monumente antice și unul din principalele centre științifice de studiere a civilizației antice egiptene din lume.

MUZEUL KUNSTHISTORISCHES DIN VIENA, este unul dintre cele mai importante colecții muzeale în lume, a fost fondată în 1889 prin ordinul lui Franz Joseph I, inițial să găzduiască colecțiile Habsburgilor.

MUZEUL NAȚIONAL AL ELVEȚIEI, Landesmuseum, instituție muzeală de profil din Zürich, unul din cele mai mari muzee de artă din Europa centrală, fondat în 1898.

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTE PLASTICE DIN CHIȘINĂU, galerie de artă fondată în 1940, instituție cultural-artistică.

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ CONTEMPORANĂ, instituție muzeală de artă din Paris, fondat în 1977.

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ DIN EVUL MEDIU, instituție muzeală de profil din Paris, fondat în 1844.

MUZEUL NAȚIONAL DIN ROMA, Museo Nazionale Romano, instituție muzeală de antichități, unul din cele mai mari colecții din Europa, fondat în 1889.

MUZEUL NAȚIONAL, instituție muzeală de artă din Stockholm, unul din cele mai mari muzee de artă din Suedia, fondat în 1792.

MUZEUL NAȚIONAL, instituție muzeală de artă din Varșovia, unul din cele mai mari muzee de artă din Polonia, fondat în 1862.

MUZEUL NAȚIONAL, instituție muzeală de istorie, arheologie și artă din Damasc, Siria, fondat în 1936.

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ VECHĂ, instituție muzeală de profil din Lisabona, una din cele mai mari colecții muzeale de artă din Portugalia, fondat în 1884.

MUZEUL REGAL AL ARTELOR FRUMOASE, colecție muzeistică din Brussels.

MUZEUL REGIONAL DE ARTĂ, Los Angeles County Museum of Art, unul din cele mai mari muzee din SUA, fondat în 1910.

MUZEUL RUS, instituție muzeală de stat din Sankt Petersburg, colecție de artă rusească, fondat în anul 1895.

MUZICĂ, (gr. mousike, de la mousa – muză), artă care oglindește realitatea cu ajutorul sunetelor organizate în succesiuni și combinații prin ritm, mod, armonie.

MUZICĂ ALEATORICĂ, termen de referință în arta muzicală.

MUZICĂ BISERICESCĂ, termen de referință în arta muzicală, muzică care însoțește serviciul religios; Muzică sacră, muzică de cult.

MUZICĂ BIZANTINĂ, termen de referință în arta muzicală.

MUZICĂ CLASICĂ, vezi **Muzică simfonică**.

MUZICĂ DE CAMERĂ, muzică interpretată de formații instrumentale sau vocale restrânse, destinată unui număr mic de interpreți.

MUZICĂ DE DANS, muzică destinată pentru a însoți dansurile, determinând ritmul, mișcarea și caracterul pașilor de dans.

MUZICĂ DE ESTRADĂ, termen de referință în arta muzicală.

MUZICĂ DE FILM, muzică instrumentală și vocală, care sună în timpul rulării unui film.

MUZICĂ DE TEATRU, în sens larg, orice muzică instrumentală și vocală, destinată interpretării în cadrul unui spectacol teatral.

MUZICĂ ELECTRONICĂ, muzică creată cu ajutorul instrumentelor muzicale electronice.

MUZICĂ INSTRUMENTALĂ, muzică executată exclusiv de instrumente, prin opoziție cu muzica vocală executată de voci.

MUZICĂ MILITARĂ, gen de muzică, lucrare instrumentală sau vocală cu tematică militară.

MUZICĂ PENTRU COPII, gen de muzică destinată pentru a fi audiată sau interpretată de copii.

MUZICĂ POPULARĂ, creație muzicală colectivă care se transmite pe cale orală din generație în generație, de la un interpret la altul.

MUZICĂ SIMFONICĂ, muzică destinată pentru a fi interpretată de către o orchestră simfonică.

MUZICĂ UȘOARĂ, muzică distractivă destinată maselor largi de ascultători.

MUZICĂ VOCALĂ, muzică pentru canto, cu sau fără acompaniament instrumental.

MUZICOLOGIE, știință care studiază muzica în toate domeniile și manifestările ei.

N

NAI, numele a două instrumente muzicale populare de suflat.

NANGA, școală de pictură japoneză pe mătase cu cerneală neagră și acuarele; stil japonez de pictură cu cerneală monocromă de la sfârșitul secolului XVII, bazat pe tradițiile direcției chineze de pictură wenrenhua din secolele XI–XVII.

NAOS, încăperea principală a unui templu religios, unde se aflau expuse sculpturile divinităților, partea principală, între pronaos și altar, a unei biserici, catedrale; navă.

NARA, comori budiste din Japonia.

NARTHEX, cameră mică de intrare într-un templu creștin, numită astfel în sec. IV-VI; pridvor, pronaos.

NATURALISM, curent în arta și literatura burgheză, care se caracterizează prin tendința de a oglindi fenomenele vieții cu „precizie documentară”, prin negarea generalizărilor artistice și prin înlocuirea legităților sociale cu cele biologice.

NATURĂ MOARTĂ, (în oland. *stillevan*, literal – viață liniștită), gen în artele plastice (mai răspândit în pictură și grafică), care prezintă obiecte neînsuflețite; Natură statică.

NAUMBURG, oraș în Germania, ansamblu arhitectonic, monumente istorice, de cult din sec. XII-XIX, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

NAZARENER, nazarienii denumirea unui grup de pictori germani și austrieci (după șevelura lungă purtată de membrii grupului), care au activat în Roma și țările Europei de nord în anii 1818-1840.

NECROPOLĂ, spațiu în natură pentru înmormântarea răposaților.

NEF, una dintre zonele spațiale din bazilică, cea din mijloc, în care interiorul longitudinal este împărțit în pronaos, naos și altar; navă.

NEOBAROCCO, unul dintre stilurile istorice în arhitectură, arte fine și decorative apărut în a doua treime a secolului XIX – începutul secolului XX.

NEOCLASICISM, direcții în arta și literatura sec. XX, în arhitectură, arte fine și decorative, stil bazat pe exemple de artă și arhitectură din Grecia Antică și Roma Antică, precum și operele de artă din epoca Renașterii și clasicismului; principiu formal stilistic care implică creativitatea într-o manieră bazată pe literatură antică; în muzică este asociat cu apelul compozitorilor la genuri și compoziții, modele tipice stilurilor preromantice (inclusiv renașterea, barocul, clasicismul timpuriu).

NEOEXPRESIONISM, direcție istorică în dezvoltarea artelor în Europa și America în anii 1970-2000.

NEOGEO, neo-geometrical conceptualism, direcție în arta SUA din anii 1980.

NEOGOTICA, Pseudogotica, gotica falsă, tendință retrospectivă în arhitectură, arte și meserii în sec. XVIII–XIX; regândirea și actualizarea romanului gotic tradițional în Europa Occidentală și în paralel SUA în secolele XIX–XX.

NEOIDEALISM, Neuidealismus, o direcție în artă, reprezentată de activitățile „romanilor germani” – participanți la „Cercul Roman” la sfârșitul sec. al XIX-lea și adepții lor în secolul XX.

NEOIMPRESIONISM, Puantilism, divizionism, curent artistic apărut în Franța către 1885 (G. Seurat, P. Signac).

NEOPLASTICISM, sistem geometric de abstractizări pitorești în arta plastică din secolul XX.

NEOPLATONICISM, orientare artistică în artă.

NEORENAISSANCE, stil istoric în arhitectură și arta decorativă și aplicativă de la mijlocul sec. XIX – începutul sec. XX, concentrat pe valorificarea artei italiene, franceze și altora din epoca Renașterii.

NESEBĂR, oraș în Bulgaria, monumente istorice și arhitectonice din antichitate, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

NEUE SACHLICHKEIT, „Materialitatea nouă”, curent în pictura germană din anii 1920, apărut ca o reacție împotriva expresionismului, excesiv de emoțional, cu deformări serioase ale formelor naturale a obiectelor.

NEUE WILDE, „Sălbaticii noi”, autodenunțarea unui grup de oameni de artă neoexpresioniști din Germania, fondat în anii 1970-1980.

NEUES MUSEUM, „Muzeul nou”, instituție de profil, membru al asociației muzeale „Muzeul de Stat din Berlin”, fondat în 1855, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

NEW BAUHAUS, (Chicago, din 1939 „Institute of Design”), printre fondatori L. Moholy-Nagy.

NIKOLYSKOE-GAGARINO, ansamblu arhitectural din Evul Mediu în regiunea Moscova, monument de istorie și cultură.

NIELĂ, (lat. nigellus – negru), gravare pe placă metalică.

NIELLO, aliaj de argint, plumb, sulf și alte componente variate, precum și tehnica de decorare metalizată a produselor din argint și aur cu acest aliaj.

NIHONGA, pictură tradițională, direcție în arta japoneză de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XXI.

NIMFE, în mitologia antică greacă, divinități feminine veșnic tinere ale naturii.

NIMFEU, în arhitectura antică, sanctuarul nimfelor.

NIŞAPUR, oraș în Iran, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

NOCTURNĂ, compoziție muzicală alcătuită dintr-o suită de mici piese muzicale (asemănătoare cu suita) și cântată de obicei noaptea.

NONĂ, interval cuprins între două note ale gamei aflate la distanță de nouă trepte.

NONET, formație muzical-artistică alcătuită din nouă persoane.

NOTAȚIE MUZICALĂ, (lat. notatio – cercetare), totalitatea semnelor grafice, folosite pentru reprezentarea sunetelor muzicale și a modului de interpretare a muzicii.

NOTĂ, semn convențional care servește pentru reprezentarea grafică a unui sunet muzical.

NOTO, oraș pe insula Sicilia, Italia, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, oraș inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

NOTRE-DAME DE PARIS, Catedrala Maicii Domnului din Paris, ansamblu arhitectonic, monument de cult și istoric, construit în anii 1163-1345, inclusă pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

NEW ATHOS, oraș în Abhazia, Georgia, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

NOVECENTO, doctrină estetică, direcție în arta plastică, arhitectura și literatura italiană în anii 1920-1930, orientată spre revenirea la spiritul clasic renascentist, restabilirea tradițiilor, întrerupte de avangardismul de la începutul sec. XX.

NUANȚĂ, (fr. nuance – diferență fină), rezultat al amestecului fizic dintre două culori asemănătoare.

NUD, vezi **Carnație**.

NUVELETĂ, piesă muzicală compusă dintr-o succesiune de teme scurte, cu caracter liric sau dramatic.

O

OBELISC, monument în formă de stâlp, de regulă, în patru muchii, cu vârf piramidal ascuțit.

OBERTON, ton adăugat celui de bază.

OBOI, (fr. hautbois, de la haut – înalt și bois – lemn), instrument muzical de suflat cu ancie dublă, făcut din lemn.

OCARINĂ, instrument popular de suflat.

OCTAVĂ, (lat. octava – a opta), interval care cuprinde opt trepte; parte a scării muzicale temperate, formată din 12 sunete cromatice sau 7 trepte diatonice (6 tonuri), de la sunetul „do” până la sunetul „si” inclusiv; Scară muzicală.

OCTET, (din lat. octo – opt), formație din opt interpreți, care execută în comun o lucrare muzicală; compoziție muzicală pentru opt instrumente sau pentru opt voci.

ODĂ, (gr. ode – cântec), specie a poeziei lirice cu caracter solemn, în care se exprimă sentimentul de admirație față de patrie, se proslăvesc evenimente remarcabile din viața societății sau se cântă fapta și meritele unei persoane; lucrare muzicală scrisă.

ODEON, în lumea antică greco-romană, tip specific de edificiu.

OFICLEID, instrument muzical de suflat din alamă, cu timbru de bas.

OLEANDRA, joc popular într-o mișcare vioaie și grațioasă; melodie, după care se execută acest dans.

OLEOGRAFIE, procedeu litografic multicolor, utilizat în industria poligrafică în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, pentru a reproduce tablourile pictate în ulei.

OMA, Office for Metropolitan Architecture, birou de proiectări în domeniile arhitecturii, urbanismului și analizei culturologice, fondat în anul 1975, în Rotterdam, Olanda.

OMOPLAT, termen de referință în arhitectură, peretă verticală îngustă și plată în perete.

OP-ART, doctrină estetică și direcție în artele vizuale în Statele Unite ale Americii, țările europene și din America Latină în anii 1960-1970.

OPERA DE STAT DIN BAVARIA, teatrul de operă din München.

OPERA DE STAT DIN UNGARIA, cel mai mare teatru muzical din Ungaria.

OPERA DE STAT DIN VIENA, Wiener Staatsoper, cel mai însemnat teatru muzical din istorie și unul dintre cele mai renumite teatre de operă din lume.

OPERĂ, (it. opera, din lat. opus – lucrare, muncă), compoziție muzical-dramatică pentru cântăreți-soliști, cor și orchestră pe textul unui libret dramatic; teatrul în care se pun în scenă spectacole de operă și balet.

OPERETĂ, (it. operetta, literal – operă mică), compoziție muzical-scenică cu caracter de comedie, scrisă pentru soliști, cor și orchestră și în care numerele muzicale (cuplete, arii mici ansambluri) și coreografiile alternează cu dialoguri vorbite.

OPINCI, încălțăminte tradițională purtată în trecut de țăranii români.

OPUS, lucrare muzicală; indicație folosită pentru numerotarea lucrărilor unui compozitor; piesă muzicală a unui compozitor care poartă această indicație.

ORANGE, oraș în Franța, monumente istorice și arhitectonice din sec. XI-XVIII, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

ORANGERIE, grădină de iarnă pentru plante exotice și motiv în arta plastică.

ORAȘUL INTERZIS, complex principal de palate al împăraților chinezi din dinastia Ming până la sfârșitul dinastiei Qing (1420-1912), ansamblu arhitectonic, cel mai extins complex de palate din lume (961 × 753 metri, 720 mii m², 980 de clădiri), situat în centrul Beijingului, la nord de piața principală Tiananmen; a fost declarat sit de Patrimoniu Mondial UNESCO în 1987.

ORATORIU, (it. oratorio, din lat. orare – a vorbi), compoziție muzicală simfonică de volum mare, scrisă pe o temă dramatică, pentru orchestră, cor și soliști vocali.

ORCHESTRA „LONDON SYMPHONY ORCHESTRA”, cea mai veche orchestră simfonică din Marea Britanie.

ORCHESTRA „NEW YORK PHILHARMONIC”, cea mai veche orchestră simfonică din SUA.

ORCHESTRA FILARMONICĂ DIN VIENA, cea mai veche orchestră simfonică din Austria.

ORCHESTRA MUNICIPALĂ A FRAȚILOR ADVAHOV, instituție cultural-artistică, Republica Moldova.

ORCHESTRA NAȚIONALĂ DE MUZICĂ POPULARĂ „LĂUTARIII”, instituție cultural-artistică.

ORCHESTRA NAȚIONALĂ RUSĂ, una dintre cele mai cunoscute orchestre simfonice din Rusia.

ORCHESTRA SIMFONICĂ A COMPANIEI PUBLICE TELERADIO MOLDOVA, colectiv de creație în domeniul muzicii, instituție cultural-artistică.

ORCHESTRA SIMFONICĂ A FILAMORNICII DE STAT, prima orchestră simfonică permanentă din Moldova, colectiv emerit al RSSM (1964). Înființată în 1930 la Tiraspol pe baza capelei muzicale moldovenești, organizată la Balta (1928).

ORCHESTRA SIMFONICĂ A FILARMONICII DIN SANKT PETERSBURG, cea mai veche orchestra simfonică din Rusia.

ORCHESTRATIE, crearea unei partituri orchestrale; aranjarea, prelucrarea pentru o formație orchestrală a unei lucrări pentru pian, pentru ansamblu de cameră ș.a.; disciplină care studiază arta combinerii instrumentelor muzicale într-o partitură orchestrală.

ORCHESTRĂ, (gr. orchestra – locul din fața scenei în teatrul din Grecia antică), ansamblu de instrumentiști, care cântă la diferite instrumente, executând împreună o lucrare muzicală sub conducerea unui dirijor; ansamblul instrumentelor muzicale la care cântă membrii acestui colectiv; locul din fața scenei unui teatru, sub nivelul parterului, unde cântă instrumentiștii.

ORCHESTRE NATIONAL DE FRANCE, una dintre cele mai mari orchestre din Franța.

ORCHESTRE DE PARIS, una dintre cele mai mari orchestre simfonice din lume.

ORDIN ARHITECTONIC, o anumită ordine de a combina piesele portante ale structurii cremaliere și a îmbina grinzile unei clădiri, de a le structura și prelucra artistic.

ORDINUL COMPOZIT, anumită ordine de a combina piesele portante ale structurii cremaliere și a îmbina grinzile unei clădiri, de a le structura și prelucra artistic.

ORDINUL CORINTIC, anumită ordine de a combina piesele portante ale structurii cremaliere și a îmbina grinzile unei clădiri, de a le structura și prelucra artistic.

ORDINUL DORIC, anumită ordine de a combina piesele portante ale structurii cremaliere și a îmbina grinzile unei clădiri, de a le structura și prelucra artistic.

ORDINUL IONIC, anumită ordine de a combina piesele portante ale structurii cremaliere și a îmbina grinzile unei clădiri, de a le structura și prelucra artistic.

ORDINUL RELIGIOS CISTERCIENI, comunitate creștină.

ORDINUL TOSCAN, anumită ordine de a combina piesele portante ale structurii cremaliere și a îmbina grinzile unei clădiri, de a le structura și prelucra artistic.

ORFEVRĂRIE, domeniu industrial și de artă. Vezi **Giuvaiergerie**.

ORFISM, direcție în pictură, ramificație a cubismului, dezvoltată în anii 1910.

ORGANUM, una dintre formele cele mai vechi ale muzicii pe mai multe voci distincte.

ORGĂ, (gr. organon – unealtă, instrument), instrument muzical pneumatic cu claviatură.

ORIENTALISM ÎN ARTĂ ȘI LITERATURĂ, direcție și curent artistic în cultura europeană din sec. XX–XXI privind utilizarea de subiecte și motive, precum și unele mijloace stilistice de expresivitate a literaturii, arhitecturii, artelor plastice, muzicii din diferite țări din Orient.

ORIGAMI, gen de artă japoneză.

ORNAMENT, (lat. ornamentum – înfrumusețare), structură vizual-spațială a elementelor ordonate ritmic, care are funcție decorativă și este localizată pe suprafața elementelor arhitecturale, obiectelor de artă decorativă și aplicată.

ORNAMENTE MODELATE, gen de decor arhitectural.

ORNAMENTICĂ, totalitatea sunetelor care împodobesc linia melodică inițială.

ORNEMANTALIȘTI, specialiști în domeniu.

ORTOSTATIC, placă de piatră, instalată vertical.

OS SCULPTAT DIN KHOLMOGORSK, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în regiunea Arhanghelsk.

OSTINATO, procedeu care constă în revenirea stăruitoare a unui motiv melodic sau ritmic, însoțit de fiecare dată de alte motive.

OSTROG, oraș în partea de apus a Ucrainei, monumente istorice, de cult și arhitectonice din Evul Mediu.

„**OTON REVIVAL**”, „Renașterea Otton”, mișcarea socială de renaștere culturală (anii 950-1050) pe teritoriul Regatului Franței de est și al Sfântului Imperiu Roman, în timpul dominației dinastiei Saxone.

OUĂ ÎNCONDEIATE, tehnică de lucru și model decorativ în cultura tradițională ortodoxă creștină. Vezi **Ouă pascale**.

OUĂ PASCALE, în creștinism, oul este interpretat ca simbol al mormântului și al învierii, iar culoarea roșie simbolizează pentru creștini sângele lui Hristos răstignit, în plus, culoarea roșie indică și demnitatea regală a Mântuitorului, aliment ritualic și simbol în obiceiurile, riturile și jocurile de Paște.

OURO PRETO, oraș în Brazilia, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

P

PACHANGA, dans de origine cubaneză și melodie.

PADUGA, în arhitectură, suprafață concavă înclinată, formând o tranziție treptată de la verticala pereților la planul orizontal al tavanului, adesea încoronată cu o cornișă; în teatru, parte a peisajului scenei, format din dungi de pânză sau altă țesătură, suspendate pe o bară până la marginea scenei pentru a ascunde cotele superioare deasupra peisajului, decorațiunile suspendate etc.

PAFOS, oraș în insula Cipru, monumente istorice și arhitectonice din antichitate, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PAGODĂ, templu religios amplasat singuratic, cu destinație relictă, funerară sau comemorativă în statele din Asia Orientală și de sud-est.

PALADIANISM, tendință și metodă în arhitectură.

PALAS KRASIŃSKI, palatul organului legiuitor din Varșovia, monument de arhitectură din sec. al XVII-lea.

PALAT, clădire monumentală de gală, inițial, reședința conducătorului sau a reprezentanților straturilor superioare ale societății; din Evul Mediu, cea mai importantă clădire a organelor de stat.

PALATUL „ZIMNII DVOREȚ”, Palatul de iarnă în Sankt Petersburg, reședința împăraților ruși, a fost construit în anii 1708-1711, cu reconstrucții și extinderi ulterioare în secolele următoare, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PALATUL BARGELLO, a fost construit în Florența inițial pentru Capitano del Popolo, apoi a găzduit prima primărie florentină, iar din 1865, clădirea a fost transformată în Museo Nazionale del Bargello al sculpturii italiene din secolele XIV–XVII.

PALATUL BUCKINGHAM, Buckingham Palace, edificiu de reședință oficială a coroanei britanice din Londra, monument arhitectonic.

PALATUL CU FOIȘOARE, monument istoric și arhitectonic în Kremlinul din Moscova.

PALATUL DE CRISTAL DIN MÜNCHEN, monument de istorie și cultură.

PALATUL LUI CAROL AL V-LEA, monument istoric și arhitectural din Spania.

PALATUL NAȚIONAL „NICOLAE SULAC”, edificiu public inaugurat la Chișinău în 1974 cu prilejul semicentenarului RM și PCM. Arhitect șef S. Fridlip.

PALATUL REGAL, monument de arhitectură barocco și clasicistă din Madrid, Spania.

PALATUL REGAL, în Stockholm, monument de arhitectură, ce include un complex de palate.

PALATUL RUNDĀLES PILS, ansamblu arhitectonic în stil barocco din localitatea Pilsrundale, Letonia, construit în anii 1736-1768.

PALATUL SHIRVANSHAHS, în orașul Baku, Azerbaidjan, ansamblu arhitectural cu monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PALAZZO DEL QUIRINALE, în Roma, palat din secolul al XVI-lea pe Dealul Quirinale, în prezent, reședința oficială a președintelui Italiei.

PALAZZO DUCALE, reședința dogilor, monument istoric și arhitectonic, Veneția, Italia.

PALAZZO FARNESE, ansamblu arhitectonic, monument istoric și arhitectonic în Roma din epoca Renașterii, construit în sec. al XVI-lea, sediul Ambasadei Republicii Franceze din 1911.

PALAZZO MEDICI RICCARDI, ansamblu arhitectonic, monument istoric și arhitectonic în Florența, Italia, construit în 1444.

PALAZZO PITTI, ansamblu arhitectonic, muzee, monumente istorice și arhitectonice în Florența, din Evul Mediu.

PALAZZO PUBBLICO, ansamblu arhitectonic, monument istoric și arhitectonic în orașul Siena, Italia, construit în anii 1297-1310, începând cu anul 1930, palatul găzduiește muzeul orașului.

PALAZZO VECCHIO, palatul Vechi, clădire din Florența, Italia, în Piazza Signoria, construită în anii 1299-1314, ansamblu arhitectonic, monument istoric.

PALAZZO, tip de palat-conac de oraș, caracteristic Renașterii italiene, dezvoltat în secolul al XV-lea, în orașul Florența, este unul dintre primele tipuri de clădiri de uz universal. Vezi **Palat**.

PALESTRĂ, școală de gimnastică și local public în Grecia antică.

PALETĂ, (fr. palette – plăcuță de lemn), suport de lucru pentru pictori.

PALISADĂ, structură de apărare din trunchiuri de lemn.

PANDANTIV, element decorativ în arhitectură.

PANDORA, în mitologia greacă, o femeie frumoasă, creată de zei, și înzestrată cu o cutie, în care erau depozitate toate metehnele omenești, pentru a pedepsi oamenii.

PANDURI, instrument muzical georgian.

PANORAMĂ, un spațiu îndepărtat observabil, adesea înfățișat dintr-un punct de vedere ridicat și caracterizat atât prin adâncime mare, cât și prin unghi larg de vizualizare; vedere generală la distanță a orașului sau localității; contemplarea sintetică a artei, concepută pentru a crea o iluzie vizuală, „efectul de prezență” al spectatorului în centrul spațiului; loc de observație în jurul a 360° pentru a vizualiza imaginile înconjurătoare și planul subiectului din fața sa.

PANOU, operă decorativă de artă, pentru a împodobi ansamblurile arhitectonice, pereții sau tavanurile edificiilor publice.

PANTEON, (gr. pantheon – templu sau locaș dedicat tuturor zeilor), monument memorial, unde se înmormântează personalitățile de seamă.

PANTEONUL DIN ROMA, capodoperă a arhitecturii romane.

PANTOCRATOR, denumirea lui Dumnezeu, în calitate de Împărat ceresc și Judecător suprem al omenirii; chip iconografic al lui Iisus Hristos; cupola deasupra naosului, cu chipul lui Iisus Hristos.

PANTOMIMĂ, reprezentație teatrală în care acțiunea dramatică și imaginile artistice sunt exprimate numai prin gesturi și mimică.

PAPARUDĂ, străvechi rit agrar de chemare a ploii, răspândit la popoarele din sud-estul Europei.

PAPIER MÂCHÉ, masă plastică alcătuită din hârtie, carton și alte materiale fibroase mărunțite și amestecate cu materiale de umplutură, folosită în confecționarea unor obiecte decorative și în sculptură.

PARALELISM, mișcare în aceeași direcție a vocilor, fără modificarea intervalelor dintre ele.

PARC ENGLEZESC, design de spațiu verde în stil englezesc.

PARC FRANȚUZESC, în urbanistică, parc cu figuri geometrice regulate. Vezi **Arta spațiilor verzi**.

PARC PEISAGISTIC, vezi **Arta spațiilor verzi**.

PARC REGULAT, spațiu verde, ordonat conform anumitor reguli geometrice și legități ale artei. Vezi **Arta spațiilor verzi**.

PARFENON, templu antic în Atena, monument al clasicismului elen în domeniul arhitecturii.

PARSUNA, denumirea operelor portretistice ruse din sec. XVII–XVIII.

PARTITURĂ, (it. partitura, literal – diviziune, repartizare), text muzical al unei lucrări pentru orchestră, cor, ansamblu instrumental, vocal sau mixt.

PAS, mișcare ritmică pe care o execută dansatorul; fragment dintr-un balet interpretat de unul sau de mai mulți dansatori; Pasul mare, grand pas, pas de trois, pas de deux, passe-pied, passo-doble, pas de quatre.

PASAJ, loc de trecere pentru pietoni dintr-o stradă în alta, traversând o clădire sau un grup de clădiri; fragment indicat sau citat dintr-o lucrare, text scris, discurs; figură muzicală cu caracter de virtuositate, formată din sunete scurte, executate, de obicei, într-o mișcare rapidă; tip de edificii destinate comerțului, în care magazinele sunt amplasate la parter sau în mai multe etaje, de ambele părți ale unui culoar larg, deseori acoperit cu sticlă.

PASSACÁGLIA, vechi dans spaniol și italian; melodia acestui dans.

PASSE-PIED, vechi dans popular francez și melodia dansului.

PASTEL, (fr. pastel – creion moale), vopsele și stil al operelor de pictură executate cu acest tip de vopsele.

PASTICCIO, tip de operă din arii, recitative, coruri extrase din operele altor compozitori.

PASTOURELLE, gen lirico-epic medieval, apropiat de cântec, dezvoltat și practicat până în sec. al XIII-lea de trubaduri; Pastorală.

PATIO, curte interioară deschisă a unei case de locuit, uneori înconjurată de galerii.

PATMOS, (Πάτμος), insulă din Grecia, în administrația descentralizată a Insulelor Egee, monumente de cult, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

„**PATRU ARTE**”, asociație de creație a pictorilor, graficienilor, arhitecților și sculptorilor din Moscova și Leningrad în anii 1924-1931.

PATTERN PAINTING, doctrină și mișcare în arta plastică.

PAUZĂ, semn muzical, corespunzător valorilor de fraze de note, care se pune pe portativ pentru a indica întreruperea unei fraze muzicale și durata acestei întreruperi.

PAVANĂ, dans vechi, de origine italiană sau spaniolă și melodia după care se execută.

PĂREȚAR, covoraș îngust de formă dreptunghiulară, care se atârnă pe pereți de-a lungul patului sau laței în casele țăranilor moldoveni.

PÂNZĂ, în arhitectură, elemente de construcție a bolților, care asigură trecerea lentă de la planurile dreptunghiulare sau poligonale de sub bolți și apoi, către cercul cupolei sau a tobei; țesătură făcută din diferite fire, folosită în pictură.

PEDALĂ, pârghie de manevră sau de comandă acționată cu piciorul. La pian modifică amploarea sunetelor, la orgă introduce aerul în tuburile de rezonanță, la harfă efectuează recordarea instantanee.

PEISAJ, (fr. paysage – priveliște), în pictură, gen al artei plastice, care constă în reproducerea naturii prin imagini; în literatură, tablou din natură zugrăvit cu ajutorul cuvântului artistic.

PENSULĂ SEACĂ, în arta plastică, tehnologie și metoda de aplicare a unui amestec de substanțe colorante (ulei, acrilice, cerneală, acuarelă etc.) într-un strat subțire pe suprafața texturată (hârtie, pânză neacoperită, metal etc.), astfel încât peria să rămână aproape uscată.

PENSULĂ, instrumentul de bază în pictură, grafică sau caligrafie.

PENTACORD, liră cu cinci coarde, folosită în antichitate; grup de cinci sunete succesive ale unei scări muzicale.

PEREDVIZHNIKI, asociație de artiști plastici din sec. al XIX-lea în Rusia.

PERFORMANCE, gen de artă apărut în Europa și America de Nord în anii '60 ai sec. XX.

PERGAMONMUSEUM, instituție muzeală, fondată în 1906, afiliată asociației Muzeul de stat din Berlin, Germania.

PERGOLĂ, în parcuri, pe alei, construcție din panouri zăbrelete ușoare, fixate pe stâlpi și cu acoperiș stilizat artistic.

PERINIȚA, dans popular românesc și melodia după care se execută.

PERIOADĂ, parte unitară dintr-o compoziție muzicală, formată din mai multe faze.

PERIPTER, templu antic în plan dreptunghiular, al cărui pivot este înconjurat de o colonadă cu un rând de coloane.

PERISTIL, portic care înconjoară un spațiu închis și se deschide în el.

PERNŠTEJN, castel în localitatea Nedvědice din Cehia, monument istoric și arhitectonic din Evul Mediu.

PERPETUUM MOBILE, piesă instrumentală cu caracter de virtuositate, bazată pe o succesiune rapidă de sunete scurte și de o durată egală.

PERSEPOLIS, oraș antic în Persia, azi Iran, monumente istorice și arhitectonice din antichitate, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PERSPECTIVĂ, (lat. *perspectivus* – văzut din depărtare), în arta plastică, micșorarea proporțională a dimensiunilor și formelor obiectelor și figurilor, în funcție de depărtarea lor relativă unul de altul pe planul operei executate; sistem de imagini a corpurilor tridimensionale și construcția iluziei spațiului tridimensional pe un plan sau o altă suprafață diferită, ținând cont de structura lor spațială și de distanța părților lor individuale de la observator.

PAESTUM, ansamblu arhitectonic antic în localitatea Capaccio, provincia Salerno, sudul Italiei, obiect inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PETÄJÄVESI, localitate în Finlanda, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PETERGOF, oraș în Sankt Petersburg, ansambluri arhitectonice din sec. XVII-XIX.

PHIMAY, oraș în Thailanda, monumente de cult budist, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

PIACENZA, oraș la nordul Italiei, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

PIAN, (fr. piano, din it. pianoforte – încet/tare, adică instrument, care poate cânta și încet, și tare), instrument muzical de percuție cu coarde de metal și claviatură.

PIANINĂ, pian de dimensiuni mai mici, la care cordele sunt așezate vertical.

PIANISSIMO, (it. pianissimo, foarte încet), ritm de interpretare a melodiei.

PIANO, (it. piano – încet), ritm de interpretare a melodiei.

PIAȚA „DVORȚOVAIA PLOȘCIADI”, principala piață a orașului Sankt Petersburg, monument de istorie și cultură.

PIAȚA ROȘIE, Krasnaia Ploșcead, piața principală a Moscovei, situată lângă Kremlin.

PIAȚA SFÂNTUL PETRU DIN ROMA, spațiu public din Italia, realizat de G. Bernini.

PIAZZA ARMERINA, oraș în insula Sicilia, Italia, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

PICCOLO, (it. piccolo – mic), denumire dată instrumentului muzical de cele mai mici dimensiuni și cu cel mai înalt registru dintr-o

anumită familie de instrumente (de ex., clarinet-piccolo, dombră-piccolo); denumirea prescurtată a flautului mic (flaut-piccolo).

PICTAREA VAZELOR ÎN ROȘU, unul din procedeele de zugrăvire a vazelor în Grecia antică.

PICTOGRAFIE, (din lat. pictus – pictat și ...grafie), scriere pictografică.

PICTORI AMBULANȚI, vezi **Peredvizhniki**.

PICTORII REALITĂȚII, direcție în pictură în Franța și Italia în sec. XVI–XVIII.

PICTURA ALEGORICĂ, ramură a artelor plastice.

PICTURA ICOANELOR, domeniu al picturii, proces de creare conform anumitor canoane a tablourilor pe motivie religioase, imagini pentru rugăciune.

PICTURA ÎN ULEI, metodă tehnică de pictat, care utilizează uleiuri vegetale în calitate de liant la vopsele.

PICTURA ZHOSTOVO, metodă de artă populară rusă specifică pentru vopsirea tăvilor de metal forjate, care există din 1825 în satul Zhostovo, regiunea Moscova.

PICTURA OLANDEZĂ ȘI FLAMANDĂ, stil de artă plastică.

PICTURĂ, (lat. pictura – în culori), ramură a artelor plastice. Reprezentare plastică, bidimensională cu ajutorul culorilor a oamenilor, naturii, obiectelor și fenomenelor vizuale din lumea întreagă.

PICTURĂ „HARD EDGE”, pictura în muchii dure, doctrină estetică și orientare stilistică în arta plastică.

PICTURĂ CONCRETĂ, ramură a artelor plastice.

PICTURĂ DE PLEIN AIR, ramură a artelor plastice.

PICTURĂ DE HOHLOMA, metodă de artă populară rusă tradițională, specifică în localitatea Hohloma, regiunea Nijnii Novgorod.

PICTURĂ DE ȘEVALET, ramură a artelor plastice.

PICTURĂ IEFTINĂ, tablouri populare, lucrări grafice tipărite.

PICTURĂ ÎN CEARĂ, tip de tehnică de vopsire în care ceara este liantul vopselei.

PICTURĂ ÎN STIL TEMPERA, metodă tehnică în pictură, care în calitate de liant pentru vopsele folosește diferite emulsii.

PICTURĂ METAFIZICĂ, o varietate de suprarealism.

PICTURĂ METAFIZICĂ, direcție artistică în arta italiană în perioada anilor 1910.

PICTURĂ MURALĂ, (din lat. muralis, de la murus – zid, perete), gen de artă monumentală.

PICTURĂ NAIVĂ, ramură a artelor plastice.

PICTURĂ PE LEMN, ramură a artelor plastice.

PICTURĂ PE STICLĂ, ramură a artelor plastice.

PICTURĂ PE VAZE, pictură pe vasele de ceramică în antichitate.

PICTURĂ RUPESTRĂ, imagini în peșteri, realizate pe piatră de oamenii din epoca paleoliticului, tip de artă primitivă.

PIEDESTAL, în arhitectură și arta plastică, suportul unei statui, vase și coloane.

PIEPTAR, bondiță sau vestă de lână fără mâneci; platoșă, cămașă de zale, pe care o purtau ostașii medievali; curea lată la hamuri, care trece pe sub pieptul calului.

PIESE TURNATE ÎN CEARĂ, vezi **Turnatul pieselor de artă**.

PIGMENT ACRILIC, substanță sintetică, folosită în arta plastică.

PIGMENT, (lat. pigmentum – substanță), mineral folosit în arta plastică.

PILASTRU, stâlp cu proiecție dreptunghiulară verticală plată pe perete, repetând toate elementele și proporțiile coloanei de ordine, servește ca element de rezistență și decorativ.

PINACLU, turelă decorativă, element de structură al designului extern al bisericilor romano-catolice și gotice din Evul Mediu.

PINACOTECA AMBROSIANA, instituție muzeală din Milano, Italia, fondată în 1618.

PINACOTECA DI BRERA, instituție muzeală din Milano, Italia, fondată în 1809.

PINACOTECĂ, (gr. pinakotheke, din pinax – tablou și theke – depozit), clădire în care se păstrează diferite opere de pictură; colecție de tablouri.

PIRAMIDĂ, formă în arhitectură și monument antic în Egipt.

PIRUIETĂ, (fr. pirouette), figură de dans, care constă dintr-o rotire completă, pe loc; mișcare de întoarcere făcută de un cal pe picioarele dinapoi; la figurat, trecere bruscă de la o opinie ori de la o concepție la alta.

PIZZICATO, (din it. pizzicare – a ciupi), procedeu de interpretare la instrumentele cu coarde fără folosirea arcușului; piesă muzicală destinată pentru a fi executată în acest fel; în balet, variație solistică pentru femei, executată în vârful degetelor într-un ritm rapid.

PLACARDĂ, stil de artă plastică.

PLACHETĂ, operă de artă medalieră, placă cu imagine în relief, fără uz utilitar.

PLAFON, orice tip de planșeu într-o încăpere, inclusiv și aplicațiile monumental-decorative, ornamentale sau figurative utilizate pe el.

PLASTICĂ, ce se referă la artele plastice, inclusiv la sculptură; tehnică de sculptură în materiale moi; plasticitate; forme expresive ale corpului uman; în arta baletului, mijloace de exprimare specifice, deosebite de dans sau pantomimă.

PLATERESCO, stil arhitectonic în Spania în prima jumătate a sec. XV–XVI.

PLECTRU, placă mică de metal, de os, de celuloid sau de alt material, cu care se ciupesc coardele unor instrumente muzicale.

PLENER, (fr. plein air, literal – aer liber), în pictură, redarea lumii naturale și ambianței aeriene cu ajutorul nuanțelor de culori și al tonurilor de tranziție.

PLIANT, în pictura religioasă, inițial bizantină, ansamblu din două sau mai multe icoane asamblate într-un pliant, diptic, triptic, tetraptic sau poliptiți.

PLINFA, cărămidă arsă, pătrată cu latura 32-36 cm și grosimea de 3,5-5 cm, principalul material de construcție în Bizanț.

POARTA BRANDENBURG, monument de arhitectură din centrul Berlinului, construit în anii 1788-1791.

POCHETTE, violină de dimensiune mică, din sec. XVII–XVIII, pentru uzul maștrilor de dans.

PODULDIE „BRÜCKE”, asociația pictorilor germani, fondatorii expresionismului german, a activat în anii 1905-1913.

POEM SIMFONIC, lucrare muzicală amplă monopartită pentru orchestră, cu program literar narativ sau dramatic.

POINTE SÉCHE, gravură cu acul uscat.

POITIERS, oraș în Franța, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

POLCĂ, dans popular originar din Boemia; melodie după care se execută acest dans.

POLICROMIE, metodă și tehnică de îmbinare a mai multor culori în operele de artă decorativ-aplicată, sculptură și arhitectură.

POLIFONIE, artă și știință care studiază suprapunerea coordonată a mai multor linii melodice independente, care se află în relații armonioase.

POLIMETRIE, suprapunere simultană de măsuri în muzica scrisă pentru două sau mai multe voci.

POLIPTIC, ansamblu din câteva sculpturi sau tablouri, pe un motiv comun.

POLIRITMIE, combinație de linii melodice cu structuri ritmice diferite care evoluează simultan.

POLITONALITATE, mișcarea simultană a diferitelor voci în tonalități diferite; Politonalism.

POLONARUVA, oraș în Sri Lanka, ansamblu arhitectonic monastic budist, monument istoric și arhitectonic, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

POLONEZĂ, dans solemn, ceremonios, de origine populară poloneză și melodie.

POMPEI, oraș antic în Italia, distrus în urma erupției vulcanului Vezuviu, în anul 79 e.n., inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PONT DU GARD, apeduct roman antic în sudul Franței, construit peste râul Gardon în sec. I î.Hr., inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

POP-ART, (din engl. popular-art – artă populară), doctrină estetică și direcție în arta din a 2-a jumătate a secolului XX, contra abstracționismului, care a inclus în sistemul său motivele culturii de masă împrumutate din publicitate, afișe stradale, benzi desenate, fotografii și desene de revistă, bunuri de larg consum și altele.

PORT NAȚIONAL, vezi **Costum național**.

PORTAL, finisare arhitecturală monumentală a intrării principale într-o clădire, de regulă, de importanță deosebită socială sau culturală.

PORTATIV, (din lat. porto, -are – a purta), sistem de cinci linii orizontale paralele, așezate la distanțe egale una de alta, pe care se scriu notele în notația muzicală de azi.

PORTIC, trecere acoperită limitată în afară de colonada paralelă, iar în interior, de peretele clădirii.

PORTOBELLO, oraș la nordul Panamei, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PORTRET ÎN MINIATURĂ, gen de portrete pictate în format mic.

PORTRET, în artele plastice, reprezentare prin diferite mijloace artistice (pictură, sculptură, grafică) a chipului unei persoane sau a unui grup de persoane cu trăsăturile lor concrete; în literatură, procedeu de descriere și tipizare artistică a personajului dintr-o operă literară.

PORTRETELE FAIUM, portrete pictate în Egiptul antic în anii 100 î.Hr.

PORȚELAN DE KUZNEȚOV, articole de faianță și porțelan produse la fabricile întreprinzătorilor ruși Kuznețov.

PORȚELAN DE SEVRES, articole produse la fabrica de porțelan din Sevres, în apropiere de Paris, în Franța, a fost fondată în anul 1740.

PORȚELAN MEISSEN, piese de artă, produse în Evul Mediu la prima fabrică de porțelan din orașul Meissen, Germania.

PORȚELAN, material dens de ceramică și articolele fabricate din el.

PORȚELANURI CHINEZE, stil specific în arta plastică și varietate de obiecte de porțelan.

PORȚILE ÎMPĂRĂTEȘTI, Porțile sfinte, vezi **Iconostas**.

POSTAMENT, vezi **Soclu**.

POSTIMPRESIONISM, denumire comună a tendințelor și direcțiilor de dezvoltare a artelor plastice în Franța la finele sec. XIX – începutul sec. XX, apărute ca o reacție la impresionism.

POTIR, vasul sacru de aur sau argint, în care sunt păstrate Sfintele Daruri – Trupul și Sângele lui Hristos.

POTPURIU, piesă muzicală alcătuită dintr-o suită de fragmente cu caracter asemănător din opere, operete etc.

PRADO, Museo Nacional del Prado, muzeul Național Prado din Madrid, unul din marile muzee din Europa, fondat în anul 1819.

PRAMBANAN, în Indonezia, grup de temple religioase, aflate pe insula Java, monumente istorice și arhitectonice, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PRAŽSKÝ HRAD, castel din sec. IX–X în orașul Praga, Cehia, ansamblu arhitectonic, monument istoric și arhitectonic, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

PREDELA, soclul icoanelor poliptice la altar în arta europeană din sec. XIII–XVI, are forma unei scânduri înguste și lungi, pe care arau zugrăvite scene din viețile sfinților.

PRELUDIU, (it. preludio, din lat., prae – înainte și ludus – joc, cânt), piesă instrumentală; introducere orchestrală la o operă sau balet, mai scurtă decât uvertura.

PREMIERĂ, (fr. premiere), prima reprezentare a unei piese de teatru, opere, a unui balet, film.

„**PREMIUL OSCAR**”, premiile Academiei Americane de Film.

PRERAFAELIȚI, grup de pictori și scriitori englezi din a doua jum. a sec. al XIX-lea, care și-au propus să renască sinceritatea și religiozitatea naivă din arta plastică a Evului Mediu și renaștentismului timpuriu.

PRESTO, (it. presto – repede), termin, care indică o mișcare foarte rapidă; denumire dată unei piese muzicale, concepute într-o asemenea mișcare și care nu poartă un alt titlu special.

PRIDVOR, încăpere mică, alipită la intrarea dinspre apus în biserica creștină.

PRIMADONĂ, (it. prima donna – prima doamnă), cântăreață-solistă care interpretează rolurile principale într-un teatru de operă sau de operetă.

PRIMĂRIE, edificiul administrației locale în unele state din Europa și posesiunile lor coloniale.

PRIMELE TEMPLE DIN MARMURĂ, monument de istorie și cultură.

PRIMITIV, în artă, tradițional termenul denumeste un monument de artă, care se referă la etapa preliminară de elaborare a lui, precedesoare etapelor maturității și constituirii finale a idealului estetic și artistic.

PRIMITIVISM, tendință în arta plastică din sec. XX.

PROCEDEU FROTIU, metodă în arta plastică de aplicare a unui strat subțire de culoare.

PROGRAM TEATRAL, agenda instituției pentru o perioadă de timp.

PROLOG, parte a unei piese de teatru.

PRONAOS, compartiment al navei.

PROPILEE, trecere de gală într-un edificiu, decorată cu porticuri și coloane.

PROPORȚIE, (proportie – potrivire), termen de referință în arta plastică și arhitectură.

PROTAGONIST, personajul principal al unei opere literare, cinematografice, teatrale sau muzicale.

PROTORENAȘTERE, fenomen de tranziție în istoria culturii și artei italiene, corespunzător sec. XIII–XIV.

PSALM, compunere poetică biblică, specifică vechilor evrei.

PUANTILISM, direcție în cadrul neoimpresionismului, fondată în anii 1885, în Franța.

PULCINELLA, mască tradițională a teatrului comic italian.

PUNCT DE PORNIRE, detaliu din natură în actul de creație al artiștilor plastici.

PUNCTUALISM, metodă de creație și gen de compoziție muzicală predominant în Europa între 1949 și 1955.

PURISM, (din lat. purus – curat), mișcare în arta plastică franceză în anii 1910-1920, care înțelege arta ca fiind purificată de orice notație, de orice emoție.

PUȘKINSKII ZAPOVEDNIK, rezervație-muzeu literar, inaugurată în memoria scriitorului rus A. S. Pușkin în anul 1922, în regiunea Pskov, Rusia.

PUTIVLI, oraș în Ucraina, monumente de cult, istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

PUTTO, zugrăvirea băiețeilor, inclusiv goi, uneori cu aripi de înger; amoraș.

Q

QAL'AT BANI HAMMAD, oraș antic în Algeria, edificii civile și de cult, monumente istorice.

QASR IBN WARDAN, ansamblu arhitectonic din epoca bizantină timpurie, Siria.

QUATTROCENTO, perioadă în istoria artei italiene în sec. al XV-lea.

QUEDLINBURG, oraș în Germania, edificii civile și de cult, monumente istorice, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

QUSAYR'AMRA, castelul Omeiad în Iordania, monument istoric și arhitectonic, sit al Patrimoniului Mondial UNESCO.

R

RACLĂ, în tradiția creștină, lădiță cu moaștele sfinților, amplasată pentru venerare și închinare în lăcașele sfinte (biserici, catedrale, peșteri).

RACLETĂ, instrument. Vezi **Gravură**.

RAGTIME, tip de piesă muzicală în ritm de jazz; stil pianistic de interpretare a muzicii ragtime.

RAIONISM, (de la rayon – rază) sau Lucism, (de la rusescul luci – rază), curent artistic, sinteză între cubism, futurism, orfism.

RAMĂ, în arta plastică, cadru dreptunghiular, oval sau pătrat, pictat pe perimetrul tabloului, lucrării grafice, fotografiei, gravurii.

RAPSOD, (din gr. rapsodos, literal – cel care compune cântece), cântăreț pribeag în Grecia antică, care recita mai ales din opera lui Homer; persoană care compunea poeme și cântece epice; în prezent, în sens mai îngust, poet, autor de poeme epice.

RAPSODIE, (din gr. rapsodia – recitarea unui poem epic; cântec epic), lucrare adesea de formă liberă, cuprinzând o înșirare de motive și fragmente de melodii populare; cântec epic; fragment dintr-un poem epic (mai ales din operele lui Homer) în interpretarea unui rapsod.

RAȚIONALISM, principiu și metodă în arhitectură.

RAUMA, oraș în Finlanda, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

RAVENNA, oraș la nordul Italiei, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

READY-MADE, procedeu, metodă artistică în arta avangardistă, inventate la începutul sec. XX, și înseamnă etalarea obiectelor confecționate pe cale industrială în calitate de opere de artă.

REALISM CRITIC, doctrină și metodă de creație.

REALISM MAGIC, mișcare în sec. XX în arta și literatura europeană și americană, care îmbină elementele fantastice și mitologice cu metodele realiste de constituire și narare a imaginilor artistice.

REALISM SOCIALIST, metodă de creație și doctrină estetică oficială sovietică, promovate în domeniile culturii, literaturii și artei.

REALISM, doctrină și curent în arta plastică.

REBEC, vechi instrument muzical în formă de lăută.

RECITATIV, gen de muzică vocală executată de solist cu sau fără acompaniament instrumental.

RECUZITĂ, în teatru și cinema, ansamblu de obiecte (naturale sau imitate), necesare la montarea unui spectacol sau a unui film și care constituie o parte a decorurilor.

RECVIEM, (din lat. requies – liniște), compoziție din mai multe părți pentru cor, soliști și orchestră.

REFLEXIE, în arta plastică și grafică, transmiterea luminii și culorii reflectate pe diferite suprafețe.

REFREN, frază muzicală reluată la sfârșitul cupletelor unui cântec.

REGAL, orgă de dimesiuni mici fără pedală.

REGGIO DI CALABRIA, oraș în Italia, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

REGIONALISM, mișcare în artă în SUA în anii 1930-1940.

REGISTAN, în Asia Mijlocie, piața principală în orașe, pe care defilau paradele militare, aveau loc reprezentații teatralizate, erau executați condamnații.

REGISTRU, întinderea scării muzicale a unui instrument sau a unei voci, cuprinsă între nota cea mai de jos și nota cea mai de sus pe care le poate emite instrumentul sau vocea respectivă, fără schimbarea timbrului; grupul tuburilor sau butoanelor de același timbru ale unui instrument muzical.

REICHENAU, insulă în lacul Constance, Germania, complex monastic benedictin din anul 724.

RELICVARIU, lădiță, vas sau obiect de altă formă, în care se păstrează relicvele sfinte de cult creștin (moaște, obiecte).

RELIEF APLATIZAT, tip de relief artistic în pictură, utilizat în Florența, Italia, în epoca renașcentistă timpurie.

RELIEF PICTURAL, tip de relief sculptural, asemănat cu tablourile prin îndepărtarea contrastului accentuat dintre planul neted al fundalului și volumul imaginii.

RENAȘTERE, doctrină estetică și mișcare culturală în perioada secolelor XIV-XVI.

RENAȘTEREA BENGALULUI, (școala din Bengal), tendință în arta indiană, care a apărut la începutul secolelor XIX–XX sub influența mișcării de eliberare națională.

RENAȘTEREA CAROLINGIANĂ, cultura și arta regatului franc în sec. VIII–X.

RENAȘTEREA FRANCEZĂ, aderarea ariștilor plastici din Franța la mișcarea renașcentistă.

RENAȘTEREA NORDICĂ, perioadă din istoria artei și arhitecturii europene în secolele XV–XVI, în țările Europei, în afară de Italia.

RENNES, oraș la nordul Franței, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

REPERTORIU, (lat. repertorium – listă, inventar), totalitatea pieselor, operelor, baletelor care se reprezintă într-un teatru pe parcursul unei stagiuni; rolurile ori lucrările muzicale, coregrafice, de circ ș.a. pe care le interpretează un artist.

REPETIȚIE, (lat. repetitio, -onis – repetare), reproducerea, reluarea aceleiași idei, vorbe, acțiuni ș.a.; pregătirea interpreților pentru spectacol sau concert.

REPLICĂ, (din lat. replico, -âre – a riposta), răspuns prin care se combate o afirmație; element al dialogului scenic; copie (executată de autor) a unei opere de artă, care se deosebește de original prin dimensiuni și în care sunt admise câte odată unele schimbări în detalii.

REPOUSSÉ, metodă de artă plastică. Vezi **Ciocănire**.

REPRIZĂ, secțiune a unei forme muzicale în care se reexpune un material tematic prezent anterior.

REPRODUCERE, (fr. reproduire – a multiplica identic), procedeu în arta plastică, termen de referință în domeniu; imitare după o lucrare de artă.

RESTAURARE, lucrări de întărire și restabilire a monumentelor istorice, culturale și arhitectonice, deteriorate sau schimonosite pe parcursul timpului, de condițiile nefavorabile de mediu, cataclisme sociale, naturale, seisme, incendii, războaie.

RETABLO, structură aflată după altar, cu mai multe niveluri din lemn sculptat, pictat și aurit sau alabastru în bisericile catolice din

Spania, Portugalia și fostele lor posesiuni coloniale din America Latină și alte părți ale lumii.

RETORICĂ MUZICALĂ, știință generatoare de tratate importante în Renaștere și baroc, latură esențială a compoziției din aceste epoci, mai ales prin sistemul figurilor retorice.

REVISTA „MINOTAURE”, revistă suprarealistă de artă plastică.

REVISTA „NAȘE NASLEDIE”, „Moștenirea noastră”, revistă ilustrată rusă de cultură și istorie, fondată în anul 1988.

REVISTA „ZODCHII”, din rusă „Arhitectul”, revistă de arhitectură, artă și tehnică, editată de Societatea Arhitecților din Sankt Petersburg cu unele întreruperi, în anii 1872-1924.

REVISTA „ZOLOTOE RUNO”, „Lâna de aur”, revistă lunară de critică literară și artă, a apărut la Moscova în anii 1906-1909.

REVISTĂ, reprezentație teatrală, care cuprinde mai multe scenete, cântece, dansuri, numere de circ ș. a., legate între ele printr-o temă comună. A luat naștere în Franța pe la sfârșitul sec. al XVIII-lea, ca spectacol care reflecta evenimente politice, științifice, literare de actualitate.

RHYTHM AND BLUES, stil popular de muzică afro-americană.

RIBAT, în Iran și Asia Mijlocie, stație fortificată pentru schimbarea cailor, han, caravanserai; în perioada răspândirii religiei musulmane, în arhitectura Orientului Apropiat, fortărețe la hotar, cetăți pe căile de comunicație terestre sau maritime, focar al islamului înconjurat de ghiauri, necredincioși.

RICERCAR, compoziție muzicală polifonică, anterioară fugii, alcătuită din mai multe secțiuni.

RIGODON, vechi dans popular francez și melodia după care se execută.

RIJKSMUSEUM, muzeul de stat din Amsterdam, unul dintre cele mai mari instituții de profil din Olanda, fondat în anul 1808.

RIMINI, oraș în Italia de nord, monumente de cult, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

RISM, catalog internațional al operelor muzicale.

RITM, succesiune simetrică și periodică a accentelor tonice într-o frază muzicală; Ritardándo, ritenúto.

RITMICĂ, știință care studiază simetria timpilor accentuați și slabi, precum și a diferitelor valori de note într-o compoziție muzicală.

ROCK & ROLL, Rock'n'roll, muzică de dans americană cu caracter dinamic.

ROCK, muzică de dans cu caracter dinamic provenită din blues, country etc., apărută în anii '50 în SUA.

ROCOCO, (fr. rococo), orientare stilistică în arta europeană din prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

ROFOTIPIE, vezi **Gravură**.

ROMANISM, direcție în arta plastică, dezvoltată în sec. al XVI-lea în Olanda, cu orientare spre cultura și arta italiană din epoca Renașterii.

ROMANTISM, (sfârșitul sec. XVIII–XIX), arta gotică în Evul Mediu.

ROMANȚĂ, specie a poeziei lirice cu caracter duios și sentimental; piesă vocală de o expresie lirică, adesea sentimentală, care se execută cu acompaniament de pian, chitară, harpă sau alte instrumente.

RONDBOS, (fr. ronde – rotundă, bosse – îngroșătură), tehnică de lucru în arta plastică și sculptură.

RONDO, formă muzicală instrumentală, bazată pe revenirea periodică a unei teme principale, care alternează cu diferite alte teme; arie instrumentală a cărei temă revine în cursul piesei.

ROSTOV, oraș în regiunea Iaroslav, monumente de cult, istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

ROTONDA, construcție în plan rotundă, de cele mai dese ori, acoperită cu o cupolă.

ROUEN, oraș în Franța, monumente de cult, istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

„**RUINA**”, termen istoriografic, utilizat pentru a nominaliza evenimentele militar-politice ce au avut loc în perioada anilor 1660-1680 în Ucraina de pe maul drept al Niprului.

RUINĂ, construcții sau localități grav deteriorate.

RULADĂ, ornament muzical de coloratură, o succesiune de note căutate pe o singură silabă.

RUMBA, dans de origine cubaneză și melodia după care se execută.

RUNE, cântece populare ale carelilor și finlandezilor.

RUSALII, (din lat. rosalia, rosaria – sărbătoarea trandafirilor), sărbătoare creștină la baza căreia stau rituri și obiceiuri legate de magia agricolă; în mitologia moldovenească, ființe fantastice, zâne rele, asemănătoare cu ielele.

RUSEASCA, dans popular și melodia după care se execută.

RUSTIC, zidărie în relief sau orientată spre fațada clădirii cu pietre cu față convexă, adesea grosolană.

S

SABA, stat antic din mileniul I î. Hr. pe teritoriul actual al statului Yemen.

SABRATAH, oraș în Libia, monumente istorice și arhitectonice din antichitate.

SAPARA, complex monastic creștin în Georgia, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

SAINTE CHAPELLE, fosta capelă regală, monument al arhitecturii și artei din Paris, a fost ridicată între anii 1239 și 1243-1248 inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SALA CU ORGĂ, instituție cultural-artistică în Chișinău, monument de istorie și cultură.

SALA MARE A CONSERVATORULUI DIN MOSCOVA, una dintre cele mai mari săli de concert din Rusia.

SALA MARE A FILARMONICII DIN SANKT PETERSBURG, una din cele mai prestigioase săli de concert din Rusia.

SALĂ, tip arhitectural de spațiu public mare și reprezentativ (pentru întruniri, sport, concerte).

SALERNO, oraș în sudul Italiei, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

SALON, în secolele XV–XVIII spații ceremoniale într-un palat, destinate recepțiilor, întâlnirilor, concertelor etc.; adunare a oamenilor de artă și literaților într-o casă privată din Franța în secolul al XVII-lea; expoziții periodice publice de artă, prima a fost amenajată la Paris, în 1667 la inițiativa Academiei Regale de Pictură și Sculptură din Palais-Royal, apoi în 1692 – în Luvru, în anii 1725-1848, în așa-numitul salon pătrat; de unde și numele de salon.

SALSA, combinație modernă între vechile sonorități cubaneze și portoricane, cu o insistentă tentă ritmică.

SALTARELLO, vechi dans italian și spaniol, vioi; melodia acestui dans.

„**SALZBURGER FESTSPIELE**”, festival internațional anual teatral-muzical în Salzburg, Austria.

SAMARRA, oraș în Irak, monumente istorice și arhitectonice din antichitate, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SAMBA, dans modern, stilizat după dansul popular brazilian; melodia corespunzătoare.

SAMBUC, tip de harfă cu patru coarde, la greci.

SAMPLER, instrument muzical electronic.

SAN LORENZO DE EL ESCORIAL, oraș în Spania, complexul monastic El Escorial din anul 1563, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SANAHIN, complex monastic în orașul Alaverdi, Armenia, monumente istorice și arhitectonice din sec. X–XIII, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SANCHI, complex antic de cult budist în orașul Sanchi, India, monumente istorice și arhitectonice din sec. III î.Hr., XII e.n., inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SANCTUAR, încăpere discretă specială într-o clădire.

SANGUIN, creioane fără suport, de diferite nuanțe roșii-cafenii.

SANGUINĂ, (lat. sanguis – sânge), mineral; desen executat cu acest instrument. Vezi **Grafică**.

SANTUR, instrument muzical asemănător cu harpa.

SARABANDĂ, vechi dans popular spaniol, asemănător cu menuetul; melodia după care se execută acest dans.

SARANGI, instrument muzical cu trei sau patru coarde, răspândit în India.

SARCOFAG, în antichitate, sicriu ornamentat, confecționat din piatră, teracotă, lemn sau metal, caracteristic culturii multor popoare ale lumii, inclusiv pentru cultura egee, cultura vechilor egipteni și etrusci; poate fi și complex memorial.

SARDANA, dans popular catalan și melodia după care se execută.

SATIRI, (gr. satyros), în mitologia greacă, divinități minore care-l însoțeau pe zeul Dionysos.

SAUCE, în arte plastice, amestec din vopsele presate cu clei pentru desen.

SAUMUR, oraș în Franța, monumente de cult, istorice și arhitectonice din sec. IX–XX.

SAXHORN, instrument muzical de suflat din alamă și întrebuințat în fanfare și orchestre cu rol de bariton.

SAXOFON, (după numele inventatorului, meșterului belgian A. Sax), instrument muzical de suflat, format dintr-un tub conic de alamă prevăzut cu clape și cu un muștiuc asemănător cu cel al clarinetului.

SĂRBĂTORI CORALE BALTICE, sărbători corale naționale în Țările Baltice.

SÂNZIENE, în folclorul moldovenesc, zâne rele, ființe fantastice.

SÂRBA, dans popular românesc și melodia după care se execută.

SCARĂ, element de construcție, procedeu de lucru în arta plastică și aranjament al sunetelor muzicale.

SCENOGRAFIE, vezi **Artă teatrală și decorativă**.

SCHEMĂ, schiță în arta plastică.

SCHERZO, piesă instrumentală sau parte dintr-o sonată ori simfonie în tempo vioi și cu caracter vesel.

SCHIT, mănăstire mică.

SCHITUL NIL STĂLPNICUL, mănăstire de bărbați cu hramul Înfișșarea Domnului Iisus Hristos, în regiunea Tver, construită în Evul Mediu.

SCHIȚĂ DE DESEN, desen realizat rapid în diverse tehnici și nu este destinat lucrării finale, constă adesea din multe linii care se suprapun.

SCHLOSS PILLNITZ, palat-cetate în Dresden, ansamblu arhitectonic constituit dintr-un palat și un parc.

SCHÖNBRUNN, ansamblu arhitectonic dintr-un palat și un parc în orașul Viena, monumente în stil rococo și clasicism austriac, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SCULPTURA CRISELEFANTINĂ, tehnică de confecționare a sculpturilor din aur și fildeș, tipică artei mediteraneene antice, primele opere datează din mileniul II î. Hr.

SCULPTURA RUNDA, tip de sculptură, ale cărei opere sunt de sine stătătoare, iar volumele 3D nu au legătură cu planul de fundal.

SCULPTURĂ DE LEMN DIN PERM, opere de artă plastică din lăcașele de cult religios ortodox din sec. XVII–XX în regiunea Perm.

SCULPTURĂ ÎN LEMN BOGORODSK, artă meșteșugărească tradițională rusă din localitatea Bogorodskoe, regiunea Moscova.

SCULPTURĂ, gen de artă plastică, care creează opere artistice tri-dimensionale prin cioplire sau modelare de tipurile sculptură circulară, care se instalează în mod liber în spațiu, și sculptură de teren, în cazul în care opera este situată pe un plan; Sculptură mică.

SCUOLA DI POSILLIPO, Școala din Posillipo, grup de pictori peisagiști, care au activat în Napoli, Italia în prima jumătate a sec. al XIX-lea.

SECESIUNE, la finele sec. XIX – începutul sec. XX, grupare de artiști cu program inovator, care promova arta secesionistă.

SECVENȚĂ, imn religios în proză, care se cânta la anumite sărbători catolice; repetarea pe trepte diferite a unei formule melodice sau a unei succesiuni de acorduri.

SEGESTA, oraș antic în Italia, monument arhitectonic din sec. al V-lea î.Hr.

SEGUIDILLA, vechi dans popular spaniol și melodia după care se execută.

SILIFKE, (Seleucia Ad Calycadnum), oraș antic în Asia Mică, în prezent, Turcia, monumente antice de cult ortodox, istorice și arhitectonice.

SELINUNTE, oraș grecesc antic pe insula Sicilia, în Italia, centru de arhitectură și sculptură greacă arhaică antică și clasică.

SEMITON, interval de o jumătate de ton; cel mai mic interval în gama diatonică.

SENENMUT, (sec. al XV-lea î.Hr.), se consideră autorul proiectării templului reginei Hatshepsut în Deir el-Bahri, a cărei construcție a condus-o ca șef de șantier.

SEPIA, vopsea transparentă maro deschis pentru desene cu peria și penița.

SEPTET, formație muzicală de șapte interpreți; piesă scrisă pentru o astfel de formație.

SEREDNIKOVO, conac și parc, ansamblu arhitectonic din sec. XVIII–XIX în regiunea Moscova, monument de istorie și cultură.

SERENADĂ, cântec interpretat noaptea sub ferestrele unei persoane în semn de omagiu sau de dragoste; compoziție muzicală cu caracter liric.

SERIALISM, tehnică de compoziție muzicală.

SERIE, șir de 12 sunete de diferită înălțime, repeterea și modificarea căruia alcătuiește compoziția.

SERIGRAFIE, procedeu de imprimare prin șablon a unei suprafețe.

SERPENT, instrument muzical de suflat.

SEVANAVANK, complex monastic pe malul lacului Sevan, Armenia, fondat în anul 305 e.n., monument de cult ortodox armean, istoric și arhitectonic.

SEXTET, compoziție muzicală pentru șase voci sau șase instrumente; muzica scrisă pentru un astfel de ansamblu.

SFÂNTUL EPITAF, obiect de cult în formă dreptunghiulară, confecționat din pânză de in, mătase sau catifea, pe care este brodată icoana Învmormântării lui Hristos.

SFORZANDO, formație de muzică celtică din Australia; muz. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) făcând să iasă în evidență, prin accentuare, un anumit sunet.

SFUMATO, tehnică de manipulare cu lumina și umbra în pictură, ca element al perspectivei aeriene, aplicată pentru prima dată de Leonardo da Vinci.

SGRAFITARE, tehnică picturală în arta plastică.

SGRAFFITO, Sgrafit, gen de frescă constând în a aplica pe un fond negru de stuc un grund alb pentru ca apoi, prin hașuri, să se formeze umbre. Vezi **Sgrafitare**.

SHOW BALLET „TEODOR”, instituție cultural-artistică.

„CODREANCA”, CLUBUL DE DANS SPORTIV ~, ansamblu de dans fondat în 1973, la Chișinău, Republica Moldova.

SICILIANĂ, vechi dans popular italian cu mișcare moderată și melodia după care se execută.

SIDE, oraș din Turcia, în limanul Antalya, monumente istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

SIDEF, materie primă pentru industrie și giuvaiergie.

SIGIRIYA, mănăstire rupestră și un palat-complex arhitectural din antichitate și din Evul Mediu, din Sri Lanka, lângă orașul Dambulla, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SILUETĂ, (fr. silhouette, după numele ministrului francez din sec. al XVIII-lea, É. de Silhouette, căruia i s-a făcut o caricatură ca o umbră de profil), imagine plată, monotonă, reprezentând oameni sau obiecte asemeni umbrelor lor în artele vizuale, gen de tehnologie grafică.

SIMBOLISM, redarea stilizată a obiectului în arta plastică.

SIMFONIE CONCERTANTĂ, compoziție muzicală rezultată din îmbinarea simfoniei și a concertului instrumental.

SIMFONIE, (gr. symphonia – sunare concomitentă), compoziție muzicală amplă pentru orchestră; sonată pentru orchestră, are trei sau patru părți.

SIMFONIETĂ, simfonie de proporții reduse.

SIMFONISM, totalitatea principiilor care stau la baza creației simfonice și a muzicii instrumentale în general.

SINAGOGĂ, construcție și edificiu de cult mozaic.

SINCOPĂ, efect ritmic, obținut prin mutarea accentului unei măsurii de pe timpul tare pe cel slab.

SINGSPIEL, operă germană de tip popular în care muzica alternează cu episoadele vorbite.

SINONIMIE, (din gr. synonymia – același nume), fenomen de asemănare semantică a unităților de limbă (morfeme, cuvinte, construcții), diferite ca aspect fonetic.

SINOPIA, desen pregătit pe perete când se lucrează asupra unei fresce.

SINETIZATOR, instrument muzical electronic cu clape cu o largă paletă de sonorități.

SINTEZA ARTELOR, asocierea și îmbinarea diferitor tipuri de artă într-o singură operă de artă.

SHIRAKAWA, zonă istorică din nord-vestul prefecturii Gifu, Japonia, care face parte din complexul memorial Gokayama și Shirakawa-gō, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SIRENE, ființe fantastice care, potrivit mitologiei greco-romane, îi ademeneau prin cântecele lor pe corăbieri în locuri primejdioase.

SIRTAKI, dans de origine greacă și melodia lui.

SISTEM MUZICAL DE NOTE, sistem de notare a sunetelor muzicale.

SIT, cadru natural, șantier arheologic; Sit arheologic, sit comemorativ, sit istorico-rural, sit urban.

SITAR, instrument muzical cu coarde indian.

SITUL ARHEOLOGIC DIN SAN-BARTOLO, monument de istorie și cultură în Guatemala.

SKETCH, lucrare muzicală de scurte dimensiuni și formă liberă.

SLOW, dans modern și melodie.

SMOLNÎI, monument de arhitectură din epoca clasicismului târziu în Sankt Petersburg.

SOBOR, edificiu de cult creștin, catedrală.

SOCIETATEA DE ARTE FRUMOASE DIN BASARABIA, asociație de artiști plastici apărută pe baza unui cenaclu de pe lângă Școala de Arte Plastice din Chișinău, organizat de către directorul acestei școli A. Plămădeală.

SOCLU, element de arhitectură și construcție.

SODOMA, termen de referință în arta plastică; localitate biblică distrusă alături de orașul Gomora.

SOLFEGIU, (it. solfeggio), mică piesă vocală fără cuvinte, creată pentru exerciții; exercițiu în intonarea notelor cu pronunțarea denumirilor lor silabice, menit să dezvolte auzul, simțul melodic și ritmic.

SOLMIZAȚIE, sistem medieval de intonare silabică a notelor; citire ritmică a notelor, fără intonarea lor.

SOLO, (it. solo), piesă muzicală pentru un singur interpret, cu sau fără acompaniament; episod sau fragment executat de un singur instrumentist sau de un singur cântăreț (într-o lucrare simfonică sau vocal-instrumentală de proporții mari); dans executat de o singură persoană.

SONATĂ, (it. sonata, de la sonare – a suna), compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită din 3-4 părți.

SONATINĂ, sonată de proporții reduse.

SOPRANO, (it. soprano, din sopra – deasupra), cea mai înaltă voce de femeie sau de copil; într-un cor mixt, denumire dată vocii superioare (vocea întâi); denumirea unor instrumente muzicale, al căror registru corespunde celui al vocii de soprano.

SOȚART, Artă socialistă, doctrină în postmodernismul artelor plastice ruse, fondat în anii 1970-1980 în cadrul underground-ului național și artei conceptuale.

SOUL, stil de interpretare instrumentală a bluesului.

SPAS NA NEREDITSIA, biserică zidită în cinstea Schimbării la față a Mântuitorului în localitatea Nereditsa, regiunea Novgorod, Rusia. În anul 1198, monumentul de cult, istoric și arhitectonic a fost inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SPASKO-PREOBRAJENSKII SOBOR, catedrală zidită în cinstea Schimbării la față a Mântuitorului în orașul Pereslavl-Zaleskii, în anul 1152-1157, monument de cult, istoric și arhitectonic.

SPASKO-PRILUŢKII MONASTÎRI, complex monastic, zidit în cinstea originii celor mai cinstiți arbori ai Sfintei Cruci a Mântuitorului, în orașul Vologda, Rusia, în anul 1371-1382, rezervație de monumente de cult, istorice și arhitectonice.

SPASKO-IAKOVLEVSKII MONASTÎRI, complex monastic, zidit în cinstea Mântuitorului și a sfântului Dumitru de Rostov, în anul 1389, monumente de cult, istoric și arhitectonic.

SPAȚIU PLASTIC, termen de referință în arta plastică, spațialism.

SPAȚIU, noțiune teoretică filosofică și termen de referință în arta plastică și arhitectură.

SPECTACOL DE BENEFICIU, spectacol sau reprezentație în beneficiul unui sau mai multor actori.

SPICCATO, mod de executare a unei bucăți muzicale la instrumentele cu coarde.

SPINETĂ, vechi instrument muzical cu clape și coarde, asemănător cu clavecinul.

SPIRITUL ORAȘELOR, termen de referință în arhitectură, atmosferă urbană.

STAATSOPER UNTER DEN LINDEN, cel mai vechi teatru de operă din Berlin.

STACCATO, (it. staccato – rupt, separat), termen muzical, care arată că sunetele trebuie executate sacadat, separate între ele prin pauze scurte.

STAFAJ, figuri de oameni și animale, zugrăvite în operele peisagistice pentru a înviora imaginea tabloului, cu roluri secundare.

STALACTITE, în arhitectura islamică, construcții decorative din detalii prismatice, așezate una peste alta, cu colțurile ieșite în afară.

STAMBHA, în arta indiană, coloană budistă, induistă sau jainistă solitară, cu capitel ornat cu detalii simbolice.

STAMPĂ, (it. stampa – imprimată), imagine imprimată, reproducă de pe o placă gravată, specie de șevalet a gravurii. Vezi **Gravură**, **Matriță**.

STARAIA LADOGA, localitate în regiunea Leningrad, vestită prin muzeul-rezervație de istorie, arhitectură și arheologie datate din sec. XI–XV.

STATUE, unul din principalele genuri ale sculpturii; Grup statuar.

STATUIA LUI ZEUS, una din cele șapte minuni ale lumii antice, statuia gigantică a zeului Zeus în lăcașul sfânt al lui de pe muntele Olimp, Grecia.

STEDELIJK MUSEUM, muzeul orașului, instituție muzeală de artă plastică din Amsterdam, Olanda, fondat în anii 1874-1895.

STELĂ, monument comemorativ de proporții mici.

STELYNA, localitate, formațiune municipală pe malul de sud a golfului Finic, în Sankt Petersburg, ansamblu de palate și parcuri, monumente istorice, de cult și arhitectonice din sec. XVII–XX.

STEP, termen de referință în coregrafie, stil de execuție a dansului.

STEREOBAT, în arhitectura antică elenă, soclul templului în trei trepte.

STEREOTOMIE, știința și arta de a tăia solidele tridimensionale în forme particulare.

STICLĂ ARTISTICĂ, articole din sticlă – vitralii, mozaicuri, opere de artă decorativă și bijuterii, sculpturi, de obicei de forme mici.

STICLĂ DE VENEȚIA, opere de artă și obiecte din sticlă suflată, confecționate în Veneția, în Evul Mediu, sec. XIII–XVI.

STICLĂ, material amorf solid natural sau artificial, de obicei transparent într-un anumit interval optic; Sticlă de cristal.

STIL ATIC, (gr. attique – aticism), curent în arta plastică și arhitectură, metodă de creație în Atica.

STIL BIZANTIN-RUSESC, stil istoric în arhitectură, artă aplicativă și decorativă din prima jumătate a sec. al XIX-lea, preocupat de aplicarea și interpretarea formelor arhitectonice bizantine și rusești vechi.

STIL CĂRĂMIDAR, curent în arhitectura rusă din sec. XIX–XX.

STIL COLONIAL, denumire convențională a construcțiilor de stil european edificate în coloniile Angliei, Franței, Olandei, Portugaliei, Spaniei și altor metropole.

STIL DE RESTAURARE, stil convențional promovat în arhitectura și arta engleză și franceză, divizat pe perioadele de restaurare a monarhiei în aceste țări.

STIL DIRECTOR, stil al artei franceze, constituit în timpul directoratului revoluției franceze din sec. al XVIII-lea.

STIL EDWARDIAN, denumirea tendințelor de stil în arhitectura și designul din Marea Britanie, sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX. Numele este asociat cu domnia regelui Eduard al VII-lea (1901-1910).

STIL ELISABETAN, Renașterea elisabetană, stil în arhitectură și arta engleză din perioada sec. XVI–XVII.

STIL GOTIC PERPENDICULAR, denumire convențională de stil a construcțiilor din sec. al XII-lea, în Europa Occidentală.

STIL INCRUSTAT, direcție în arhitectura romanică a Italiei, care s-a dezvoltat în Toscana la sfârșitul sec. al XI-lea – sec. al XIII-lea.

STIL INTERNAȚIONAL, stil în arhitectura secolului XX, a luat formă în anii 1920 în cercul Bauhaus, De Steil, Esprit Nouveau și alte grupuri de autori ai artei avangardiste.

STIL ÎN ARHITECTURĂ, trăsături specifice arhitecturii unei perioade.

STIL ÎN ARTĂ ȘI DECOR, termen de referință în arta plastică.

STIL PERPENDICULAR, stil englez perpendicular, direcție în arhitectură aplicată în faza finală a stilului gotic în Anglia (1330-1530).

STILE LIBERTY, stil modern în artă și cultură în Italia anilor 1900.

STILIZARE, (fr. styliser – a prelucra), în artă, procedeul de simplificare.

STILOBAT, în arhitectura antică elenă, placă de temelie, pe care se sprijină coloanele templului, precum și placa de deasupra coloanelor.

STILUL BIEDERMEIER, perioadă și concept artistic în arta plastică, modă, decorație interioară și mobilier în Europa Centrală între anii 1815 și 1848.

STILUL „MILLE FLEURS”, „O mie de flori”, tehnică în artele vizuale, tip de ornament de fundal format din imagini cu flori și alte motive, animale și păsări, metodă tehnică „o mie de flori”, de confecționare a articolelor din sticlă colorată, larg utilizată în Veneția în secolul al XV-lea, la fabricarea obiectelor din sticlă. În arta emailului această tehnică, înseamnă plăci geometrice mototolite cu un ornament.

STILUL 1925, perioadă și concept artistic în arta plastică în Europa.

STILUL AMARNIEN, Stilul amarnian, stil în artă constituit în Egipt în timpul și imediat după domnia lui Akhetaton (1361-1334 î.Hr.).

STILUL ASPRU, direcție de dezvoltare în arta picturală sovietică în anii 1950-1960.

STILUL BRÂNCOVENESC, termen de referință în arhitectură și arta plastică privind arhitectura și arta brâncovenească.

STILUL CHIPPENDALE, stil în artă și arhitectură constituit în Anglia și SUA în perioada 1750-1800.

STILUL CHURRIGUERESCO, stil în arhitectură în Spania din epoca barocă, format la începutul secolelor XVII–XVIII.

STILUL EGIPTEAN, direcție stilistică în arhitectura și arta decorativă-aplicativă europeană dezvoltată în sec. XVIII–XIX.

STILUL GOTIC, (sistem ogival, primitiv, pur, flamboyant), stil în arhitectură și artele plastice și decorative din Europa Occidentală (a doua jumătate a sec. al XII-lea, sec. al XV-lea).

STILUL IMPERIULUI AL DOILEA, stilul lui Napoleon al III-lea, nume convențional de direcție de stil în arhitectura și designul francez în epoca celui de-al Doilea Imperiu (1852-1870).

STILUL LUDOVIC, denumire convențională a mai multor stiluri în arhitectură și artă, constituite în timpul guvernării regilor francezi între anii 1498-1824.

STILUL MAURITAN, unul din stilurile istorice din sec. al XIX-lea, bazat pe utilizarea motivelor arhitecturale și artelor decorative și aplicative a maurilor, populație musulmană din nord-vestul Africii și Spaniei.

STILUL MODERN ÎN ARHITECTURĂ, stil în arhitectură, artele decorative, aplicative și pictură constituit la finele secolului al XIX-lea, începutul secolului XX.

STILUL MOLATIC, sau Moale, „Weicher Stil”, doctrină estetică și metodă de creație în faza stilistică târzie a plasticii gotice germane.

STILUL NAPOLEON AL III-LEA, Stilul Empire II, stil eclectic de arhitectură și arte decorative, care a folosit elemente din mai multe stiluri istorice diferite, făcând uz inovator de materiale moderne, precum cadrul de fier și lucarnele de sticlă.

STILUL NEOBIZANTIN, unul dintre stilurile istorice ale secolului al XIX-lea, bazat pe utilizarea motivelor de arhitectură și artă decorativă ale Romei creștine timpurii și ale țărilor din estul creștin (Bizanț, Georgia, Armenia etc.).

STILUL NEOGREC, o versiune a clasicismului în arhitectura secolelor XVIII-XIX, orientate spre utilizarea artei antice a oamenilor din Grecia antică; direcție de stil clasică în cadrul celui de-al doilea Imperiu din Franța.

STILUL NEOROMAN, stil istoric în arta decorativă, aplicată și arhitectură începând cu sec. XVIII – începutul sec. XX.

STILUL NEORUS, direcție în arhitectură, arte și meserii apărută la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX, în Rusia în cadrul stilului Art Nouveau, se bazează pe o interpretare liberă a motivelor din arta romantismului național din Europa.

STILUL NORMAND, denumire convențională a stilului construcțiilor arhitecturale, inaugurate la comanda normanzilor pe teritoriile cotoșite de ei în sec. XI–XII.

STILUL PSEUDORUS, stil în arta plastică rusă.

STILUL REGENCY, stil convențional promovat în arhitectura și arta engleză și franceză, divizat pe perioadele de regență în aceste țări.

STILUL ROMAN, stil artistic promovat în artă și arhitectură în țările din Europa Occidentală și Centrală în sec. X–XIII.

STILUL RUSESC, stil istoric în arhitectură și artă din a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

STILUL TUDOR, fenomene și realizări în dezvoltarea arhitecturii și artelor în timpul domniei dinastiei regale engleze Tudor, inclusiv a lui Henric al VIII-lea al Angliei.

STILUL VICTORIAN, denumirea în ansamblu a tuturor direcțiilor de dezvoltare a arhitecturii și designului englez în perioada mijlocului secolului al XIX-lea, în timpul domniei reginei Victoria.

STILURI ISTORICE, denumire convențională a unei serii de direcții stilistice în arhitectură și artă aplicativă (sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. XX).

STILURI POMPEIENE, patru tipuri de decorațiuni murale, pe exemplul orașului Pompei, pictate în antichitate în Imperiul Roman, care se derulau succesiv în fața spectatorilor.

STOA, în arhitectura antică elenă, construcție în formă de portic zidită în stil liber.

STOBI, oraș antic pe teritoriul Republicii Macedonia, monumente arheologice, de cult istorice și arhitectonice.

STRANĂ, spațiu în bisericile creștine, destinat corului bisericesc.

STUC, amestec plastic din ghips calcinat și măcinat praf cu alaun și clei, uneori cu adaos de pulbere de marmură, utilizat pentru finisarea suprafețelor și detaliilor în arhitectură.

STUDIOUL PICTORILOR MILITARI, organizație de stat de creație din Rusia, fondată în anul 1934, și poartă numele pictorului rus M.B. Grekov.

STUDIOUL TELEFILM-CHIȘINĂU, instituție cultural-artistică în domeniu.

STUDIU, compoziție muzicală cu caracter de virtuozitate, destinată mai ales îmbunătățirii tehnicii instrumentale; în artele plastice, operă de artă cu semnificație auxiliară: schiță, crochiu, desen.

STUDIUL ARTELOR, știință a artei care studiază artele plastice (arta vizuală, arta decorativă și aplicată, și arhitectura), fiind reprezentată de trei domenii interrelaționate: teoria artei, istoria artei și critica de artă.

STUPĂ, în budism, construcție sacră, funerară sau memorială, în care sunt expuse fragmente din moaștele lui Buddha, ucenicilor săi, precum și obiecte de cult.

SUBDOMINANTĂ, denumirea trepteii a patra a gamei diatonice.

SUITĂ, (fr. suite – șir, succesiune), compoziție muzicală alcătuită din mai multe piese instrumentale unite într-o operă de proporții mai mari; compoziție coregrafică alcătuită din mai multe dansuri, legate între ele printr-o temă comună.

SUNET MUZICAL, în sens larg, orice sunet care poate îndeplini o funcție muzicală.

SUPERGRAFICĂ, metodă și procedeu de amenajare a încăperilor interioare și fațadelor clădirilor cu motive geometrice și inscripții executate în format mare.

SUPRAREALISM, mișcare artistică inițiată la Paris în 1922.

SUPREMATISM, direcție de dezvoltare în avangardismul rus de la începutul sec. XX, se încadrează în abstracționismul geometrizarant.

SURDINĂ, dispozitiv din metal sau din lemn, folosit pentru atenuarea intensității sonorității unor instrumente muzicale.

SUS, oraș în Tunis, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SUZDALY, oraș în regiunea Vladimir, monumente arheologice, de cult creștin, istorice și arhitectonice sec. XI–XIX, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

SWING, (Swing Style), stil de interpretare în jazz.

SYO, direcție stilistică în arta și pictura chineză din sec. VIII–XII.

SYRINX, numele pe care-l dădeau vechii greci unui instrument de tipul naiului.

SHAMISEN, instrument muzical popular japonez cu coarde, asemănător cu chitara.

Ș

ȘAMOTĂ, vezi **Ceramică**.

ȘANSONETĂ, (fr. chansonette, diminutiv de la chanson – cântec), cântec liric de estradă pe versuri cu caracter glumeț, uneori frivol.

ȘAPTE MINUNI ALE LUMII, o listă arbitrară cu șapte lucrări monumentale remarcabile de arhitectură și sculptură din antichitate.

ȘARJĂ, tip de caricatură, imagine cu pronunțate nuanțe satirice și umoristice.

ȘASIU, (în fr. châssis), termen de referință în arta plastică, cadru de lemn.

ȘCOALA BARBIZON, grup de pictori francezi din anii 1830-1860. A primit numele de la localitatea Barbizon, Franța.

ȘCOALA DE ARTE ȘI MESERII STROGANOV, instituție de învățământ din orașul Moscova, fondată în anul 1825. Vezi **Academia de Stat de Artă și Industrie din Moscova**, denumită după fondator, S.G. Stroganov.

ȘCOALA DE LA AVIGNON, pictură gotică târzie executată în orașul omonim.

ȘCOALA DE LA DACHAU, grup de artiști plastici care ignoră „Arta 1900”, se îndepărtează de „culorile naturii”.

ȘCOALA DE LA NAUMBURG, curent stilistic al sculpturii goticului timpuriu german din secolul al XIII-lea.

ȘCOALA DE LA NORWICH, grupare de artiști plastici în Marea Britanie.

ȘCOALA DE MUZICĂ „ȘTEFAN NEAGA” DIN CHIȘINĂU, instituție de învățământ mediu de specialitate a Ministerului Culturii al RM. Înființată în 1945.

ȘCOALA DE PICTURĂ DIN SIENA, una din școlile de arte frumoase din Italia în sec. XIII–XVI.

ȘCOALA DE PICTURĂ, SCULPTURĂ ȘI URBANISM DIN MOSCOVA, instituție de învățământ în domeniul artelor, fondată în 1830.

ȘCOALA DIN AMSTERDAM, termen de referință în arta plastică, grupare de artiști plastici.

ȘCOALA DIN BERLIN, noțiune generală, care întrunea compozitorii care au trăit și creat în Germania la mijlocul și în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea.

ȘCOALA DIN BOLOGNA, termen de referință în arta plastică, școală italiană regională de pictură.

ȘCOALA DIN CILICIA, termen de referință în arta plastică, școală armeană de miniaturi livrești din sec. XII–XIV.

ȘCOALA DIN DELFT, denumire arbitrară a unui grup de pictori olandezi din orașul Delft, care în a doua jumătate a sec. al XVII-lea,

s-au specializat în design cotidian, promovând anumite metode și procedee.

ȘCOALA DIN DÜSELDORF, termen de referință în arta plastică, una din principalele școli de pictură germane din sec. al XIX-lea.

ȘCOALA DIN PARIS, comunitate internațională a pictorilor, în fond, avangardiști, constituită la Paris, în anii 1900-1920.

ȘCOALA DIN PONT-AVEN, grup de pictori francezi, întruniți în localitatea omonimă din Franța, care a activat în anii 1885-1890.

ȘCOALA DIN PSKOV, denumire arbitrară, una din școlile de artă plastică rusă, constituită în sec. XII–XVI în regiunea Pskov.

ȘCOALA DIN VENETIA, în muzică, școală care s-a format în Veneția, Italia, în sec. XVI–XVII.

ȘCOALA DIN VIENA, una dintre cele mai influente curente în muzica secolului XX.

ȘCOALA DUNĂREANĂ, stil în pictură și grafică sud-german și austriac, dezvoltat în bazinul fluviului Dunărea în prima jumătate a sec. al XVI-lea.

ȘCOALA FERRARA, în pictură, școală de artă din epoca Renașterii. Format în sec. al XV-lea, la Ferrara, de marchizul Lionello d'Este.

ȘCOALA FLORENTIANĂ, în pictură, una dintre principalele școli de artă renașcentistă din Italia.

ȘCOALA FONTAINEBLEAU, metodă de artă și obiecte.

ȘCOALA ICONARILOR DIN TVER, denumire arbitrară, una din școlile de pictură rusă din Evul Mediu.

ȘCOALA MOSCOVITĂ, denumire arbitrară, una din școlile de artă rusă din sec. XIV-XVI.

ȘCOALA NAȚIONALĂ SUPERIOARĂ DE ARTE FRUMOAȘE DIN PARIS, instituție de învățământ și cercetare în domeniile desen, pictură, sculptură, gravură.

ȘCOALA NEAPOLITANĂ, școală în arhitectură și arte vizuale, una din cele mai mari școli regionale de artă din Italia; direcție în muzică, fondată în orașul Napoli în sec. XVII-XVIII.

ȘCOALA NOVGORODEANĂ, denumire arbitrară, una din cele mai vechi școli ruse de artă, constituită în sec. XII–XVI în regiunea Novgorod.

ȘCOALA OLANDEZĂ, una din cele mai mari școli de pictură din Europa în Evul Mediu târziu și epoca Renașterii.

ȘCOALA PALATUL ANLUMINURĂ, termen de referință în arta plastică.

ȘCOALA REPUBLICANĂ DE APTE PLASTICE „I.E. REPIN”, instituție de învățământ mediu de specialitate a Ministerului Culturii al RM. Întemeiată în 1887 la Chișinău ca școala serală de desen.

ȘCOALA REPUBLICANĂ DE ILUMINARE CULTURALĂ „E. SÂRBU” DIN SOROCA, instituție de învățământ mediu de specialitate a Ministerului Culturii al RM. Înființată în 1940.

ȘCOALA STROGANOV, denumire arbitrară, una din școlile de pictură rusă din Evul Mediu.

ȘCOALA VIENEZĂ, școală componistică în cadrul căreia s-a cristalizat stilul clasic.

ȘCOALA VLADIMIR-SUZDAL, denumire arbitrară, una dintre cele mai semnificative școli de artă și arhitectură rusă din sec. XII–XIII.

ȘCOALA WEIMAR, grup de muzicieni germani, care s-au unit cu F. Liszt în Weimar în anii 1850.

ȘCOALA IAROSLAVL, denumire arbitrară, una dintre cele mai importante școli rusești de artă din secolele XVII–XVIII; s-a format în Iaroslavl, odată cu dezvoltarea comerțului în regiunea Volgăi Superioare.

ȘCOLA DIN LOMBARDIA, școală de pictură din nordul Italiei din sec. VIII-X.

ȘCOLA DIN UMBRIA, școală de pictură italiană din sec. XIII–XVI, din orașul Perugia.

ȘCOLA DIN VENETIA, în arta picturală, una din școlile principale italiene, constituită în Veneția, în sec. XIV–XVIII.

ȘEIC, dans modern și melodia după care se execută.

ȘEVALET, termen de referință în arta plastică și arhitectură, suport de lucru special vertical.

ȘEZĂTOARE, vechi obicei în Moldova; adunare la țară, mai ales în serile de iarnă, la care flăcăii și fetele lucrează șezând. Obiceiuri similare există și la ruși (posidelki), ucraineni (veciorniți) ș.a.; reuniune literară.

ȘIMI, Shimmy, dans modern asemănător cu foxtrotul și melodia după care se execută.

CHINOISERIE, direcție de stil în arta europeană dezvoltată în sec. XX, cu utilizarea motivelor și imitarea procedeelor artistice din arta chineză din Evul Mediu.

ȘLAGĂR, piesă muzicală la modă.

ȘTRAIF, vezi **Xilogravură**.

T

TABERNACLU, compoziție arhitecturală în formă de șopron sau baldahin.

TABLOU, operă de pictură cu semnificație artistică finită; parte dintr-o piesă; panou tehnic.

TABULATURĂ, sistem vechi de notație muzicală cu ajutorul cifrelor sau literelor.

TACT, termen de referință în arta plastică privind ritmul în muzică; măsură, cadență.

TAFTĂ, varietate de țesătură de mătase.

TAKHT-I-BAHI, lângă orașul Mardan din Pakistan, complex monastic budist, ansamblu arhitectonic cu monumente arheologice, istorice și arhitectonice din sec. VII-IX și Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TAJ MAHAL, în India, ansamblu arhitectonic, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TALGERE, instrument muzical, discuri de alamă, folosite în fanfară sau în orchestra.

TAMBUR, instrument muzical de percuție sub forma unui cilindru larg, acoperit pe ambele părți cu piele; cilindru gol în diferite mașini și mecanisme; partea cilindrică a clădirii care sprijină cupola; antreul într-un vagon de cale ferată.

TAMBURINĂ, instrument muzical popular de forma unei tobe mici.

TAM-TAM, instrument muzical de percuție.

TANGOU, dans de salon, de origine argentiniană, cu ritmul în doi timpi cu mișcare moderată, care se dansează în perechi, și melodia după care se execută.

TAPISERIE, (fr. tapis – covor), covor de perete fără scame, cu compoziții ornamentale pe o singură parte, țesut prin metoda tehnică de bătut; spalieră.

TAPIȚERIE, termen de referință în arta decorativă, meserie și domeniu.

TARAF, ansamblu de muzicanți care cântă la instrumente muzică populară sau ușoară.

TARAGOT, instrument muzical popular de suflat din lemn de origine maghiară.

TARANTELĂ, dans popular napolitan, executat într-un ritm vioi și melodia după care se execută.

TASH RABAT, în Kârghâzstan, ansamblu arhitectonic cu monumente arheologice, istorice și arhitectonice din sec. IX–XI și din Evul Mediu.

TAȘISM, procedeu în pictură, prin aplicarea pe pânză a culorii prin pete rapide; mișcare în arta abstracționistă din Europa Occidentală în anii 1950-1960.

TĂBĂCĂREASCA, joc popular românesc de tipul bătutei dansat de bărbați și melodia după care se execută.

TE DEUM, gen al muzicii de cult, cu caracter imnic devenit compoziție muzical-simfonică; imn în limba latină, în formă de psalm, de preamărire a lui Dumnezeu.

„TEATRO ALLA SCALA”, teatru de operă în Milano, Italia, monument de istorie și cultură.

„TEATRO DI SAN CARLO”, teatrul de operă din Napoli, cel mai vechi din Europa și cel mai mare din Italia.

TEATROLOGIE, disciplină științifică care se ocupă cu arta teatrală.

TEATRUL DE OPERĂ „VOLKSOPER WIEN”, instituție cultural-artistică din Viena.

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET „L’OPÉRA DE PARIS”, instituție cultural-artistică de profil din Paris, Franța.

TEATRUL DE PĂPUȘI, tip de instituție cultural-artistică.

TEATRUL MUZICAL „KOMISCHE OPER”, instituție cultural-artistică în Berlin, Germania.

TEATRU, instituție și artă de a reprezenta în fața unui public un spectacol dramatic, muzical, coregrafic etc.

TEATRUL MARE DRAMATIC DIN SANKT PETERSBURG „G. TOVSTONOGOV”, instituție cultural-artistică.

TEATRUL „EUGENE IONESCO” DIN CHIȘINĂU, instituție cultural-artistică.

TEATRUL „LICURICI”, teatrul de păpuși din RM. Înființat la Chișinău în octombrie 1945.

TEATRUL „LUCEAFĂRUL”, colectiv teatral republican pentru tineret și copii „Luceafărul”, teatru moldovenesc înființat la 22 iunie 1960 la Chișinău.

TEATRUL „LYRIC OPERA OF CHICAGO”, unul dintre cele mai mari teatre de operă din SUA, instituție cultural-artistică și monument de istorie și cultură.

TEATRUL „METROPOLITAN OPERA”, instituție cultural-artistică de operă din New-York, SUA, inaugurată în 1883.

TEATRUL „NEW YORK CITY OPERA”, instituție cultural-artistică de operă din New York, SUA.

TEATRUL „ODÉON”, celebră instituție cultural-artistică teatrală pariziană.

TEATRUL „OPER LEIPZIG”, unul dintre teatrele de operă vestite din Europa, din Germania.

TEATRUL „SOVREMENNIK”, teatru dramatic rus din Moscova, instituție cultural-artistică.

TEATRUL „THE ROYAL BALLET”, baletul regal din Marea Britanie.

TEATRUL „VOLKSBUHNE”, unul dintre cele mai importante teatre din Germania.

TEATRUL ABSURDULUI, curent, doctrină estetică și metodă de creație în genul dramatic dezvoltat în anii 1950 și 1960 în Europa.

TEATRUL ACADEMIC ARTISTIC DIN MOSCOVA, fondat în 1898, instituție cultural-artistică.

TEATRUL DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR „ION CREANGĂ”, instituție cultural-artistică.

TEATRUL DE OPERĂ „GRAN TEATRE DEL LICEU”, teatru în Barcelona, Spania, unul dintre cele mai mari din Europa, monument de istorie și cultură și instituție cultural-artistică.

TEATRUL DE OPERĂ „KUNGLIGA OPERAN”, instituție cultural-artistică în Stockholm, cel mai mare din Suedia.

TEATRUL DE OPERĂ „LA FENICE”, instituție cultural-artistică de operă în Veneția, Italia.

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET DIN LETONIA, cel mai mare teatru musical din Letonia, monument de istorie și cultură.

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET DIN LITUANIA, cel mai mare teatru muzical din Lituania, monument de istorie și cultură.

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET DIN LVOV, unul dintre cele mai mari teatre de operă din Ucraina, monument de istorie și cultură.

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET DIN UCRAINA „TARAS ȘEVCENKO”, cel mai vechi teatru muzical din Ucraina, monument de istorie și cultură.

TEATRUL DE REVISTĂ „GINTA LATINĂ”, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL DE SATIRĂ DIN MOSCOVA, instituție cultural-artistică, fondat în 1924, monument de istorie și cultură.

TEATRUL DIN CHAMPS-ÉLYSÉES, instituție cultural-artistică din Paris, monument de istorie și cultură.

TEATRUL DRAMATIC DE STAT „GALINA ARONEȚKI”, instituție cultural-artistică din orașul Tiraspol.

TEATRUL DRAMATIC RUS „A.P. CEHOV”, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL EXPERIMENTAL, cunoscut și ca teatrul avangardist, își are originile în teatrul occidental de la sfârșitul sec. al XIX-lea, promovat de scriitorul Alfred Jarry.

TEATRUL LUI POMPEI, edificiu construit în Roma în jurul anului 55 î.Hr.

TEATRUL MARIINSKI, unul dintre cele mai vechi teatre de operă și balet din Rusia (Sankt Petersburg).

TEATRUL MIC DE STAT ACADEMIC RUS, unul dintre cele mai vechi teatre dramatice ruse.

TEATRUL MUNICIPAL „SATIRICUS”, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL MUNICIPAL AL UNUI ACTOR, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL MUNICIPAL DE PĂPUȘI „GUGUȚĂ”, instituție cultural-artistică pentru copii din Chișinău.

TEATRUL MUZICAL ACADEMIC „C. STANISLAVSKI ȘI V. NEMIROVICI-DANCENCO”, în orașul Moscova, fondat în 1941.

TEATRUL MUZICAL-DRAMATIC „BOGDAN PETRICEICU-HASDEU”, instituție cultural-artistică din Cahul, Republica Moldova.

TEATRUL NAȚIONAL „MIHAI EMINESCU”, instituție cultural-artistică din Chișinău, fondat în 1931.

TEATRUL NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI”, instituție cultural-artistică din orașul Bălți.

TEATRUL NAȚIONAL DE OPERĂ ȘI BALET „MARIA BIEȘU”, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL OCCIDENTAL, vezi **Teatrul experimental**.

TEATRUL POETIC „ALEXEI MATEEVICI”, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL REPUBLICAN DE PĂPUȘI „LICURICI”, instituție cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL REPUBLICAN PENTRU TINERET „S ULIȚÎ ROZ”, instituție didactică și cultural-artistică din Chișinău.

TEATRUL ROUND HOUSE, instituție cultural-artistică teatrală nonprofit, cu sediul în Bethesda, Maryland, SUA.

TEATRUL UNUI ACTOR, tip de instituție cultural-artistică.

TEHNICA CĂRBUNELUI, termen de referință în arta plastică privind tehnica de creație.

TEHNICA MARQUETRY, procedeu de artă decorativă și aplicată, pentru a crea panouri cu imagini încleiate din plăcuțe de lemn de diferite culori și texturi. Tehnica era cunoscută și în Egiptul Antic, iar dezvoltarea acesteia în Europa a început în secolul al XVI-lea.

TEHNICĂ ARTISTICĂ, termen de referință în arta plastică privind metodele de lucru.

TELÇ, oraș în sudul Cehiei, ansamblu arhitectonic cu monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TEMĂ, compoziție muzicală care constă în enunțarea unei teme.

TEMPERA, termen de referință în arta plastică privind tehnica de pictură cu vopsele tempera.

TEMPERAȚIE, stabilirea unei mărimi convenționale a intervalelor dintre sunete.

TEMPLELE DIN NUBIA, Abu-Simbel, edificii de cult din Egiptul Antic, monumente de istorie și cultură.

TEMPLU, edificiu special de cult sau cu destinație socială deosebită.

TEMPLUL ARTEMIDEI DIN EFES, una din cele șapte minuni ale lumii antice.

TEMPLUL BRIHADISVARA, templu hindus din Thanjavur, India, consacrat lui Shiva, edificiu de cult, monument istoric.

BISERICA SFINTEI ÎNVIERI, Biserica sfântului mormânt, (lat. Sanctum Sepulchrum Domini), complex bisericesc creștin în cinstea învierii lui Iisus Hristos din partea de nord-vest a vechiului Ierusalim, monument de istorie și cultură.

TEMPLUL LUI SOLOMON, Primul templu, edificiu de cult, construit în sec. al X-lea î. Hr. în timpul împăratului Solomon pe muntele Moria din Ierusalim.

TEMPLUL LUI ZEUS, monument de arhitectură al grecilor antici, centrul sanctuarului lui Zeus, construit în Olimp între anii 470 și 456 î.Hr. de arhitectul Libon din Elis.

TEMPO, gradul de iuțeață cu care trebuie executată o lucrare muzicală.

TENOR, vocea bărbătească cu registrul cel mai înalt; cântăreț cu o astfel de voce; instrument de suflat cu registru corespunzător vocii unui tenor; în muzica polifonică, voce între alto și bas; melodia de bază, vocea principală în repertoriul gregorian (sec. XII–XVI).

TERACOTĂ, plăci de ceramică de culoarea naturală a argilei arse sau acoperite cu glazură opacă și pictate, pentru făuirea pereților și șemineelor, podelelor, sobelor, bazinelor de apă.

TERASĂ, construcție cu un perete și deschisă din trei părți, cu acoperiș sau fără el.

TERME, băi publice în Roma antică.

TERMINOLOGIE DE ATELIER, termen de referință la termenii speciali folosiți în arta plastică.

TETRACORD, liră antică cu patru coarde; șir de patru sunete dintr-o scară muzicală.

THAM PHII MAN, Peștera spiritelor, ansamblu arhitectonic monastic, monument istoric și arhitectonic antic în orașul Mae Hong Son, din Thailanda.

THAT PHANTOM, cel mai mare ansamblu budist din Thailanda, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

„THÉÂTRE NATIONAL DE L'OPÉRA COMIQUE”, teatru muzical în Paris, Franța.

„ROYAL THÉÂTRE OF LA MONNAIE”, cel mai mare teatru de operă din Belgia.

TIBIA, instrument aerofon din antichitate.

TILINCĂ, instrument muzical popular cu un registru foarte acut, varietate a fluierului.

TIMBRU, proprietatea unui sunet care permite distingerea de alt sunet, independent de înălțimea, intensitatea și durata acestuia.

TIMPAN, în ordinele arhitectonice clasice, câmpul frontonului împrejmuț cu un carниз; instrument muzical de percuție, asemănător cu toba, dar care poate fi acordat.

TIPAZA, oraș antic în Algeria, nu departe de orașul Tipaza, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TIRANT, element de construcție confecționat din bare de oțel, lanțuri, cabluri sau din beton armat.

TICHIT, localitate în Mauritania, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TIVOLI, oraș în Italia, monumente istorice, de cult și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TOBĂ, instrument muzical de percuție format dintr-un cilindru gol de lemn sau de metal, peste care de ambele părți este întinsă o membrană de piele.

TOSA, școală japoneză de pictură tradițională din sec. XIV–XIX.

TOCATĂ, (it. toccata, din toccare – a atinge), inițial, denumire dată compozițiilor muzicale pentru instrumente cu claviatură.

TOMAR, oraș în Portugalia, monumente arheologice, istorice, de cult și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TON, sunet simplu, produs de o sursă care vibrează sinusoidal în timp; interval între două sunete muzicale situate la distanță de o secundă mare; sunet reprezentând cea mai mare distanță dintre treptele alăturate ale gamei; tonalitatea unei bucăți muzicale; termen polisemantic în teoria și practica muzicală; în pictură, una din caracteristicile de bază ale culorilor, care determină gradul de intensitate a lor; Ton local.

TONADILLA, mic cântec comic, în Spania, care se intercala între actele unei piese de teatru.

TONALITATE, (în artele plastice), ansamblul legilor care stau la baza gamelor, termen care desemnează aspectul general coloristic sau cel al clarobscurului în operele de pictură ori grafică.

TONDĂ, operă de pictură sau relief de formă ovală sau rotundă.

TONICĂ, treapta fundamentală a unei game, către care gravitează toate celelalte trepte ale gamei respective.

TOPKAPÎ, palat și muzeu în Istanbul, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, din perioada Imperiului Otoman, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TOREUTICĂ, procedeu și tehnică de prelucrare artistică în relief cu mâna a articolelor din metal.

TOTALITARISM, sistem de putere de stat, care se bazează pe un control total de stat asupra tuturor sferelor societății și vieții umane, frână socială a dezvoltării libere a artelor plastice.

TRABZON, oraș în Turcia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

TRANDAFIR, fereastră rotundă în lăcașele de cult în stil romano-catolic și gotic, cu cerceveaua radială în formă de raze ce decurg din centrul cercului.

„**TRANDAFIRUL ALBASTRU**”, „Golubaia roza”, grup de avangardă rus.

TRANSAVANGARDISM, curent în pictura italiană postmodernistă, apărută la finele anilor 1970.

TRANSCRIPTIE, rescriere a unei piese muzicale pentru a fi executată de o altă formație, decât cea pentru care a fost scrisă inițial.

TRANSEPT, naos transversal, o parte alungită sau două ale bisericii – bazilică, situată de-a curmezișul naosului, de obicei în fața altarului, prin care se separă corul (partea de est) de restul templului. Basilica cu transept are un plan care amintește de o cruce.

TRANSLUCIDE, (lat. translucidus – mat), termen de referință în arta plastică privind culorile.

TRANSPARENTĂ, termen de referință în arta plastică privind culorile.

TRANSPOZIȚIE, deplasarea unui grup de sunete sau a unei întregi lucrări muzicale la un anumit interval.

TRAPEZĂ, în mănăstirile creștine, o clădire specială cu o sală pentru mese comune, o biserică și săli de serviciu (bucătărie, cămară etc.); extensie spațioasă joasă în partea de apus a bisericii creștine, folosită pentru închinare pe timp de iarnă și în zile speciale, precum și pentru oficierea sfintelor taine.

TRAVESTI, costumație specială prin care se ascunde identitatea, vârsta, sexul, etc.; interpretarea unui rol de către un actor de sex opus personajului.

TRÂMBIȚĂ, instrument muzical popular de suflat, constând dintr-un tub conic, lung până la trei metri, folosit în regiunile de munte pentru semnalizări.

TREMOLO, tremurătură ușoară produsă la executarea unei bucăți muzicale cu un instrument sau cu vocea.

TRIANGLU, instrument muzical de percuție, de tip idiofon.

TRICONC, termen de referință în arhitectură, plan arhitectural de biserică.

TRICORD, scară diatonică din trei trepte.

TRICOTARE, aplecarea țesăturilor tricotate și a produselor din fire continue prin îndoirea lor în bucle care se împletesc.

TRIFORIU, arcadă sau galerie îngustă cu deschideri triplice arcuite, pe centrul peretelui naosului în bisericile romano-catolice și gotice.

TRIGLIF, element ornamental în ordinul doric în formă de placă dreptunghiulară cu canale verticale: două adânci pe mijloc și două semiadânci pe margini.

TRINIDAD, oraș în Cuba, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu și epoca modernă, centrul istoric al orașului este inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TRIO, formație de cameră alcătuită din trei instrumentiști, combinarea instrumentelor componente putând fi foarte variată; compoziție muzicală destinată a fi cântată de un trio; parte mediană în unele lucrări instrumentale și orchestrale; Trio-sonată.

TRIPTIC, pliant alcătuit din trei tablouri cu imagini în relief sau pictate; operă de artă picturală, alcătuită din trei tablouri separate, dar cu subiect comun.

TRIȘCĂ, instrument muzical popular moldovenesc, un fel de fluer scurt (cca 20 cm) din trestie, lemn de paltin, soc sau tei.

TROGIR, oraș pe litoralul Mării Adriatice în Croația, partea veche conține monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, este inclusă pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

TROIȚKOE-KAINARGI, ansamblu arhitectonic dintr-un palat și un parc în localitatea Pavlino, regiunea Moscova, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

TROMBAMARINA, instrument cordofon cu arcuș din sec. XIV–XVI.

TROMBON, instrument muzical de suflat, confecționat din metal, cu pâlnie și muștiuc.

TROMPĂ, construcție boltită pentru a trece din colțul dreptunghiular al clădirii în partea superioară, în formă de cerc sau poliedrică în plan.

TROMPĂ, element în arhitectură și construcției.

TROMPETĂ, instrument muzical de suflat format dintr-un tub de metal răsucit de mai multe ori și care se termină la o extremitate cu o pâlnie, iar la cealaltă, cu un muștiuc.

TRUBADUR, poezi și cântăreți provansali din sec. XI–XIII.

TRUMEAU, element decorativ de arhitectură și construcție.

TUBA WAGNER, instrument de suflat de alamă, intermediar între corn și fligor.

TUBĂ, (it. și lat. tuba – trompetă), instrument muzical cu registru grav din alamă format dintr-un tub răsucit, un sistem de clape pentru schimbarea înălțimii sunetului, un pavilion larg la o extremitate și un muștiuc la alta.

TUILERIES, palat regal în Paris, reședința monarhilor în sec. XVI–XIX, monument de istorie și cultură; Grădinile Tuileries.

TUNEL, structură mecanică subterană sau subacvatică, pentru trecerea vehiculelor, pietonilor, apei, sistemelor ingineresti și de telecomunicații, alte necesități; Tunel comunal, tunel orașenesc.

TURKU, oraș în Finlanda, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu și din secolele XVIII–XX reprezentate de clasicism, romanticism național și funcționalism finlandez.

TURN, construcție la care dimensiunea dominantă este înălțimea; turn cu vârf ascuțit.

TURNATUL PIESELOR DE ARTĂ, proces de fabricație prin turnarea metalelor și aliajelor pentru a crea lucrări sculpturale, fragmente arhitecturale și detalii (garduri, porți, uși, capiteluri și coloane întregi), produse decorative și aplicate (vase, lămpi, aparate de masă, bijuterii etc.)

TURNUL DIN LONDRA, castel istoric aflat în centrul Londrei, pe malul de nord al Tamisei.

TURNUL EIFFEL, monument de istorie și cultură din Paris, Franța.

TURNUL EINSTEIN, edificiu de arhitectură expresionistă, construit în anii 1917-1921, în Potsdam, Germania; observator astronomic, monument de istorie și cultură.

TURNUL MENȘIKOV, cunoscut și sub numele de Biserica Arhanghelului Gavriil, biserică ortodoxă barocă rusă din Moscova, deschisă în anul 1707, monument de istorie și cultură.

TURNUL SUHAREV, monument de arhitectură din orașul Moscova, construit în anii 1692-1695, monument de istorie și cultură.

TURNURILE DIN SAINT MARTIN, monumente de istorie și cultură.

TUȘ, vopsea neagră care nu își pierde intensitatea în timp; cu diluare puternică cu apă dă un ton gri, se folosește în pictură, grafică, desen, scris.

TUTTI, termen de referință în artă; cântat de toți executanții; an-

sambu de instrumente ale unei orchestre; muzică executată de orchestră în timpul pauzei solistului.

TWIST, dans modern de origine americană și melodia după care se execută.

T

ȚAMBAL, instrument muzical de percuție cu coarde.

ȚARITINO, ansamblu arhitectonic din sec. XVIII–XIX în regiunea Moscova.

ȚARSCOE SELO, denumirea orașului Pușkino până în 1918, edificii civile și de cult, monumente istorice.

ȚESĂTURI DE ARTĂ, obiecte și ramură a artei aplicative.

U

UKIYO-E, direcție și stil în pictura și grafica japoneză din sec. XVII–XIX.

UKULELE, chitară de dimensiuni reduse, cu patru coarde, originară din insulele Hawaii.

ULTRABAROCCO, stil în America Latină, în mod special în Mexic, în sec. XVII–XVIII.

UMOR, varietate a comicalului; prezentarea obiectelor, evenimentelor, oamenilor, faptelor într-o forma hazlie.

UMORESCĂ, piesă instrumentală muzicală mică, cu caracter vesel, glumeț, umoristic; scriere literară de proporții mici, în care sunt persiflate unele trăsături caraghioase din viața unui om, a societății.

UNISON, efect produs de două sau de mai multe instrumente sau voci care execută același sunet.

UNIUNEA ARHITECȚILOR, organizație profesională nonguvernamentală de profil.

UNIUNEA ARTIȘTILOR PLASTICI DIN REPUBLICA MOLDOVA, organizație obștească benevolă a artiștilor plastici și a criticilor de artă. Fondată în 1940.

UNIUNEA CINEAȘTILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA, organizație obștească benevolă de creație care reunește cineaștii din Republica Moldova (regizori, scenariști, actori, operatori, scenografi, compozitori, critici, redactori, ingineri și tehnicieni).

UNIUNEA COMPOZITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA, organizație obștească de creație a compozitorilor și muzicologilor din Republica Moldova. Înființată la Chișinău în 1940 (între 1937-1940 la Tiraspol a funcționat un comitet de trup).

UNIUNI DE CREAȚIE ÎN URSS, totalitatea uniunilor profesionale în artă, arhitectură și literatură.

UNIUNI DE CREAȚIE, asociații ale oamenilor de artă pe domenii, care conform statutelor, își asumă și protecția intereselor profesionale ale membrilor săi.

UPLIȘTIHE, lângă orașul Gori din Georgia, oraș rupestru, centru istoric, monumente arheologice, de cult, istorice și arhitectonice din antichitate.

URĂTURĂ, hăitură, specie a folclorului.

NIKOLO-URYUPINO, ansamblu arhitectural din Evul Mediu în regiunea Moscova.

UT, denumirea veche a notei muzicale „do”.

UVERTURĂ, (fr. ouverture, de la ouvrir – a deschide), piesă orchestrală cu care se deschide o reprezentație (operă, balet, operetă, dramă), un film, un oratoriu, pregătindu-l pe spectator pentru perceperea acțiunii; piesă simfonică independentă, scrisă în formă de sonată.

UZINA DE FAIANȚĂ DIN KONAKOVO, una din cele mai vechi întreprinderi ruse de confecționare a articolelor de faianță.

UZINĂ, complex arhitectural de edificii, echipamente, utilaje speciale, dotat cu o infrastructură corespunzătoare.

V

VALEA M'ZAB, ghirlandă de oaze în Sahara, Algeria; monumente istorice, urbanistice și arhitectonice.

VALEUR, în pictură și grafică, în clarobscur, nuanțe ale tonului care exprimă proporția luminii.

VALMIERA, oraș în Lituania, monumente de cult, istorice și arhitectonice din sec. XIII–XVIII.

VALS, (germ. Walzer, din walzen – a se roti, a se învârti), dans de salon de proveniență austriacă și cehă în trei timpuri, care se dansează în perechi; piesă muzicală, după care se execută acest dans.

VANITAS, gen și metodă de lucru în pictură, privind zugrăvirea naturii statice prin prisma deșertăciunii deșertăciunilor.

VARAŽDIN, oraș în Croația, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, sec. XIV–XIX.

VARDZIA, complex rupestru în regiunea orașului Borjomi, Georgia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, sec. XI–XVI.

VARIAȚIUNI, (lat. variatio – schimbare, modificare), procedeu compozitiv; lucrare muzicală compusă în conformitate cu acest procedeu.

VARIETEU, (fr. theatre des varietes), teatru al cărui repertoriu cuprinde numere variate din diferite genuri de artă scenică – piese ușoare, cântece, cuplete, scheciuri, parodii, dansuri, scamatorii ș. a.

VASE ARTISTICE, categorie de vase decorative și utilitare (de cult și laice), a căror formă și decor sunt înzestrate cu calități estetice semnificative.

VAT PHOU, ansamblu arhitectonic monastic induist, apoi budist, cu monumente istorice, de cult și arhitectonice din antichitate în Laos, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VAUX-LE-VICOMTE, ansamblu arhitectural și urbanistic lângă orașul Melun din Franța, monumente de cult, istorice și arhitectonice din Evul Mediu.

VAZĂ, nume comun pentru vasele decorative.

VAZE CU FIGURI NEGRE, unul dintre cele mai semnificative stiluri de pictură a vazelor, de rând cu pictura cu figuri roșii.

VEDENSKOE, sat și conac lângă orașul Zvenigorod, regiunea Moscova, monumente istorice de cult și arhitectonice din sec. XV–XIX.

VEDUTA, gen de peisaj arhitectural în desen, pictură și grafică.

VELIKY USTYUG, oraș în regiunea Vologda, s-au păstrat 28 de biserici din secolele XVII–XVIII și câteva zeci de monumente de arhitectură civilă din secolul al XIX-lea, monument de istorie și cultură.

VERGINA, ansamblu arhitectonic arheologic în localitatea din Grecia, din sec. IV–III î.Hr, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VERIA, oraș în Grecia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

VERISM, direcție de dezvoltare a literaturii și artei italiene la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX.

VERNISAJ, deschidere oficială a unei expoziții de pictură, desen sau grafică, cu participarea persoanelor oficiale, invitate special.

VERNISARE, (fr. vernisser – a lăcu), termen de referință în arta plastică privind procedeele de lăcuire, împrăștiare.

VERSAILLES, oraș, suburbie în municipiul Paris, ansamblul Palatului de la Versailles și al parcului, reședință regală din anul 1682 până în anul 1789, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VÉZELAY, oraș în Franța, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate, sec. II î.Hr. și din Evul Mediu, sec. XI–XIX, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VKHUTEMAS, atelier superior de artă și tehnică, instituție de învățământ superior și centru de cercetare în domeniul artelor, fondat în 1920, la Moscova.

VIAȚA COTIDIANĂ, gen de artă plastică, care reprezintă viața reală de zi cu zi, de obicei modernă, a artistului.

VIBRAFON, instrument muzical de percuție asemănător cu xilofonul.

VIBRATO, mod de executare a unei bucăți muzicale cu vibrații; parte muzicală astfel executată.

VIBRAȚIE, (lat. vibratio – animație), termen de referință în arta plastică privind o modalitate de expresie picturală; vezi **Pictură**.

VICENZA, oraș din nord-estul Italiei, monumente arheologice, de cult, istorice și arhitectonice din antichitate, Evul Mediu și epoca contemporană, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VIDEO ART, formă în arta contemporană, apărută în conextul experimentelor făcute de avangardiști în anii 1960.

VIELĂ, vechi instrument muzical cu coarde.

VIENNE, oraș în Franța, monumente arheologice, istorice, de cult și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu; Muzeu de artă și arheologie, fondat în 1996.

VIHUELA, denumire în Evul Mediu a unor instrumente cordofone.

VILĂ, moșie cu conac, casă cu grădină sau parc, acareturi și alte clădiri.

VILJANDI, oraș în Estonia, monumente arheologice, istorice, de cult și arhitectonice din Evul Mediu.

VILLA ADRIANA, Villa Hadriana, vilă în Roma antică, cu cele mai monumentale și mai luxoase ansambluri ale palatului și parcului, inclusă pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VILLA FARNESE, Villa Caprarola, monumente arhitectonice din Italia.

VILLA GIULIA, monument de arhitectură și muzeu din Roma, a fost construită în 1551-1555.

VILLANCICO, specie populară poetico-muzicală de origine spaniolă.

VIOARĂ, (it. viola, din lat. vivula – care te înviorează), instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță cu patru strune și arcuș, având registrul cel mai înalt din familia violinelor; violină, scripcă.

VIOLĂ, vechi instrument muzical cu coarde și arcuș, mai mare decât vioara din familia viorilor.

VIOLE D'AMOURE, vechi instrument muzical cu coarde și arcuș.

VIOLONCEL, instrument muzical cu coarde și arcuș, asemănător cu vioara și viola, dar de dimensiuni mai mari.

„**VIPERA**”, Asociația pictorilor din Danemarca, Belgia și Olanda.

VIRGINAL, instrument muzical cu coarde și claviatură, asemănător clavecinului.

VISEGRÁD, oraș în Ungaria, muzeul Regelui Matthias și monumente arheologice, istorice, de cult și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu.

VITERBO, oraș în Italia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din sec. XII–XVIII. Este cunoscut ca „orașul papilor”, fiindcă mulți papi au avut aici reședință de țară.

VITRALIU, compoziție decorativă ornamentală (într-o fereastră, ușă, perete despărțitor, sub forma unui panou) din sticlă sau alt material care transmite lumina și tehnică de decor a acesteia.

VIVACE, (it. vivace – plin de viață, vioi), indicație referitoare la caracterul unei mișcări repezi în muzică (de ex., allegro vivace, re-pede); termen muzical, care indică o mișcare rapidă intermediară între allegro și presto.

VOCABULARUL ARTEI, termeni de referință în arta plastică.

VOCALIZĂ, (fr. vocalise), piesă muzicală pentru voce, fără text, exercițiu tehnic de canto care se execută pe o vocală.

VOCE, melodie susținută de un grup de cântăreți cu voci de același diapazon într-o lucrare corală sau într-un ansamblu vocal; fiecare linie melodică a unei piese polifonice.

VODEVIL, specie de comedie ușoară sau de farsă.

VOLTĂ, semn care indică repetarea unui fragment muzical.

VOLUBILIS, oraș antic roman, lângă orașul Meknès, Maroc, unul dintre cele mai importante centre de răspândire a culturii antice roamne în Africa de nord, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

VOLUTĂ, în arhitectura decorativă barocă, formă care imită o bandă de material flexibil înfășurată într-o spirală sau în două spirale, poate servi drept consolă pentru cornișe, portaluri de încadrare, uși, ferestre.

VORNICIEL, în Evul Mediu, în Moldova, slujbaș inferior de sub autoritatea marelui vornic; flăcău ales din partea mirelui sau a miresei, însărcinat să-i poftască pe oameni la nuntă.

VORTICISM, curent, doctrină estetică și metodă de creație în arta modernă engleză.

W

WAWEL, colină și complex arhitectonic în Cracovia, monumente istorice și arhitectonice din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

WEICHER STIL, stil artistic gotic numit moale din cauza materialelor folosite de sculptori (tei, piatră moale), direcție în arta vizuală cehă și germană în sec. XIV–XV.

WESTMINSTER ABBEY, abație a bisericii anglicane cu catedrala Sfântul Apostol Petru, în raionul Westminster din Londra, loc unde sunt încoronați și înhumați monarhii englezi.

WESTWERK, construcție transversală cu mai multe nivele în partea de apus a bazilicii, pe la flancuri având construite câte un turn.

WIELICZKA, oraș în Polonia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din sec. XI–XX, mine de sare, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

WILANÓW, vilă nouă, reședință regală din Varșovia. Primul palat și biserică au fost construite în anii 1370, monumente istorice și arhitectonice din sec. XV–XIX.

WIMPERG, fronton decorativ înalt cu vârful ascuțit, care completează portalurile gotice și golurile ferestrelor.

WINDSOR CASTLE, castel, principala reședință de vară a familiei regale britanice, construit prin anii 1272, ansamblu în stil perpendicular englez, monument de istorie și cultură.

WISMAR, oraș din nordul Germaniei, monumente arheologice, istorice, de cult și arhitectonice din sec. XIII–XIX, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

WUTAISHAN, munți în China, una dintre cele patru bale-ne - important centru de pelerinaj, un loc de cult Bodhisattva al Înțelepciunii Mañjuśrī, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

WÜRZBURG, oraș din Germania, monumente arheologice, istorice, de cult și arhitectonice din antichitate, Evul Mediu și epoca modernă, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

X

XEROGRAFIE, metodă de tipărit.

XILOFON, instrument muzical de percuție.

XILOGRAFIE, metodă antică de gravat lemnul, procedeu de tipar înalt.

XILOGRAVURĂ, cel mai vechi procedeu tehnic de gravură. Se realizează prin săparea pe o placă de lemn a suprafețelor unui desen, care după ce se imprimă pe hârtie urmează să rămână albe; clișeu gravat în lemn; stampa executată cu un astfel de clișeu.

Z

ZAKOMARA, cameră în arhitectura rusă cu structură semicirculară a peretelui exterior, care închide cilindricul adiacent cu un arc, repetându-i forma.

ZAMOŚĆ, oraș din sud-estul Poloniei, monumente arheologice, istorice și arhitectonice din Evul Mediu, inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

ZARZUELĂ, gen al operetei spaniole, asemănător operetei comice.

ZABID, oraș din vestul Yemenului, cu monumente arheologice, istorice și arhitectonice din antichitate și din Evul Mediu, este inclus pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

ZEMPLJA, Glia, grup de orientare expresionistă, cofondator Hege-dušić Krsto.

ZEUS, în religia și mitologia greacă, zeitatea supremă, tatăl zeilor și al oamenilor, șeful familiei olimpice de zei.

ZGÂRIE-NORI, tip de clădire rezidențială multifuncțională, cota maximală a căreia depășește valoarea de cel puțin 150 m.

ZHŌNGGUÓ HUÀ, pictură chineză tradițională. Vezi **Guohua**.

ZIDURI DE APĂRARE, elemente de construcție defensive.

ZIGURAT, Ziggurat, în arhitectura Mesopotamiei antice și Elam, turnul templului, sanctuarul zeității principale cu 3-7 nivele-trepte, sub formă de piramidă trunchiată sau paralelipiped, cu templul la etaj.

ZOOM DIGITAL, termen de referință în arta plastică privind procedeul de micșorare a unghiului precis de vedere al unei fotografii digitale sau imagini video.

ZOOMORFISM, termen de referință în arta plastică privind înfățișarea unor animale, atribuindu-le trăsături divine.

SURLĂ, instrument muzical de suflat, făcut din lemn, răspândit la popoarele orientale.

ZVARTNOT, ruine antice din sec. al VII-lea ale ansamblului arhitectural al unei catedrale și unui palat catolicos în Armenia, monumente arheologice, istorice și arhitectonice, incluse pe lista UNESCO a Patrimoniului Mondial.

ZWINGER, complex arhitectonic din Dresden în stilul baroc târziu și neorenescentist, monument de istorie și cultură.